לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', כ"ב באדר תשמ"ח, 11 במארס 1988 / שנה מ"ח מס' 13596 / המחיר 1.80 ש"ח כולל מע"מ

מבריח שחדר מגבול מצרים נתפס במירדף מלווה ירויות

אבי בניהו

כוחות צה"ל באזור הגבול הדרומי לכדו אתמול בבוקר מבריח שהצליח לחדור לישראל מתחום גבול מצרים. המבריח חדר יום קודם, ונתפס לאחר מירדף קצר שערכו אחריו כוחות צה"ל באזור הר חריף. אזור זה מוכר כנתיב המשמש מבריחים. במהלך המירדף נפצע המבריח ברגלו.

רייגן: לא נפעיל לחצים, אבל ננסה לשכנע את שמיר לקבל תוכניתנו

הנשיא האמריקני אמר עוד בראיון לטלוויזיה הצרפתית כי הוא מאמין שהשכנוע אפשרי כיוון ש„חלק ניכר בממשלת שמיר הביע תמיכה בתוכנית שולץ" ● שולץ בוועדת הסנט: בשטחים מתקתקת פצצת זמן דמוגרפית ● לדבריו, ההסדרים יצטרכו לכלול גבולות בני הבנה לישראל, „אבל, בעיקרון, הבטחון יובטח ע"י השלום"

יוצאי תנועת לח"י, בה היה חבר גם יצחק שמיר, שנודע בכינויו המחתרתי „מיכאל", הפגינו אתמול מול מעונו של רה"מ. בכרזות שנשאו נאמר: „חרות לישראל אין פירושה דיכוי הפלשתינים", וכן: „אנו מתביישים בך מיכאל". בתמונה (מימין לשמאל) בועז עברון, עמוס קינן, יצחק חסון, יאירה גנוסר ויחיאל עמית (צילום: פרטוש)

ארנון יפה (פאריס), דליה רפאל (ושינגטון), אורי הורוביץ

„לא אפעיל לחצים על שמיר, אך אנסה לשכנע אותו לקבל את יוזמת השלום שלנו", אמר אמש הנשיא רייגן בראיון לטלוויזיה הצרפתית. רייגן הוסיף כי „מלאכת השיכנוע אפשרית משום שחלק ניכר בממשלת שמיר הביע תמיכה בתוכנית שלנו וממשלת ישראל עצמה חלוקה בנושא".

רייגן הדגיש כי „קשה לחשוב שאפשר להשלים עם מצב מלחמה ותסיסה תמידית שם. אני מציע לדיון פתרון טוב, העונה לבעיות האוכלוסייה בשטחים הכבושים".

שולץ: פצצה דמוגרפית

בעדות בוועדת הקונגרס, מנה אתמול שר־החוץ האמריקני שולץ את „היתרונות החשובים" אותם יקנה הסכם שלום לישראל. „פירות פוטנציאליים חשובים מאוד עשויים להיות מושגים", אמר. „צמצום העול הבטחוני ופתיחות רבה יותר של המערכת הכלכלית". שולץ הדגיש כי „בשטחים מתקתקת פצצת זמן דמוגרפית חמורה ביותר. חיים שם אנשים רבים מאוד שהם חסרי זכויות. יש לטפל בבעיה זו בדרך כלשהי, ואין להתעלם ממנה. ככל

(סוף בעמוד 4)

שרון חוזר לסיגנון שכמעט והביא לפיטוריו מהממשלה: הטרור הוא מפלצת שמריחה חולשה — אותה מפגין פרס

אומר כי שמיר יבדוק עם המימשל „כמה נושאים עליהם יש הסכמה עם המערך" ● רבין: בתוכנית שולץ – סיכוי קונקרטי לשלום

דורית גפן, כתבתנו לענייני מפלגות

השר אריאל שרון תקף אתמול בחריפות את שר־החוץ שמעון פרס ואף השתמש בביטוי אשר לפני למעלה משנתיים כמעט והביא לפיטוריו מן הממשלה. שרון אמר: כבר אמרתי בעבר שהטרור הוא מפלצת שמריחה כל חולשה, ואת החולשה הזו מפגין פרס כבר שלוש שנים במדיניותו הרופפת והמתרפסת. לדברי שרון, פרס מקרב את סכנת המלחמה בויתוריו המדיניים הבלתי פוסקים ובחולשת עמידתו מול הטרור, ובהאשמות השווא שהוא מטיח בראש הממשלה שמיר.

„הנקודות המוסכמות"

בהתייחסו לנסיעת ראש הממשלה לוואשינגטון ולתוכנית שולץ אמר שרון כי הוא מקווה ששמיר יבדוק עם המימשל האמריקני כמה וכמה נושאים מהותיים שעליהם יש לדעתו הסכמה בין הליכוד והמערך, ויש לקבל גם הסכמה ומחוייבות אמריקנית. כך למשל ירושלים המאוחדת היא בירתה של ישראל ולא יהיה בה מעמד לגורם זר; שרמת־הגולן בגבולותיה הנוכחיים היא חלק בלתי נפרד מישראל. כן תבע מחוייבות אמריקנית בפתרון בעיית הפליטים, שייעשה על־ידי מאמץ משותף של ישראל, מדינות ערב וארה"ב ופתרונו לא יהיה רק בארץ־ישראל המערבית. שרון הדגיש כי יש לקבל גם התחייבויות אמריקניות במספר נושאים הנוגעים ליו"ש, כמו למשל שלא תהיה מדינה פלשתינית מערבית לירדן, לא יהיה צבא זר מערבית לירדן, מדינת־ישראל היא זו שתהיה אחראית לבטחון הפנים והחוץ ויהיה חופש פעולה לצה"ל ולשירותי הבטחון ביו"ש, ושהירדן הוא גבול הבטחון המזרחי של ישראל וצה"ל יושב עליו לתמיד.

3 ילדים ומבוגר נהרגו בתאונה בצפון ● עמ' 23
חולת הסוכר – „טעות מתוקה" שתתוקן ● עמ' 24
תפנית ב„דובק": משקיע חדש לשון מאזניים ● עמ' 24
תכונה לקראת עצרת „שלום עכשיו" מחר ● עמ' 3
גינויים נוספים לישראל בפרלמנט האירופי ● עמ' 3
ולדהיים מתנצל על פשעי הנאצים האוסטרים ● עמ' 22

אירופה מכה בכיס הישראלי

הקהילייה האירופית ביטאה השבוע את ביקורתה על המתרחש בישראל בשורה של החלטות, חלקן מילוליות בלבד וחלקן בעלות אפקט כלכלי מכאיב. הניפגעים ישירות מן ההחלטות הם מגדלי הפרחים והחקלאים בתחומים שונים, אך הפגיעה הכלכלית הכוללת חמורה לא פחות – הפסד מסיבי של מטבע חוץ והרס הסכמים ומוניטין בני שנים רבות. בתחילה היו אלו תגובות קיצרות טווח. בדנמרק ארך החרם יומיים בלבד, ויתכן שבפעולת הסברה מאומצת יצומצם חלק מן הנזק. ואולם, החלטת השוק היא כבר שונה וככל שתימשך מלחמת השטחים, יהפכו הסנקציות החד־פעמיות לשיטה, ומערך היצוא הכלכלי של ישראל עלול להינזק קשות.

יחסיה של ישראל עם הקהילייה האירופית מורכבים. אירופה המערבית, שהיא קבוצת המדינות הדמוקרטיות החשובה ביותר, מכירה בכך שישראל היא הדמוקרטיה היחידה במזרח־התיכון. דווקא משום כך קיימת רגישות רבה באירופה למתרחש בתחום זכויות האזרח בישראל, והעובדה שישראל שולטת בלמעלה ממיליון תושבים חסרי־זכויות, מגבירה את הרגישות הזו ומחריפה אותה. פה ושם מתגנבות לתגובות באירופה נימות אנטישמיות, אך עובדה היא שעד האירועים האחרונים היו יחסי ישראל והקהילייה האירופית נוחים. מלחמת השטחים הפרה את הסטטוס־קוו, ואירופה חיכתה בנקודה הכואבת ביותר – בכיס.

דרום־אפריקה סובלת זה שנים מסנקציות כלכליות לנוכח עקב מדיניות האפרטהייד. ואולם, דרום־אפריקה היא מדינה בעלת כלכלה עצמאית חזקה ומפותחת, אם יומשך הלחץ הכלכלי על ישראל, יהיה לכך אפקט מצטבר חמור. החזקת השטחים איננה מכרסמת, כפי שמסתבר, רק בקיום החברתי והמדיני של ישראל, אלא גם בקיומה הכלכלי.

לא היה ניסיון לפרוץ לרובע היהודי בחברון — המתנחלים מנפחים ממדי התקרית

שני ערבים נפצעו – מכוניות הועלו באש ע"י מתנחלים ● המתנחלים: ההתקפה היתה יזומה ומתוכננת מראש ● כרוז מס' 10 קורא להגביר ההתקוממות ביום השנה ל„קרב כראמה" ● שורת פיגועים בתחומי הקו הירוק: בקבוק תבערה בכביש למעלות, נחסמו כבישים למצפים בגליל

מנחם ענברי, עזרא אבירן, יהודה צור, בצלאל עמיקם, יואב אביב ושלמה גלזר

שני ערבים מחברון נפצעו שלשום בלילה בהתנגשות עם מתנחלים בעיר. המתנחלים והרב לוינגר ניסו לשוות לאירוע מימדים דרמטיים, כאילו הערבים ביקשו לפרוץ לבית הדסה ולרובע היהודי בחברון, אולם מבדיקת העובדות עולה תמונה שונה לגמרי. אמש שוב התחדשה המתיחות בין הצדדים.

באשר לאירועים שלשום בלילה היו בפי ערביי חברון והמתנחלים גירסאות שונות. לדברי הערבים „שיטרה" קבוצת מתנחלים בשכונות בחברון, וכשהגיעו לשכונת אבו סנינה, העלו מכונית ערבית באש. הערבים צפו אותה שעה בתוכנית ספורט פופולארית בטלוויזיה הירדנית, ולכן היתה העיר חברון ריקה. כאשר הבחינו במתנחלים

(סוף בעמוד 4)

נפטר ד"ר רוטנשטרייך נשיא מועצת העתונות

עתים

עו"ד ד"ר יהושע רוטנשטרייך, נשיא מועצת העתונות והנשיא העולמי של המשפטנים היהודים, נפטר אמש בבית החולים „איכילוב" בת"א לאחר מחלה קצרה.

לפני יומיים הוכנס לבית החולים בעקבות דלקת ריאות, שלקה בה לפני כעשרה ימים. הלווייתו תיערך ביום א'.

המנוח נפטר בשנת ה־78 לחייו.

ד"ר רוטנשטרייך היה מוותיקי עורכי הדין בארץ, ובשנים 1963–1974 עמד בראש לשכת עורכי הדין. החל משנת 1975 כיהן כנשיא מועצת העתונות, לאחר שנים רבות קודם לכן היה יועץ משפטי לאיגוד עתונאי ישראל, וועדת העורכים ויו"ר ועדת ההגנה. כן עמד בראש ועדות חקירה משפטיות שונות, ולאחרונה התפרסם בוועדה שחקרה את פרשת השב"כ.

(סוף בעמוד 2)

ד"ר יהושע רוטנשטרייך

מזכ"ל מפ"ם לפקידים סינים בכירים: סייעו להשכנת שלום במזה"ת

ע"ר, ע"צ

פקין. — נציגים סינים נפגשו אתמול עם מזכ"ל מפ"ם, אלעזר גרנות, שהביע את המשאלה שפקין תמלא תפקיד נכבד יותר בהשכנת שלום במזרח התיכון — על כך מסרה סוכנות הידיעות הסינית הרשמית „סין החדשה". בהודעה צויין כי גרנות קרא לעריכת ועידה בינלאומית לענייני המזרח התיכון ואילו הסינים מצידם הודיעו כי הם ממשיכים להתנגד „לתוקפנות ולהתפשטות" הישראלית. מזכ"ל מפ"ם אלעזר גרנות, ועורך „על המשמר" מארק גפן, שוהים בפקין לפי הזמנת האגודה להבנה בינלאומית של סין. נשיא אגודה זו לי יימאנג, סגן הנשיא ז'אנג קסיאנגשאן וחבר הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית ז'ו ליאנג, נפגשו אתמול עם גרנות.

סין וישראל לא מקיימות יחסים דיפלומטיים רשמיים, אך לאחרונה התהדקו קשרי הסחר וקשרים בלתי רשמיים אחרים בין שתי המדינות.

סין המיאה לנורמליזציה של קשריה עם המפלגה הקומוניסטית הישראלית בשנה שעברה, ושניים מבין ראשי רק"ח ביקרו בפקין.

שר החוץ הישראלי שמעון פרס נפגש עם עמיתו הסיני וו קסואקיאן באו"ם בחודש ספטמבר 1987.

ציורמצב

בשטח / בסנטר, על הגשר

דבר אליי בעציצים

הגשר הצפוני של דיזנגוף־סנטר ידבר אליכם בשבועיים הקרובים בעציצים. אחרי זה יבוא האביב. אז מי שרוצה, יכול לארגן לעצמו ערכת מתנות לליל הסדר. עציץ מכובד לפני דלתו של המארח התורן יכול להיות פתיח מקורי לסדר בנאלי. תמיד אפשר לשכנע את ילדיו התמימים שפה, ממש פה מאחורי העץ, נמצא אליהו הנביא, משחק אותה במחבואים.

בסנטר, בין העציצים, על הגשר

דברו השנה אחד אל השני בעציצים ואל תשכחו להשקות במים כי יש כאן גם מסר חינוכי. ביה"ס לגננות ויצ"ו שוויצריה בפתח תקווה, החליט לצאת במסע מכירות של קקטוסים מרהיבים, במטרה למלא את קופת ביה"ס שמשאביה התדלדלו לאחרונה.

או למה אין קשר בין המבצע לבין מחירות שהרי „מציאה" בחמישים שקלים נתן לי גם איש העציצייה בשכונה שלי, שתי פסיעות מהבית, עם שליח עד לדלת וסרט ורוד בבסיס ותיפורת — וזה עוד לפני מחירי החג.

ובכל זאת, שם בסנטר, על הגשר, בין שמים וארץ, יש יתרון של מיגוון, של מגע מקצועי. קומבינות מיוחדות על גבול האמנות. יוצרות מעין אירוע. חוץ מזה, אם בחרת וקנית — אתה שותף בעשיית משהו עבור מישהו, תרמת וקיבלת תמורה.

אלישבע איילון

בשטח / פסיכואנאליזה לסכסוך

נרקיסיזם חולני

אחרי שטיפל בספרו בנפשותיהם הניפתלות של משה דיין ודוד בן־גוריון, התפנה דוקטור אבנר פאלק להשכיב גם את הסיכסוך המזרח־תיכוני על ספת הפסיכיאטר. הדיאגנוזה: מקרים קשים של נרקיסיזם חולני, תסביכי הכחשה ונחיתות. דוקטור פאלק מגדיר עצמו כ„פסיכולוג קליני־פוליטי".

אתמול, בהרצאה במכון טרומן על הר־הצופים, תאר את ה„אני המנופח" שלנו. האהבה העצמית הגובלת במגלומאניה וגורמת לנו לחשוב שישראל היא היפה, הקדושה והנהדרת בארצות תבל. כל אחד עובר בילדותו שלב כזה של אהבה עצמית, אומר הדוקטור, אבל עם ישראל לא יצא מזה. אילו התבגרנו, היינו רואים שאנחנו בעצם ארץ קטנה, מוגבלת במשאביה וטרודה בבעיות חברתיות וכלכליות קשות.

כמו לילד, יש לנו צורך באוייב שישמש להחצנה של תכונותינו הרעות, אוייב אותו נשמח לתאר כמלוכלך, רע ואכזר, שעיר שנישלח לעזאזל כדי להרגיש טהורים יותר. אצלנו ואצל הערבים מבחין דוקטור פאלק בנטייה להכחשה, אותה הוא מכנה „מנגנון נפשי פרימיטיבי, המתפתח אצל תינוקות בשנתם הראשונה".

עוד בשלבים מוקדמים, הוא אומר, התעקשו אבות הציונות לכנות את פלסטינה העותומנית „ארץ־ישראל", להכחיש קיום אוכלוסיה ערבית ולהתנכר לה. ברצון הציוני להחזיר את גלגל ההסטוריה לאחור גלום רצון להתעלם מההיסטוריה של הגולה ו„כמיהת ילד לאמו הגדולה והטובה". בגלל תסביך ההכחשה מתרצים הערבים את תבוסותיהם הצבאיות בהתערבות אמריקנית, ומעדיפים לבלוע את ישראל ברמות הצפרדע של „הציונים מתל אביב". גם לערבים תחלואים למכביר. נפש הילד הערבי ניפגעת כבר בשחר ימיו: אמו, המדוכאת בחברה כאישה, ממלאת אותו רגשות זעם, נחיתות ובושה. כשהוא גדל, הוא מצטרף לאש"ף, משוכנע שישראל היא התגלמות הרוע והרשע.

אחרי שאיבחן את מחלותינו, נותר לד"ר פאלק רק לקבוע לנו תור לשבוע הבא. ההמלצה שלי: לבקש מהקונגרס הקצבה מיוחדת לפסיכואנאליזה קבוצתית. זה לא זול, אבל טנקים וגאז מדמיע בכל זאת עולים יותר.

ירון אמיתי

קטלוג/ראו אור השבוע

אפלפלד וקינן

סיפורת

● אהרון אפלפלד: „ריצפת אש"; כתר.
● עמוס קינן: „ואת והב בסופה"; כתר.
● מרגרט יורסנאר: „זכרונות אדריאנוס"; מצרפתית: עירית עקרבי; זמורה, ביתן — מוציאים לאור; ספר ראשון בסדרת „מבחר" לקלסיקה מודרנית; 29.50 ש"ח.
● סטפן קינג: „עיני הדרקון"; מודן.
● פ.ג. פיטרסן: „דרדרת"; מאנגלית: ד"ר ריפקין אלפא, זב"מ סדרת הג'ינס; 19.90.

אדריאנוס קיסר – זכרונות בזב"מ

שירה

● עדמיאל קוסמן: „בגדי נסיך"; כתר.
● אהרון קומם: „ברוך הציפור"; ספרית פועלים; 10.50 ש"ח.

עיון

● פרופ' צבי זקס: „משמעות הצורה בצמחים"; הוצאה לאור משרד הבטחון/אוניברסיטה משודרת; 9.50 ש"ח.
● עופרה נבו: „כל מה שרצית לדעת על בחירת מקצוע"; מידע והכוון לקראת לימודים גבוהים; כתר / בשיתוף עם המרכז הארצי לבחינות ולהערכה והמועצה להשכלה גבוהה.
● נתן שור: „ספר הנוסעים לא"י במאה הי"ט"; כתר.
● עודד פיינגרש: „אמא אדמה"; טיולים בארץ; ספריית מעריב.
● אריה יצחקי: „בעקבות לוחמים"; קרבות שהיו — לפי נקודות במפה; 72 ש"ח (2 כרכים).
● טובה ארן: „קישוטי מרציפן"; מודן; 33 ש"ח.

ילדים

● „המפלצת הקופצת"; ספרון קרטון נפתח לפעוטות; מסדה.
● יפה האורה: „להיות מישהו אחר"; נוער; מודן.
● פין (ליקט): „הספר של אנה"; איור: פפס; מאנגלית: יהושע פרין; זמורה, ביתן — מוציאים לאור; 13 ש"ח.
● מרים אלון: „חלום של יום הולדת"; איור: יפתח אלון; כתר.
● אליה לוין: סיפורה של בלבלה; כתר/ראשית קריאה.
● מאיר שלו: „אבא עושה בושות"; איור: יוסי אבולעפיה; כתר.

מסך אחרון / דיוויין

מת – ללא קללות

גלן מיילסטר לא לקח את עצמו ברצינות. בתור הומוסכסואל שמן ומכוער, עם פרצוף עצוב ושיער דליל, לא היו לו אפשרויות רבות כדי לעבור את החיים הקשים האלה בלי להיפגע. הוא בחר לצחוק על עצמו, לצחוק על כולם, ולעשות

דיוויין (מימין) עם הזמרת גרייס ג'ונס ב־1978.

כסף. הוא כינה עצמו „דיוויין" (האלוהית) לא פחות, לבש בגדי־נשים על משמניו, איפור כבד ומגוחך על פניו, ויצא לכבוש את העולם, על מסך הקולנוע, בתקליטים ובהופעות.

דיוויין היה המיסטר, או שמא יש לומר מיסיס הייד, של מיילסטר, הדוקטור ג'קיל. מי שהכיר ופגש באיש, מאחורי הקלעים והאיפור והביגוד חסר־הטעם — במתכונן — סיפר שהוא נפש טובה, מדבר ברכות, אינו מרים את קולו. איש נחמד. זה השתנה, ברגע שנשמעה פקודת הבמאי ל„אקשן" או היכו בו אורות הזרקורים על הבמה. או אז, הפך להיות אשה גסה עד להדהים, שופעת עלבונות לציבור, לעצמה, למי לא, למה לא. הוא הופיע פעמיים בישראל. הפעם הראשונה היתה ב„קולנוע דן" ברחוב הירקון. המיקום היה מתאים להופעה. מי שלא היה מוכן, מי שלא הגיע עם ידע מוקדם כלשהו, משהו, על הצפוי לו — חטף את שוק־חייו, כמו שאומרים החבר'ה. ניבולי הפה שהשמיע (ה) על הבמה, קרוב מרחק נשימה לקהל, היו מדהימים בכמותם וגיוונם...

היו לו כמה להיטים, היו כמה סרטים, הרבה — לא יותר מדי — מעריצים. לא לגלן מיילסטר הקרח, הפאתטי למראה. דיוויין היה ודאי מקדם את מלאך המוות בקללה עסיסית. גלן מיילסטר פשוט מת. עכשיו, צפו לתקליטי־אוסף והקרנות מיוחדות בבתי הקולנוע. כוכב מת הוא כוכב נמכר.

עופר ניר

מדף/סיפורת־תרגום

רסיסי פנינים

סומרסט מוהם: „עוגיות ושיכר"; מאנגלית: אליעזרה איני־זקין; עטיפה: מישל אופטובסקי; זמורה, ביתן — מוציאים לאור; פברואר 1988; 185 עמודים.

השלישי בסידרה בשנה האחרונה של תרגומי סומרסט מוהם בהוצאת זב"מ, הוא מעין פסיכואנאליזה של עולם הספרות. מוהם כותב על עמיתיו הסופרים ודומה, כי בתחום זה לשונו חדה יותר, שנונה יותר ועוקצנית יותר.

הוא מבהיר, לכל הרכלנים למיניהם, את דמותו של מי (סופר כמובן) לא השאיל לספרו, ובסוף אותה הדגמה מאפיין מוהם את דרכי השיווק האגרסיביות של עמיתיו:

„אולם דרך פרסום אחת מגונה בעיני: וזוהי מסיבת הקוקטייל הנערכת עם יציאתו לאור של ספר. אתה מבטיח את נוכחותו של צלם. אתה מזמין את כותבי טורי הרכילות ומספר גדול ככל האפשר של אנשים חשובים. כותבי הטורים מקדישים לך פיסקה בטוריהם ובעיתונים המאויירים מפרסמים את התמונות. אולם האנשים החשובים מצפים לקבל עותק חתום ללא תמורה. נוהג מגונה זה אינו פחות דוחה אם הם מביחים, כי הספרים יינתנו להם על חשבון המוציא לאור".

כמו כל סיפוריו של מוהם, אין כאן עלילה מיוחדת במינה. החיים זורמים ולצידם גם הזכרונות. ומאורע כלשהו יכול לשלוח משניהם רסיסי פנינים ולשבצם ביתר לכדי ספר מקסים.

אמי לנדאו

עורך „עמוד־אחורי": אמי לנדאו

„השיטה" של מג"ב לפזר הפגנות ללא ירִיות, אלות וגז מדמיע

פורצים בנסיעה מהירה לתוך ההמון...

אבי בניהו

200 ספינות הדיג של מחנה הפליטים שאטי ניצבות על החוף זה היום השני, בעקבות עוצר שהוטל על המחנה בשל ריבוי ההפגנות. בצה"ל אומרים כי מחנה שאטי עלול להשפיע על רצועת עזה כולה, ולגרור אותה לגל אלים נוסף, ויש צורך להפגין „יד קשה" במקום. בשעות אחר הצהרים בדרכו ממחסום ארז לכיוון מחנה הפליטים שאטי, מקבל מפקד משמר הגבול ברצועה, דיווח: קצין צה"ל למצוקה בתוך המחנה, ירה ופצע בחזה נער מקומי. המפקד זועם, הוא יודע שאירוע כמו זה דומה לכדור השלג. הוא לוחץ על דוושת הגז וממהר למחנה.

בשאטי הפסיקו את העוצר לשעתיים, כדי לאפשר לתושבים להצטייד במזון, במרכז המחנה הבוצי והמוזנח מאות נשים נושאות סלים, ירקות, טיטולים ומצרכים לכל צרה שלא תבוא. בתוך שניות מתחיל הג'יפ שבו נסעתי להתוף אבנים, חיילי משמר הגבול המנוסים והמיומנים אינם מתרגשים, סף התגובה שלהם גבוה הרבה יותר מזה של צה"ל.

הדרך של מג"ב

עשרות הילדים מיידי האבנים הופכים תוך דקות למאות, הם מקיפים את הג'יפים של משמר הגבול מכל העברים. בתקשורת מכנים זאת „הפרת סדר אלימה". המפקד פארס חושש שהמצב ילך ויחמיר, ונותן פקודה לג'יפים לנוע. בבת־אחת מסתערים חובשי הכומתות הירוקות בילֵלת סירנות אל תוך המחנה, וכעבור דקות אחדות מתפזרת ההפגנה והשבאב נעלמים ללא יריה אחת, ללא רימוני־גז, ללא כדורי גומי ובעיקר ללא אלות. „כך אפשר לפזר כל הפגנה" אומרים לי חיילי מג"ב. במרכז המחנה מתגלה צמיג בוער ובתוכו 3 מיכלי ריסוס נגד יתושים העומדים להתפוצץ. הפרות הסדר והמחסומים שהוצבו במרכז המחנה מקצרים את ההפסקה בעוצר.

זקנה מהמחנה מסבירה לנו שלא חסר מזון „רק עגבניות אין לנו פה", היא אומרת. שלושה חודשים של מהומות בשטחים ובשבוע האחרון מסתמנת יציבות כלשהי. ברחובות הראשיים של עזה שביתת המסחר מלאה, לתושבים ולסוחרים יש הרגשת נצחון, הם שולטים ברחוב ומכתיבים את חיי המסחר. איש אינו יודע מה יהיה כאן מחר.

בסוף היום, בת"א אני מתעניין בשלומו של הפצוע בשאטי. מדובר צה"ל מוסרים שהוא הפצוע היחיד שנרשם אתמול בשטחים, הוא נפגע בחזה והועבר לאישפוז בתל־השומר. יום שקט יחסית ברצועת עזה.

הטרור הוא מפלצת

(סוף מעמוד ראשון)

רבין: אין לי הסתייגויות

שר־הבטחון יצחק רבין אמר אתמול כי „אילו יוזמת שולץ, במתכונתה הנוכחית, היתה מוצגת לנו לפני חצי שנה, לפני כל האירועים בשטחים, הייתי מקבל אותה", יצחק רבין דיבר בישיבת המועצה המדינית של מפלגת־העבודה. לדבריו, לא היה רואה בה הצעה שיש לדחות אותה משום שהיא נותנת לנו, אמנם בלוח זמנים צפוף סיכוי קונקרטי לשלום. רבין הרגיש כי אין לו שום הסתייגות מהתוכנית. להפך, יש לו את מלוא התמיכה ולדעתו זוהי ההחלטה הכי חשובה בפני מדינת־ישראל. לדבריו, אם לא ניתן תשובה חיובית, לפחות עקרונית חיובית, אנו מחמיצים הזדמנות שאין הוא יודע מתי תחזור. שר־הבטחון המשיך ואמר כי ברור לו שאם תהיה החלטה של ממשלת־ישראל לא לקבל את תוכנית שולץ הדבר יעמיד את נציגי המפלגה בממשלה בפני דילמה ממדרגה ראשונה, האם ניתן להמשיך להיות שותפים לממשלה כזו. הוא הסביר כי אין הוא מתכוון לפרישה מן הממשלה, אלא שיהיה צורך לבוא ולומר כי זוהי הזדמנות בלתי רגילה וחייבים להביא אותה להכרעה בבחירות.

בהלה בדנמרק: רעל הוזרק לתפוזים מישראל

עלי כהן (דנמרק)

קופנהגן. — הודעה מטעם משטרת דנמרק, במהלך מהדורות החדשות של תשעה שש ושלושים בטלוויזיה, קראה לכל מי שקנה תפוזים מתוצרת ישראל, בחנות „אירמה" במרכז קופנהגן להחזירם מיידית או להשליכם, מחשש כי הם מורעלים.

בהודעה נאמר כי אלמוני הוריק לתפוזים רעל, וכי המשטרה חוקרת את המקרה. התפוזים הורחקו מן הדוכנים למטרת בדיקה.

קורפו: אין אפשרות להקדים הבחירות

שר התחבורה חיים קורפו לא רואה אפשרות לקיים את הבחירות לכנסת לפני סוף הקיץ. לדבריו למערכת בחירות שתהיה מהירה ביותר דרושים לפחות 102 ימים ואם צריכים להכין פנקס בוחרים חדש, דרושים 112 יום.

קורפו גם הכחיש קיומם של מגעים בין המערך לליכוד להקדמת הבחירות. הוא אמר את הדברים בשיחה עם עתונאים בטבריה.

בן נולד לאשה ללא חצוצרות ב„אסותא"

יוסף שמי

אשה בת 34 שהחצוצרות שלה נכרתו ילדה בן בבית־החולים „אסותא". הטיפול בהפרייה חוץ גופית נעשה פעמים חוזרות והטיפול האחרון המוצלח בוצע בביצית מופרית שהוקפאה והופשרה לפני ההשתלה. פרופ' משיח השתמש בטכניקות חדישות בשילוב טיפול הורמונלי ותרופתי, השגחה על ההריון וביצוע ניתוח קיסרי ברגע המתאים. לאשה עוד שני עוברים בהקפאה שאפשר יהיה להשתילם בגופה לכשתרצה.

שמונה ילדים מעוברים מוקפאים נולדו עד כה בארץ, שבעה מהם בתל־השומר, ובעולם כולו — 60.

ב„אסותא" מטפלים במקרים קשים במיוחד של עקרות. 70 מתוך 180 נשים שטופלו נכנסו להריון, שזה שיעור הצלחה מהגבוהים בעולם. בין המטופלות נשים מיפאן, דרום אפריקה, קנדה, תורכיה, יוון וארה"ב.

בטקס הענקת תארי כבוד בהיברו יוניון קולג'

פרס: 40 הימים הבאים — מכריעים
עוז: התנועה הפלשתינית אשמה באסונה

בצלאל עמיקם, עתי"ם

„בזוכרי את 40 השנים שחלפו, נתונה מחשבתי ל־40 הימים שנותרו עדיין לסיכוי שמו"מ ישיר לשלום יפתח בין ישראל לבין ירדן והמשלחת הפלשתינית", אמר אתמול, שר־החוץ שמעון פרס. פרס מזהיר כי אם בפרק זמן זה יאבד הסיכוי לשלום — „יתקדרו שוב שמינו לזמן ממושך."

שמעון פרס נשא דברים אלה במעמד חגיגי בו הוכתר, בצוותא עם שר־החינוך יצחק נבון עם הסופר עמוס עוז, בתואר דוקטור לשם כבוד על ידי המכון „היברו יוניון קולג'" בירושלים.

להעדיף סיכויי השלום

פרס, הד"ר הטרי למדעי הרוח, הביע שמחתו על שהתואר לא ניתן לו בתחום מדעי המדינה שכן לדבריו „הייתי מרגיז אז את מחצית העם. בנאומו קרא פרס להעדיף את סיכויי השלום על פני סכנת המלחמה, שכן אין דבר גדול שניתן להשיגו מבלי לקחת סיכונים.

ממלא מקום ראש הממשלה הוסיף ששלום לא צריך לבוא מתוך חולשה, אך מאידך גיסא אסור לה לחולשה למנוע את בואו.

עוז: כהניסטים יהודים ופלשתינים

הסופר עמוס עוז פנה ליהדות העולם וביקש ממנה לגלות מעורבות גדולה והולכת בוויכוח על עצם מהות היהדות: עוז הקדיש דברים למציאות השוררת בשטחים וסיפר כי שורש הרע נעוץ עוד בעבר. לחיזוק טיעונו, סיפר עוז על נהג ישראלי שהרג לפני חמש שנים נער ערבי שהשליך לעבר ריכבו אבן וניפסקו לו שישה חודש מאסר על־תנאי בלבד. אותו נהג היה מעורב גם עכשיו בהריגתו של נער ערבי שהשליך לעבר ריכבו אבנים.

עם זאת אמר עמוס עוז כי התנועה הלאומית הפלשתינאית ותומכיה במדינות ערב בעולם, אשמה בכל האסונות שפקדו הפלשתינים. והתנועה הלאומית הפלשתינאית היא בעיניו אחת התנועות האטומות והמרושעות שהיו במאה הזו. לדבריו הוא אינו יכול להבין כיצד מסוגלים רבים מבין טובי המחנה המתון בארץ, ליפול בהתמוגגות על צוארם של „כהניסטים פלשתינאים" לתכנן קבלות פנים נלהבות כאשר הם בעצם מוקיעים ובצדק, את הכהניזם היהודי.

בטקס חגיגי נחנכה ספרייה, תרומתם של זלמן ש. אברמוב ורעייתו איילה. בין אוספי הספריה כתבים עתיקים של הפילוסוף היהודי הנודע ברוך שפינוזה.

כשבן־גוריון השתתף בטקס

פרופ' אלפרד גוטשלק, נשיא ה„היברו יוניון קולג'" המציין עתה 25 שנים להיווסדו, סיפר כי בשעה שהונחה אבן־הפינה לבניין הנישקף אל חומות העיר העתיקה והלגיונרים הירדניים - החמושים הלכו עליה, הפצירו אנשי הביטחון בראש הממשלה דאז, דוד בן־גוריון, כי ימנע מלהשתתף בטקס. הם חרדו פן ייחשף ראש הממשלה בבלוריתו הלבנה, המוכרת לתצפיות הירדנים, והם עלולים לפתוח באש. בן־גוריון דחה את הדרישה על הסף באומרו: אם לא אבוא לכאן יהיה זה הרבה יותר מסוכן.

נפטר

(סוף מעמוד ראשון)

בפעולתו במועצת העתונות דגל בהגנה על חופש העתונות, תוך הקפדה על כללי האתיקה המקצועית. כן ייצג את מוסדות העתונאים בדיונים על הצעות חוק הנוגעים לתקשורת, שנדונות בוועדת חוקה של הכנסת.

המנוח נולד בקולומיה בגליציה ב־1910. אביו, ד"ר אפרים פישל רוטנשטרייך ז"ל היה ציר הסנט וה„סיים" בפולין וחבר הנהלת הסוכנות היהודית בתקופת המנדט.

המנוח קיבל תואר ד"ר למשפטים באוניברסיטת לבוב בפולין וכן למד בבית ספר לעתונות בוורשה.

מאז הקמת המדינה פעל רבות בתחום עיצוב חיי המשפט במדינה כחבר המועצה המשפטית העליונה, יו"ר הסתדרות עורכי הדין בארץ, ראש לשכת עורכי הדין וסגן יו"ר האיגוד הבינלאומי של עורכי הדין.

לאחרונה חקר יחד עם אלוף (מיל.) צור את פרשת השב"כ מטעם הממשלה. בשנת 1981 זכה ב„פרס צלטנר" על השגיו בתחום המשפטי. מאז הקמת המדינה עמד בראש הוועדה המשותפת לוועדת העורכים וצה"ל, שפסקה בכל העניינים הנוגעים לצנזורה על העתונות.

ד"ר רוטנשטרייך, שהיה ידוע בפי ידידיו בכינוי „שיקו", היה נעים הליכות וחביב על הבריות. מותו הישרה אבל כבד בקרב עורכי הדין והעתונאים בארץ. הניח אחריו שלוש בנות: רות אחיעזר, מיכל הולצמן (עתונאית ב„מעריב") ועירית אלינגן. אחיו הוא פרופ' נתן רוטנשטרייך, מהאוניברסיטה העברית.

מועצת העתונות

אבלה על מות

ד"ר יהושע רוטנשטרייך

ומביעה השתתפותה

בצער המשפחה

ועדת העורכים

אבלה על פטירת

ד"ר יהושע רוטנשטרייך ז"ל

נשיא מועצת העתונות, יו"ר ועדת הצנזורה

יועץ משפטי ומלווה נאמן של ועדת העורכים בעבודתה מאז הקמתה

מעמודי התווך של המשפט ומגיני ושוחרי חופש העתונות בישראל

תנחומים למשפחה

ביום השלושים לפטירת חברנו היקר

חיים שלוסברג

נעלה לקברו לטקס גילוי המצבה

ביום א' 13.3.88 בשעה 15.00

המשפחה

וקיבוץ אילון

לראשונה מאז פוצצה „פרשת צינור הנפט"

שבת־אחים: ברוס רפפורט ושמעון פרס נפגשו בחיפה

רפפורט: ישראל הפסידה מביטול העיסקה 700 מיליון דולר – לפרס לא היתה כל נגיעה לעניין ומקווה כי לא ייפגע משירבוב שמו

יואב אביב וקובי מנדל

„מדינת ישראל הפסידה כ־700 מיליון דולר בגלל ביטול עיסקת הנחת צינור הנפט הירדני עיראקי, שהיה צריך לעבור מעקבה לעיראק" כך אמר אתמול בראיון ראשון לעיתונות בישראל, המיליונר ברוס (ברוך) רפפורט. אמש נפגשו שמעון פרס וברוס רפפורט לראשונה, מאז פורסם בעיתונות האמריקנית כי מפלגת העבודה היתה צריכה להרוויח מהפרשה כ־70 מיליון דולרים. השניים נפגשו במלאת חמש שנים להקמת המכון למחקר רפואי על שם רפפורט בחיפה.

ברוס רפפורט היה אמור להיות שותף בפרוייקט הצינור ולהיות המתווך בעיסקה עם ישראל, בה היה עליו להשיג את ערבותה של ישראל ואת הבטחתה שתמנע מפגיעה בצינור. בתום הטקס אתמול הוא אמר כי ישראל הפסידה כספית ואסטרטגית מכך שהצינור לא הונח.

מקווה שפרס לא ייפגע

המיליארדר רפפורט הכחיש כי כסף כלשהו היה צריך להיות מועבר לאישים בארץ או למפלגת העבודה הישראלית. הוא גילה כי בסוד העניינים היו גם ממלא מקום ראש־הממשלה דאז יצחק שמיר, ושר האנרגיה משה שחל. רפפורט אמר אתמול כי הוא מקווה שהפרשה, בה שורבב שמו של ממלא מקום ראש הממשלה שמעון פרס, לא תפגע בו ובעתידו הפוליטי, לדבריו לפרס לא היתה כל נגיעה אישית לעניין. ממלא מקום ראש־הממשלה שמעון פרס אמר לכתבנו ברונו: „שמי לא נקשר לפרשה ואתה אל תקשור אותו".

כתבנו מוסר כי בארה"ב קיבל רפפורט מעמד של עד מדינה בפרשה זו הנחקרת ע"י השלטונות.

● 88 מצרים שהיו כלואים בלוב שוחררו ע"י שלטונות — על כך נמסר ממקור משטרתי מצרי בקאהיר. המצרים שוחררו בשתי קבוצות ואלה הגיעו כבר למצרים.

הדור הצעיר ידון במסגרת בה תלך מפ"ם לבחירות

כתב „על המשמר"

מרכז הדור הצעיר של מפ"ם יתכנס ביום ג' הבא לדיון דחוף בנושא: מסגרת ההליכה של מפ"ם לבחירות לכנסת הי"ב. מזכיר הדור הצעיר אילן גילאון הודיע כי יפעל לקבלת החלטה הקוראת למפ"ם, ר"צ וראשי הציבור הערבי לפעול למען הליכה משותפת של גורמי השמאל השפוי בבחירות הבאות. נודע כי להצעה זו צפויה התנגדות במרכז הדור הצעיר של מפ"ם.

„על המשמר" עתון יומי

חמו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת

עורך ראשי: מארק גפן
עורך משנה: ישראל זמיר
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל

המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 3—43360—4
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעול ת"א 61999

"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St., Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex: 341652

סניפים: ירושלים 94632 רח' בן־יהודה 2, בניין סנסור חדרים 102—121 טל' 233161—3. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008, חיפה: 33184 רח' פבנר 17, טל' 673673. המען למכתבים ת"ד 4007 חיפה 31040.

„שלום עכשיו" נערכת לעצרת במוצ"ש; נפתחה מגבית חרום למימון הפעילות

הקבה"א ומפ"ם קוראים לחבריהם להשתתף בעצרת – „האירוע הגורלי בשעה זו" □ תנועות הנוער יקיימו עצרת אחרת לפני שיצטרפו לקהל בכיכר מלכי ישראל

בצלאל עמיקם, שלמה סלוצקי

תנועת „שלום עכשיו" מתגייסת לקראת ההפגנה הגדולה שהיא עומדת לקיים במוצאי־שבת בכיכר מלכי ישראל בתל־אביב, ערב מסעו של ראש הממשלה לארה"ב. באיגרת ששיגרו אנשי התנועה אל מאות פעיליה נאמר, כי „שמיר מוליך את ישראל להתאבדות לאומית. חובתנו להיות המחסום שימנע את האסון המתחולל".

פעילי התנועה נתבעים להקדיש בשבועות הקרובים שעות עבודה רבות לפעילות ענפה. הם נקראים לוותר על ימי־עבודה כדי להשתלב בפעילות מגוונת. כן נפתחה מגבית חירום שמטרתה לגייס בארץ ובחו"ל חצי מיליון דולר למימון הפעילות. לאחר שנערכו בשבועות האחרונים שמונה הפגנות שבהם השתתפו רבבות, נוצר בקופת התנועה גרעון כספי גדול.

ערב ההפגנה באו פעילי התנועה בדברים עם המשטרה שהבטיחה, כי כוחות מוגברים של שוטרים יאבטחו את העצרת.

עמירם גולדבלום, דובר „שלום עכשיו", אמר ש„בניגוד לעצרת שמתוכננת על־ידי סרבני השלום מהימין ביום א', ושבה הדוברים יהיו על טהרת המימסד הפוליטי, המתנגד לכל יוזמה מדינית, בעצרת „שלום עכשיו" מתכוונים להביע בחוצות את הזעקה של העם בישראל הרוצה בשלום, שיכול להתגשם עכשיו".

בין הדוברים בעצרת יהיו ראש מועצת שדרות עמיר פרץ, ברוך אלמקייס, ראש מועצת ירוחם, ושלמה בוחבוט, ראש מועצת מעלות. כן ישאו דברים אורנה פורת וגילה אלמגור, סגן־אלוף אריה דגן ממרחביה, נציג תנועות הנוער, וכן דוברים אחרים העשויים להפתיע בהופעתם הציבורית מעל בימת „שלום עכשיו".

עצרת נוער מוקדמת

מטה „החולצה הכחולה" שבה חברים תנועות הנוער העובד והלומד, חטיבת בני המושבים, חטיבת בני הקיבוצים, השומר הצעיר ומחנות העולים, יקיימו במוצ"ש בשעה 6 עצרת שלום תחת הסיסמה „הנוער רוצה שלום", שבה גם — יחד עם דברים מאת נציגי התנועות — ישאו דברים מזכירי התנועות ההתיישבותיות ויופיעו אמנים.

בסיום העצרת יצעדו חברי התנועות לעבר „כיכר מלכי ישראל" שם יתחברו עם עצרת „שלום עכשיו" שבה ישא נציגם דברים בפני הקהל.

הקבה"א ומפ"ם מתגייסים

הקיבוץ הארצי ומפ"ם קוראים לחבריהם להשתתף בעצרת „שלום עכשיו". חברי מפ"ם בקיבוץ הארצי, שהרבו בחדשים האחרונים להשתתף בהפגנות ופעילויות מחאה שונות, נגד מדיניות הממשלה בשטחים, ולמען פתרון של שלום, נקראו להשתתף בהמוניהם במה שמזכירות הקיבוץ הארצי הגדירה כ„אירוע גורלי במדינת־ישראל".

מבצע ההחתמות נמשך

במקביל להכנות לעצרת במוצאי־שבת נמשכת ההחתמה על מכתב הקצינים ועצומת הורי חיילים המשרתים בשטחים — בחסות „שלום עכשיו" — שיישלחו לראש הממשלה יצחק שמיר בימים הקרובים.

היום, יום ו', יעמדו שולחנות החתמה ברחבי המדינה, וכן יתקיים מבצע מיוחד בשבת ובעצרת עצמה במטרה להגיע לאלפי חותמים.

הפרלמנט האירופי גינה „הדיכוי הברוטלי" בשטחים; נציג ישראל ברח לפני ההודעה

בניגוד להודעות בעבר לא קרא הפרלמנט לאש"ף להכיר בישראל

ארנון יפה (פריס)

הפרלמנט האירופי גינה אתמול בחריפות את ישראל על מה שכינה „דיכוי ברוטאלי" בשטחים, וקרא לשיתוף אש"ף בוועידה בינלאומית בחסות האו"ם.

במסדרונות הפרלמנט בשטרסבורג אמרו אתמול כי גינויים חריפים בסגנון כה בוטה שרק נגד „משטרים דיקטטוריים.

בהודעה נאמר כי הפרלמנט מגנה מקרי עינויים, מעצרים שרירותיים, פעולות תגמול, וכל הפעולות האלימות שבוצעו על ידי הצבא הישראלי, נגד הקואליציה הפלשתינית בגדה ובעזה. הפרלמנט מביע סולידריות עם משפחות הפורענות ועם כל הפלשתינים באזור החיים בתנאים בלתי נסבלים."

הודעת הגינוי תוארה כמהלומה אירופית נוספת על ישראל, יום לאחר הסירוב לאשור הסכם ביטול מכסים על תוצרת חקלאית, ומלווה אירופי בסך 50 מליון דולר.

הדיפלומט אלי אורון שייצג במושב הפרלמנט את ישראל, ברח משטרסבורג לבריסל עוד לפני החלטת הגינוי. ידידי ישראל בפרלמנט דיברו על היסטריה אנטי ישראלית.

בהודעת הפרלמנט זכתה תנועת השלום בישראל ושר החוץ פרס, בתמיכה צוננת בלבד, כאשר הובעה תמיכה בכוחות בישראל ומחוצה לה המנסים להגיע לפתרון הסכסוך.

בניגוד להודעות בעבר, לא קרא הפרלמנט לאש"ף להכיר בישראל, כתנאי לשיתופו בשיחות. לדברי ההודעה, ועידה בינלאומית בהשתתפות כל הצדדים, כולל אש"ף, תביא לפתרון שלום באיזור.

לפי שעה מפעילים האירופים לחץ כלכלי ומוסרי על ישראל באמצעות הפרלמנט, המפעיל לחצים על הממשלות האירופיות לנקוט בצעדים נגד ישראל. הממשלות האירופיות העיקריות שומרות על קשריהן עם ישראל, ומתעלות את זעמן נגדה למוסדות האירופיים.

להודעת הגינוי היו שותפים השמרנים הבריטיים, הקומוניסטים, הירוקים, הסוציאליסטים הגרמנים, הבריטים, והרנים. הגוליסטים הצרפתים הצביעו נגד ההצעה.

נשיאת הפרלמנט לשעבר סימון ויל מתחה ביקורת על הגינוי ותיארה אותו כחד צדדי, ואינו משרת קידום הסדר.

אתמול בחברון, חייל צה"ל מצווה על צעיר פלשתיני לא לזוז ממקומו לאחר שעצר אותו (תצלום: אנדרה ברוטמן)

„קו אדום" מארגנת יום עצמאות סמלי לישראלים ופלשתינים

יהודה צור

תנועת „קו אדום" היהודית־ערבית החליטה אתמול לקיים „יום עצמאות" לפלשתינים וישראלים, שיתקיים ב־22 באפריל למחרת יום העצמאות הרשמי, בכפר נווה־שלום ליד לטרון. בכך מצטרפת תנועת „קו אדום" ל„אמנת 21" שקראה לקיים יום כזה כדי להמחיש את הצורך בעצמאות לפלשתינים לצד מדינת ישראל.

רב ירמיה, ממארגני האירוע, הודיע גם שתתקיים צעדה של ארבעה ימים מראש־הנקרה לירושלים בהשתתפות אמנים רבים.

רב ירמיה הדגיש שהכוונה היתה לקיים את יום העצמאות במועדו, אך כדי להבטיח את השתתפותם של אמנים רבים הוחלט לקיים זאת למחרת, ביום ששי. כן הוחלט שתנועת „קו אדום" תשתתף בעצרות מרכזיות לרגל „יום האדמה" החל ב־30 במארס. תנועת „קו אדום" החליטה להמשיך במאמציה להשתתף, יחד עם גופים הפועלים למען השלום, במבצעים נוספים רבי־היקף ומשתתפים.

יהודים הפגינו במוסקווה נגד משפחותיהם האוסרות עלייתם

שלושת פעילי עלייה נאסרו אתמול בלנינגראד, במהלך הפגנה שקיימה קבוצת מסורבים, הקוראת לעצמה „קרובים מסכנים", משום שקרוביהם מסרבים לחתום על מסמכים לבקשת היציאה שלהם.

נחמקין: להגיב בחריפות

עזרא אבירן

שר החקלאות, אריק נחמקין שדיבר אתמול בכינוס הארצי של איגוד מגדלי הפרחים, קרא לתגובה חריפה של ישראל על יחסו של הפרלמנט האירופי.

לטענת מגדלי הפרחים כי החלטת הפרלמנט האירופי, יש בה כדי להביא המסויים דווקא לענף יצוא הפרחים לאירופה, השיב נחמקין כי היתה זו שנת יצוא פרחים טובה מאוד, וההפסד הגדול בענף בשל אי־חתימת ההסכמים עם השוק האירופי עלול להגיע ל־6 מליון דולר בשנה, וזאת בשל אי הורדת עשרה אחוז מהמכס, אותה הבטיחו נציגי השוק. שר החקלאות הביע תקווה כי נציגי השוק האירופי יתקנו את צעדם זה שנעשה כסנקציה פוליטית נגד ישראל, על הנעשה בשטחים.

בהתייחסו לערביי השטחים המבקשים לשגר תוצרתם בנפרד לשווקי אירופה, אמר נחמקין כי ערביי השטחים מרוצים מהמצב הקיים בו משווקת חברת „אגרקסקו" את תוצרתם לחו"ל.

1948 הקמת המדינה

1978 שלום עם מצרים

1988 ?

ערב צאתו של ראש הממשלה לארצות הברית, מסתמן שוב סיכוי היסטורי למדינת ישראל, סיכוי לשלום עם מדינות ערב ועם העם הפלסטיני.
העם בישראל לא יתן להחמיץ שעה הסטורית זו למרות סרבני שלום בעם ישראל ובעם הפלסטיני.
גורל המדינה בידי כל אחד מאתנו.

הפגנת המונים

בקריאה לראש הממשלה לאמר כן ליוזמת השלום.
כן לויתור על שטחים תמורת שלום.
כן לשלום!

הפגנה במוצאי שבת 12/3/88, בשעה 19:00, בככר מלכי ישראל

הסעות: ● ירושלים: 17.15 קרית יובל — מרכז מסחרי, בית הכרם — ככר דניה, בנייני האומה, הר־הצופים — בנין גולדשמידט, רמות אשכול — מרכז מסחרי, תיאטרון ירושלים, ● 18.35 בנייני האומה, ● חיפה: 15.45 הצריף — קרית חיים ● 16.15 מרכז זיו ● 16.30 גן האם ● באר שבע: 16.15 אגד ערן ● 17.00 שמר — מרכז מסחרי ● 17.15 אגד באר־שבע

שלום עכשיו

ת"ד 24288 ירושלים, חשבון בנק 105-925950, הבנק הבינלאומי הראשון, סניף ראשי, ירושלים.

מוסף □ שבת

עורכת: עדה סער עריכה: שולה כ'קלוריא עיצוב גראפי: רחל דביר

כואב לו, לגליית

הכאב האמיתי, ההתלהמות של הפוליטיקאים, הקול השפוי של מנהל קמ"ג. ההתגודדות המרוגשת, הלא־כואבת באמת ■ באר־שבע אחרי אירועי יום שני

שלי יחימוביץ

מה הם רוצים מאתנו? שאל אותי איש מבוגר, בהלוויתם של הרוגי הפיגוע. יש לנו חתיכת ארץ קטנה, הוא אמר, כל מה שאנחנו רוצים זה לחיות בשקט, והם באים והורגים אותנו. כשעלה ראש־הממשלה שמיר על בימת הטקס, הוא חזר על הקטע הזה, בגירסה מתלהמת יותר. "למרות שאיפתנו העזה לשלום, עדיין יש אנשים, אם אפשר לקרוא להם כך, המוכנים כל יום וכל לילה להרוג ולרצוח את בנינינו ובנותינו", הוא אמר, וקולו נחנק. שמיר גם פרט את ההבדל בין "אותו מקור ארור ממנו באות כל ההתקפות עלינו" לבינינו. להם, הוא אמר, שלא כמו לנו, לא אכפת שאנשיהם נהרגים. כי הם, שלא כמונו, לא פועלים מתוך אהבת מולדת, אלא מתוך "תאוות הרג ורצח ושנאה נאצית".

תרגומו אנחנו יוצאים למלחמת ברירה עתירת קורבנות שלנו מתוך אהבה. אנחנו שוברים ידיים ורגליים מתוך אהבה. אנחנו גליית המסכן עם מטוסים וטנקים וכור אטומי. אבל האהבה, זה מה שעושה את ההבדל.

לא בכח הרובה

כואב לגליית. כואב באמת. שלושה אנשים טובים ונעימים, לא פוליטיים במיוחד, לא קיצוניים לשום כיוון — נרצחו בדרכם לעבודה. ויש להם שם וגיל ודמות, והורים, וילדים, שלא כמו ל־75 פלשתינים (מספר רשמי, לא כולל מי שנחנקו מגז מרמיע, לא כולל מי שהרגו המתנחלים), שנהרגו עד היום בגדה וברצועה.

והכאב פה הוא חד ומוגדר ואישי. הם לא פשעו ולא חטאו, אמרו הנואמים בטקס הממלכתי שערכה המדינה לכבודם. וגם אמרו: כל חטאם היה שהיו יהודים וישראלים. ואולי נשמט מזכרונם של מי שחזרו ואמרו את הדברים הללו, שויקטור, רינה ומרים אכן לא חטאו, אבל מי שמופקדים על שלומם ובטחונם — ואלה לא החיילים והשוטרים, אלא נבחריהם בממשלה — לא נקפו אצבע כדי לשים קץ למרחץ הדמים המתמשך, ושבו ואמרו: נייס.

ומתוך הנהמה הקולקטיבית, הקפיצה המהירה על המציאה, הקטיפה הזריזה של הפירות, בקע קולו של מנהל קריית המחקר הגרעיני. "את תשובותינו למרצחים שפגעו בנו לא ננסח בכוח הזרוע", הוא אמר. "לא בכוח הרובה, לא בכוח הפגיעה בנפש, לא בהרס משפחות. כן — בכוח התלכדותנו, בהתמדתנו במילוי המשימות ובחיזוק קיומנו כעם". הוא גם ביקש להפנות את הזעם והכאב ל"חיזוק ברית התעשייה שכרתנו", בקשה שנראתה תלושה משהו על רקע הסתר הענף שנעשה שם, ברחבת בית העלמין, בכאבן של המשפחות.

למרים בן־יאיר, בת 46, היו ארבעה ילדים. היא ובן זוגה, אליהו, עבדו שניהם בקמ"ג הרבה שנים. מרים נרצחה בידי שלושה רוצחים מבולבלים, חמומי מוח ומיואשים, שנשלחו בידי אירגונם במסגרת משהו המזכיר מלחמת כנופיות. הפגנת כוח מטומטמת של הפת"ח, שלביצועה מתאימים רק פסיכופטים. הם ירו בויקטור רם עוד בתחילת המר"מ, בפרץ של עצבנות, ואחר־כך, כששמעו את מרים צורחת, ירו גם לעברה. חברתה רחל מצא, סיפרה שעוד שמעה אותה מחרחרת.

רינה שירצקי נהרגה בנסיבות פחות ברורות, במהלך החילוץ. לא ידוע עדיין בוודאות אם בכדורי המחבלים או בכדורי המחלצים.

אמא בשמיים

הסיפור העצוב ביותר הוא סיפורו של ויקטור רם. מהנדס בן 39, סיים לפני זמן קצר את לימודי הדוקטורט שלו. לפני חמישה חודשים נפטרה אשתו נורית מסרטן. כשנפטרה אמר ויקטור לבתו סיון, אז בת שנתיים וחצי, שאמא בשמיים. הילדה אמרה: אם ככה אז גם אני רוצה להיות בשמיים. ויקטור לקח את הילדה לבית הקברות, וניסה להסביר לה שאמא קבורה באדמה. עכשיו, אומרים האחים שלה, ניר (11) ותומר (8), יצטרכו להסביר לה שגם אבא קבור שם. ניר ותומר כמעט לא בכו בהלוויה. שני ילדים רציניים, מחזיקים את עצמם כמו מבוגרים עתירי כאב וניסיון, משליכים את כל החרדות והבכי הפנימי על סיון הקטנה. אנחנו צריכים לשמור על סיון, הם אומרים. מסכנה, כל־כך קטנה ועכשיו היא יתומה

ויקטור רם השתמש בשירותי האוטובוס המאוחר, כי נהג להביא את הילדים לגן ולבית־הספר. אורח החיים החדש, עם האחריות שנטל לגידול ילדיו, הביאו עליו, בתעתועי גורל מן הסוג הרע, את מותו. לפני מות אשתו, מורה במקצועה, נהג לצאת באוטובוס המוקדם. אחרי שמתה נורית, עברו הוריו, עמנואל וויקטוריה, לגור איתו. הם עזרו לו בטיפול בילדים. יום לפני חטיפת האוטובוס התכוונו כבר לעזוב את הבית. ויקטור לימד את הילדים, בתהליך סובלני, שיצטרכו להתמודד עם היעדר האם בלי סבא וסבתא. שיחזרו מבית הספר וימתינו לו לבדם. החפצים של עמנואל וויקטוריה כבר היו ארוזים כשקיבלו את ההודעה "ויקטור פצוע קשה", ואחר־כך "ויקטור נהרג".

על פי עדות הנוסעות, ישב ויקטור בשקט במהלך החטיפה. מי יודע מה עבר בראשו. החיים, לבטח, נראו לו יקרים מאוד. לפחות בגלל ילדיו. המחבלים ירו בו אחרי שנתקפו עצבנות: איש הצלב האדום שדרשו לראות, התמהמה להגיע. "וכל חצי שעה נהרוג אחד", הם אמרו, וירו בו. כשצרחה מרים ירו גם בה, ואחר־כך ירו בויקטור צרור נוסף.

עונג חבוי

הלוויותיהם של השלושה יכלו להיות מתוח גרוע בהרבה. אבל הקהל שם, רובו עוברי קמ"ג, היה עצור וכאוב ברובו, ומי שהתלהם והשתלהב היו רק הנואמים על הבימה בבאר־שבע, עיר רגועה יחסית, היתה עצבנות כללית. משטרת מרחב הנגב נזעקה אחרי סובארו שחלפה על פני כמה מחסומים, ניהלה מירדף נחוש ומורט עצבים, ולכדה בסוף שני פורצים מבוהלים. ערבים הוכו ואוימו, ועזבו את העיר עד יעבור זעם, דבר שלא פורסם עדיין, משום שהם חוששים מאוד לדבר.

והיתה גם ההתגודדות הסתמית, הלא־אבלה באמת אבל המעמידה פנים, התגודדות שיש בה עונג חבוי בקושי על האקשן המזדמן פתאום. מין ריגוש רע, שבא בדרך־כלל כצמוד להצהרות שיטנה לאומניות. מין פסולת רגשית שמוצאת פורקן קל במקרים הללו.

ומתוך הרשעות והאיוולת עולה הסכיזופרניה. העוצמה, השחצנות, ההרסנות. המסכנות, הגדולות, היות קורבן קוזאקים נגזלים. כואב לגליית המסכן. כואב באמת. □

צילום: אנדרה ברוטמן

באר־שבע, יום ג'. הלוויתם של שלושת הרוגי הפיגוע

המשכים

רייגן: לא נפעיל

(סוף מעמוד ראשון)

שהמצב נמשך יותר ללא פתרון, קשה יהיה יותר לפותרו", אמר שולץ.

העדות נמסרה בפני תת ועדת החוץ של בית־הנבחרים, בראשות חבר הקונגרס דייוויד אובי.

הבטחון — הוא בשלום

שולץ הסביר שהסדרי הבטחון שיושגו "יצטרכו לכלול גבולות בני־הגנה והסדרים מתאימים". אולם, הוסיף, "מישהו הנמצא במרחק רב מסוגל לגרום פגיעה קשה מאוד". לכן תפיסת ההגנה צריכה להיות שונה. "לדעתי, בסיסית, התפיסה צריכה להיות של השגת שלום באיזור".

שר החוץ הביע דעתו כי תושבי האיזור מבינים את חומרת המצב ורוצים בשלום. "אפילו יותר מאיתנו". לכן, אמר, יש סיכוי להשיג התקדמות. שולץ חזר והודה לחברי הקונגרס, משתי המפלגות, על תמיכתן ביוזמת השלום שלו. יו"ר הוועדה, דייוויד אובי, שאל האם ירדן תובעת משלחת נפרדת של אש"ף למר"מ. שולץ השיב בשלילה. עוד שאל אובי (שאיננו יהודי באהדתו הרבה לישראל), מה עושה ממשלת ארה"ב ביחס למדיניות ישראל בשטחים, ההכאות והגירושים.

שולץ חזר על עמדותיו הידועות ואמר כי אלה הובעו בפני ישראל בפומבי ובאופן פרטי. הוא הסביר שבשלב מסויים גם הצטרפה ארה"ב להצבעות באו"ם, בדבר גינוי הגירושים.

בעיה מסוג חדש

שולץ הדגיש כי "עלינו להכיר בכך שלישראל יש בעיה. עליה להשיב את הסדר והחוק על כנם. זוהי אחריותה והיא נאבקת במשהו שהוא חדש לגביה". "באופן אישי אינני מאמין שזהו תירוץ למקרים של ברוטליות... אך זוהי בעיה ממשית..."

חוסיין לשיחות תיאום

לאחר שסיים שלשום המלך חוסיין ביקור בעיראק וכווית, הגיע אתמול לביקור בסוריה שם נועד לשיחה ממושכת בארבע עיניים עם נשיא סוריה חאפז אל אסד. דיפלומטים ירדנים מסרו ברבת עמון שהשניים דנו בנושא יוזמת שולץ במזרח התיכון, וכן בסיוע להתקוממות בשטחים. מקורות עתונאיים גם מסרו שחוסיין דן עם אסד בנושא היחסים בין עיראק לסוריה ובנושא המלחמה במפרץ.

לא היה ניסיון לפרוץ

(סוף מעמוד ראשון)

המעלים את המכונית באש והזהירו את התושבים מהתקפת המתנחלים, בעזרת רמקולים של המסגדים. תושבי העיר התקהלו ויידו אבנים מן הגגות, ומיריות הצבא והמתנחלים נפצעו שני בני אדם. לדברי הערבים התגרו המתנחלים במתפללי מסגד גדול בעיר גם ארבעה ימים קודם לכן.

לא ניסו לפרוץ

על פי גירסת המתנחלים, היתה ההתנקשות יזומה בידי הערבים והיה ידוע עליה מספר ימים קודם לכן. לדבריהם הקימו תושבי שכונת אבו־סנינה מארבים ומחסומים במספר מקומות בעיר, וכאשר ניסו המתנחלים והצבא לפנות את המחסומים יידו עליהם אבנים מן המארבים.

לדברי מקורות בטחוניים, ההפגנה בחברון לא היתה גדולה, כפי שתיארוה המתנחלים, וכן לא היה נסיון מצד הערבים לפרוץ לבית הדסה או לרובע היהודי.

אמש שוב פרצה סערת רוחות בחברון. הערבים עמדו על גגות הבתים וצעקו "אללה אכבר". לדברי מקורות מחברון שוב התגרו המתנחלים בתושבים אולם הם לא ידעו לנקוב בשם המקום בו היתה התגרות. לידיעה זו אין אישור.

בעת הפגנת תושבי חברון, אמש, כינסו תושבי קרית ארבע אסיפת חירום. שלשום שלחו תושבי הקריה תגבורות לעזרת תושבי הרובע היהודי, ובדרכם פגעו במכוניות ערביות ובבתים ערביים.

כרוז מס' 10

"ההנהגה הלאומית המאוחדת של ההתקוממות" קראה אתמול לאוכלוסיית השטחים, בהודעה מספר 10, להגביר את מעשי האלימות לקראת יום השנה ל"קרב כראמה", החל ב־21.3.

צה"ל עקר עצים

צה"ל עקר אתמול עצים ששימשו מסתור למיידי בקבוקי תבערה, משני צידי הכביש המוביל ממגידו לג'נין ליד הישוב סילאת אל־חרטייה. בכפר נערכו לאחרונה מספר מעצרים, שהובילו לפענוח מקרים של יידוי אבנים, והשלכת בקבוקי תבערה, שבוצעו בקטע הכביש הסמוך ליישוב.

חבלות בגליל

סטודנט ערבי מהכפר מסוטה נעצר אתמול יחד עם חברו, תושב הכפר כחשוד בהשלכת בקבוק תבערה על רכב פרטי שנסע בכביש המוביל למעלות. מספר שעות קודם לכן נרגמה באבנים ליד כרמיאל מכוניתה של מורה המלמדת במצפה גילון. המשטרה עצרה שני נערים בדואים שהודו במעשה.

למשטרה נמסר אתמול על גל אבנים שהוקם בקטע הכביש המוביל למצפים בגליל, לא הרחק מסכנין, וכן על מחסום נוסף שהוקם בכניסה לסכנין.

מסע בחירות ושתדלנות בבית ספר בפתח תקווה הוליד שוויון בין הגושים

המערך — המפלגה הגדולה ביותר — התחייה גזלה קולות מהליכוד

אברהם ידידיה

בבית הספר התיכון "אחד העם" בפתח־תקווה, התקיים "שבוע פוליטי", שבסיומו יזמה מועצת התלמידים אירוע מסכם: הזמנת מספר פוליטיקאים המייצגים מפלגות שונות ועריכת בחירות. המערך גרף אמנם את מספר הקולות הרב ביותר מכל המפלגות, אולם הליכוד והתחייה, יחד, זכו במספר קולות דומה, וכך התקבלה תוצאה דומה לבחירות האחרונות, כאשר נוצר כמעט שיוויון בין גושי הימין והשמאל.

מתוך כ־600 מצביעים (תלמידי כתות י־יב) זכה המערך ב־185 קולות (34 אחוזים); התחיה ב־164 קולות; ליכוד — 125; ר"צ 82; מפ"ם — 25 (4 אחוז). בשכבת י"ב בלבד: מערך 62; תחיה — 40; ליכוד — 39; ר"צ 36; מפ"ם — 3; 186 תלמידים עתידים ליטול חלק בבחירות הקרובות.

לפני הטלת הפתקים נערך כאמור "מסע בחירות" שבמהלכו ניסו נציגי המפלגות לקנות את קולות התלמידים.

ראשון הדוברים — מוטה גור, שדיבר על גבולות בטחון ומדינה יהודית בלא בעייה דמוגראפית. גור הציג גם עמדות אקטיביות וגם יוניות ואחד התלמידים הגדירו בעקבות דבריו — "יונץ". כתום זמנו המוקצב, הונפו מולו שלטי ליכוד ותחיה.

גאולה כהן התקבלה ברגלים ושריקות בוז. לדבריה אין שוני בין כהנא לבין ר"צ, שכן לשניהם "כאב בטן דימוגראפי מידי בוקר".

גדי יציב ממפ"ם זכה במספר מאזינים מועט. ארץ־ישראל, מהווה מולדת לשני עמים, ואילו המערך עלול לרקוד ואלס נוסף עם הליכוד, כל קול למפ"ם הוא קול נטו לשלום, אמר יציב.

דן מרידור (ליכוד) התקבל באדישות. ועידת פתיחה בינלאומית פירושה "פתיחתה" של מדינת־ישראל, אמר, ודיקלם את עמדותיו המסורתיות של הליכוד.

וירשובסקי, היה "אחרון המשכנעים". המפלגות הפסבדו־אידיאולוגיות עושות פשרות מכוערות, אמר, ישנה חשיבות גם לדמותה של החברה הישראלית, עוצמה כוחנית בלבד היא עוצמה של פראיירים. המונח דמוקראטיה מושמע בשכיחות אינפלציונית.

תוכנית הסברה לבוגרי י"ב לקראת השירות בשטחים

שר החינוך והתרבות יצחק נבון יפגש היום בלשכתו בירושלים עם קצין חינוך ראשי בצה"ל תת אלוף נחמיה דגן, וידון עמו בהכנת תוכנית הכנה לקראת השירות בצה"ל לתלמידי י"ב המתגייסים בקרוב והאמורים לשרת בשטחים. הפגישה תיערך בעקבות יוזמת שר החינוך שפנה אל הרמטכ"ל והציע כי משרד החינוך וצה"ל יכינו במשותף מערך הסברה והדרכה מיוחד לשמיניסטים שיענו על השאלות ועל הבעיות החרשות שחיילי צה"ל מתמודדים עמן כיום בעת השירות בשטחים.

לא אוסר בחירות

נבון הודיע, כי אינו מתכוון לאסור קיום בחירות־זוטא פנימיות הנערכות, באחרונה בבתי ספר תיכוניים רבים.

מדיניות המשרד היא שיש בהחלט מקום להתרגל את התלמידים בהליכי בחירות דמוקרטיות אך זאת בתנאי שהבחירות עצמן באות בסופו של תהליך לימודי באורחות הדמוקרטיה ולא בראשיתו, אמר נבון.

30 גנרלים יוונים בדימוס הציעו שירותיהם לאש"ף

ז'אן כהן (אתונה)

30 גנראלים יווניים בדימוס, משלוש זרועות הצבא היווני, כולל סגן מפקד חיל האוויר לשעבר, ניקוס פאפאס, הודיעו אתמול בפגישתם עם יאסר ערפאת בתוניס, כי הם מעמידים את מומחיותם הטכנית לרשות אש"ף, על מנת לסייע לפלשתינים במאבקם.

המשלחת נפגשה עם ערפאת בביתו בתוניס במשך שלוש שעות. אנדוניס נואקיס, קצין לשעבר בחיל הים היווני, שסייע לספינת "השיבה", ניסה במסיבת עתונאים לערב את שרותי הבטחון הישראליים באיומים על אנשי הצבא היווניים.

לדברי נואקיס הביע ערפאת בפגישתו עם המשלחת, שביעות רצון מהסולידאריות של הממשלה והעם היווני עם מאבקו של אש"ף. בהודעה שפירסמה המשלחת לאחר הפגישה נאמר כי הגנראלים "מגנים את מעשי הזוועה של ישראל, המזכירים להם את זוועות היטלר", וקראו לממשלה הישראלית להפסיק את מעשיה הברבריים נגד הפלשתינים, ולהכות לפתרונות מן האו"ם.

מודעי: בליכוד קיים קונצנזוס שאין להחיל הריבונות בשטחים

"פרס העלים מהקבינט סעיפים מ"מסמך לונדון"

— השר יצחק מודעי אמר אתמול כי בליכוד יש קונצנזוס, הגורס שאין להחיל את הריבונות על שטחי יהודה ושומרון ורצועת עזה, ולדעתו, יהיה צורך למצוא, במסגרת פתרון הקבע לאזורים אלה מבנה מינהלי שיהיה דוגמת האוטונומיה הכלולה בהסכמי קמפ דייוויד או הסדר דומה.

מודעי הוסיף, שהוא רואה גם אפשרות של הקמת פדרציה או קונפדרציה באיזורים אלה ומכל מקום הוא מוצא הרבה יותר הגיון בהקמת פדרציה ישראלית־פלשתינאית מאשר פדרציה ירדנית־פלשתינאית. "אבל אלו מחשבות בלבד, ואיני מעלה עתה שום הצעות בנושאים אלו" אמר.

מודעי היה ביום ה' אורח תא הכתבים לענייני מפלגות, בבית סוקולוב בתל אביב. מודעי ציטט קטעים מ"מסמך לונדון" שנחתם בין חוסיין ושר החוץ שמעון פרס לפני כ־10 חודשים, וטען כי מיסמך זה הובא בשעתו לידיעת חברי הקבינט, ללא הרישא והסיפא שלו. בתשובה לשאלה הבהיר מודעי, כי אינו רואה בכך מעשה הונאה מצד פרס, אלא "זוהי תושיה של פוליטיקאי — לא של מדינאי — אשר אני מניח שכוונותיו היו טובות, אלא שהמיסמך כולו נועד, לדעתי, למטרות שליליות".

לדברי מודעי, כוללת חתימת המסמך התחייבות מצד שמעון פרס להביאו לאישור ממשלת ישראל — "אבל הוא לא הוצג לפני הממשלה זה 10 חודשים, ובינתיים נמשכו ללא ספק המגעים בין הגורמים השונים".

הפרס ע"ש גבריאל שטרן הוענק לעיתונאים דני רובינשטיין וקאסם זייד

בצלאל עמיקם

הפרס השנתי על שם העתונאי גבריאל שטרן, שהיה חבר מערכת "על המשמר" הוענק אתמול לעתונאים דני רובינשטיין ("דבר") וקאסם זייד ("על המשמר"). הפרסים ניתנו ע"י האגודה להבנה בינערתית, המכון ללמודים ערביים בגבעת חביבה, ומרכז מרטין בובר באוניברסיטה העברית.

יוסף עמנואל אמר בשם ועדת הפרס, כי דני רובינשטיין זכה בו לאות הוקרה על מאמריו וכתבותיו לא רק בשל המידע האמין והמבוסס על מחקר אישי אלא גם על ראיית דברים לעומק ויושר אינטלקטואלי.

קאסם זייד זכה לשבחים על דרך הבאת אורחות החיים של המגזר הערבי בפני הקוראים. "זייד תורם בכתיבתו רבות למאבק לשוויון ולדו־קיום יהודי־ערבי". קאסם זייד עצמו נעדר מהטקס בשל מחלה. עורכת "דבר" חנה זמר העלתה זכרונות מימי עבודתה ככתבת פרלמנטרית יחד עם גבריאל שטרן.

"בשעתו נחשב גבריאל לקיצוני שמאלן בלשון ימינו, ולא היה אדם פתוח קיצוני ויותר סובלני ממנו. כל השקפת עולמו ינקה מהערכים ההומניסטיים, אמרה.

דני רובינשטיין סיפר כי גבריאל שטרן הטיף שלא לדבוק בסטריאוטיפים ביחסים שבין יהודים לבין ערבים. ערב הזכרון וחלוקת הפרס ע"ש גבריאל שטרן נחתם ברב שיח על הנושא אמצעי התקשורת והדו־קיום בין יהודים וערבים בהנחיית חנה זמר.

דני רובינשטיין מ"דבר" מקבל את הפרס ע"ש גבריאל שטרן מידי יוסף עמנואל (תצלום: מאיר פרטוש)

זכו בפיס

בהגרלת רב־פיס של מפעל הפיס מס. 10/88 שהתקיימה ביום 10/03/88 זכו הכרטיסים הבאים:

בסך 266,668.00 ש"ח זכה המספר 593427.
בסך 16,668.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 93427.
בסך 1,668.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 3427.
בסך 168.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 427.
בסך 18.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 27.
בסך 3.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 7 ;4 ;0.
רק הרשימה הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

המשביר המרכזי בע"מ • מחלקת צמיגים • חיפה
אל ציבור לקוחותינו
החל מיום א', 13.3.88, עוברת מחלקת צמיגים, הממוקמת בצ'ק פוסט, לאתר חדש
בר־יהודה 147 תל־חנן, טלפון 9־223145־04

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל
המועצה הארצית של קופת־חולים
ישיבת המועצה הארצית של קופת־חולים
תתקיים ביום ראשון, כ"ד באדר תשמ"ח, 13.3.88 בשעה 16.00 באולם הישיבות, בבית ההנהלה המרכזית, רח' ארלוזורוב 101 ת"א.
סדר היום: 1) בחירת יושב ראש הועדה המכינה.
2) אישור תקנון נוהל לישיבות המועצה הארצית.
3) שונות.
* את תקנון הנוהל ניתן לקבל במשרדי המועצה הארצית.
א. מויאל
יו"ר המועצה הארצית

המנצח לוקח הכל

ג'ורג' בוש ואשתו במסע הבחירות. שיפור במצב הכלכלי יחזק עוד יותר את סיכוייו

„יום שלישי הגדול" הזניק מועמדים לשורת הרצים הראשונה. ג'ורג' בוש נראה המועמד הרפובליקני הבטוח; אצל הדמוקרטים הכל עדיין פתוח, אבל הכף נוטה לטובת מייקל דוקאקיס ■ ראיון עם פרופ' פול אברמסון, מומחה למערכת הבחירות האמריקנית

ירון אמיתי

מערכת הבחירות בארצות־הברית נכ־נסה השבוע להילוך שני. קרוב לעשרים מדינות בדרום ובמערב בחרו ביום שלישי, „סופר טיוזדיי", את ציריהן לוועידות המפלגות הדמוקרטית והרפובליקנית, בהן ייבחרו המועמדים הסופיים לנשיאות. אצל הרפובליקנים הסתמן ניצחון חלק לסגן הנשיא ג'ורג' בוש, שזכה ב־16 מתוך 17 המדינות (באחרונה, מדינת וושינגטון, זכה המטיף פאט רוברטסון). אצל הדמוקרטים התוצאות חדות פחות: מושל מסצ'וסטס מייקל דוקאקיס, הכומר השחור ג'סי ג'קסון והסנאטור בן טנסי, אלברט גור, חילקו ביניהם את הקולות, בהפרש קטן.

במחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית מתארח השנה פרופסור פול אברמסון מאוניברסיטת מישיגן, מומחה למערכת הבחירות ולפוליטיקה האמריקנית.

— כיצד החלה המסורת של „יום שלישי הגדול"?

ההסטוריה שלו אינה ארוכה. בבחירות ב־1984 בחרו ביום אחד 10 מדינות דרומיות את מועמדיהן. הרעיון היה של מנהיגים דמוקרטיים, שחשבו שאם הדרום יכול לארגן בחירות כאלה, התוצאה תהיה תמיכה במועמד דמוקרטי מתון, שמרני יותר, במקום במועמדים הרגילים, שהם ליברלים מהחוף המזרחי. השנה עלה מספר המדינות, וכלל למעשה עשר מתוך אחת־עשרה מדינות הקונפדרציה (שפרשו מארה"ב בעת מלחמת האזרחים האמריקנית — י.א.), מדינות על גבול הצפון והדרום, וכמה מדינות במערב. מבחינת הדמוקרטים, הבחירות העלו כמה מועמדים ולא אחד, כך ש„סופר טיוזדיי" לא בדיוק השיג את מטרתו, וייתכן שבעתיד יבוטל.

— מהי שיטת הבחירות?

יש שני סוגי בחירות: מוקדמות (Primaries), בהן יכול להשתתף כל אזרח בתנאי שהוא נרשם כתומך אחת המפלגות, ופנימיות (Caucous) — בהן משתתפים בדרך־כלל רק חברי מפלגה ממש. אצל הרפובליקנים השיטה היא אמריקנית טיפוסית, „המנצח לוקח הכל": מי שמנצח במדינה מסוימת, זוכה בתמיכת כל ציריה בוועידת המפלגה. אצל הדמוקרטים השיטה קרובה יותר לבחירות יחסיות, אם כי לא ממש כמו בישראל, ולכן גם מי שמפסיד במדינה, מקבל חלק מקולות הצירים, בהתאם למה שקיבל בקלפי. דוקאקיס, למשל, זכה רק במדינה אחת — מיזורי — ובכל זאת צבר את מספר הצירים הגדול ביותר. הסיבה לשיטה הזו אצל הדמוקרטים היא הרצון שלא לפגוע בסיכוייהם של מיעוטים אתניים להשפיע על בחירת המועמד.

אגב, אם מישהו הצביע בבחירות המוקדמות של אחת המפלגות, זה לא אומר שהוא יצביע עבור המועמד שלה בבחירות לנשיאות.

— כמה אנשים משתתפים בבחירות המוקדמות?

לא הרבה, אולי 15 - 20 אחוז. בבחירות לנשיאות משתתפים רק מעט יותר ממחצית האזרחים. בארה"ב צריך להרשם לבחירות. החובה אינה מוטלת על הממשלה. זה גורם לכך שהרבה אזרחים יוותרו על הטירחה, במיוחד מהשכבות החלשות שמרגישות כי אף אחת מהמפלגות אינה פונה אליהן בעצם.

— עד כמה משמעותיות התוצאות?

בשתי המפלגות, רוב הצירים לוועידה הבוחרת במועמד הסופי לנשיאות נבחרים היום בבחירות מוקדמות, ולא מתמנים בידי „בוסים" כל־יכולים בחדרים אפופי עשן, כפי שהיה לפני עשרים או שלושים שנה. התוצאה לגבי בוש היא כמעט החלטית. דול יצטרך לזכות בכל הבחירות המוקדמות כדי לשנות את התוצאה, וזה נראה בלתי אפשרי. ייתכן אפילו שהוא יפרוש עוד לפני הוועידה עצמה. אצל הדמוקרטים התוצאה פחות החלטית, כי ההצלחה התחלקה בין שלושה אנשים. לדוקאקיס יש יתרון מסוים. הוא צפוי לזכות במדינות המתועשות כמו ניו־יורק, מישיגן ופנסילבניה, ואם זה יקרה, ג'קסון לא יוכל להיות לשון המאזניים שקיווה להיות. אצל הדמוקרטים, אחד מתוך שבעה צירים לוועידה אינו נבחר, אלא מתמנה ע"י ראשי המפלגה, מה שהשפיע על בחירת מונדייל לפני ארבע שנים. אבל השנה לא נראה לי שתהיה לזה השפעה. תאורטית, גם מאריו קואומו (המושל הפופולארי של מדינת ניו־יורק) יכול לקפוץ למים ברגע האחרון, אבל לדעתי זה כבר מאוחר מדי. הסיכוי היחיד שלו הוא במקרה של תיקו בוועידה.

— מי יהיו, לדעתך, המועמדים הסופיים?

לדעתי ג'ורג' בוש יתמודד בסופו של דבר עם מייקל דוקאקיס, אם כי לאלברט גור יש עדיין סיכוי מסוים. שניהם עשויים להיות יריבים קשים לבוש. מאז 1836 לא ניצח בבחירות אף סגן־נשיא יוצא: ניקסון, למשל, ניצח רק 8 שנים אחרי שסיים לכהן כסגנו של אייזנהואר. הסיבה היא פשוטה: אם מדיניות הנשיא אינה פופולרית, סגן הנשיא מזוהה אתה, וזה משמש נגדו. רונאלד רייגן אהוד, אבל חלק מהמדיניות שלו לא אהודה. אם מצב הכלכלה ישתפר, לעומת זאת, זה יכול לחזק את סיכויי בוש.

העובדה, שדוקאקיס הוא יווני־אורתודוקסי אינה מכשול. רוב האמריקאים אפילו לא שמעו על הכנסיה היוונית אורתודוקסית. גם העובדה שאשתו יהודיה אינה חשובה — בארי גולדוואטר היה יהודי מצד אביו, וזה לא הפריע לאף אחד. אם המועמד עצמו היה יהודי שומר מצוות, זה היה משפיע, אבל לא זה המקרה.

— האם התופעה של מטיף דת ש„ריץ" לבחירות היא חד־פעמית?

במישור הנשיאותי, זו תופעה של השנים האחרונות. אצל השחורים, בעיקר בדרום, כמרים תמיד היו גם אישים פוליטיים. הצלחתו של ג'קסון יוצאת דופן, אבל התופעה ככלל אינה חדשה. אצל הלבנים הרפובליקנים, פאט רוברטסון הוא בהחלט חידוש — אבל התוצאות מראות שהתמיכה בו מוגבלת מאד, וקשה להניח שיהיה לתופעה המשך. לרוברטסון היו כמה הצהרות על כוחותיו העל־טבעיים, שהורידו את אמינותו בעיני הבוחרים. הוא היה יכול להצליח במדינות כמו איובה וושינגטון, שם הבחירות הן פנים־מפלגתיות ומבוססות על אירגון פנימי, אך לא במדינות בהן הבחירות הן מטיפוס ה„מוקדמות", כלומר פתוחות לציבור הרחב. אצל השחורים לעומת זאת, התופעה של כמרים ומטיפים ש„רצים" לבחירות תימשך.

— על מה מדברים המועמדים?

הנושאים הם בעיקר נושאי פנים וכלכלה, אם כי גם נושאי חוץ עולים לדיון. לא כל־כך ישראל או המזרח התיכון, כמו מרכז־אמריקה וסחר החוץ עם המזרח הרחוק. בוש דוגל פחות או יותר במדיניות של הנשיא רייגן. אצל הדמוקרטים, גור נראה יותר שמרן בענייני חוץ, בזמן שדוקאקיס מתנגד לחלוטין לסיוע ל„קונטראס". ריצ'ארד גפהארדט, שנכשל ביום שלישי, היה היחיד שתמך במכסי־מגן על היבוא.

— עד כמה יש בבחירות הנוכחיות התייחסות לישראל?

למרות שישראל משכה בארה"ב תשומת לב תקשורתית בשבועות האחרונים, היא אינה נושא לדיון במערכת הבחירות. הנושא רגיש, והמועמדים מעדיפים לא לדבר עליו. לפני ארבע שנים, כל ארבעה המועמדים הדמוקרטים הבטיחו להעביר את שגרירות ארה"ב מתל־אביב לירושלים. במצב הנתון של 1988, אין סיכוי

מייקל דוקאקיס — „יריב משמעותי"

שמישהו יזכיר את זה. אבל בסך הכל, כולם, למעט ג'קסון אולי, הם פרו־ישראלים. גם ג'קסון מיתן את הצהרותיו מלפני ארבע שנים, אבל למזלה של ישראל, הוא לא מועמד בעל סיכוי רציני. לדעתי, הקהילה היהודית עצמה תמנע ויכוח על ישראל — כדי שלא ייחשף הפיצול בתוכה. בימים אלה, ישראל היא לא קייס שיגרוף קולות. □

סופר־בוש

	המועמד	צירים ב„סופר טיוזדיי"	מס' מדינות שזכה ב„סופר טיוזדיי"	סה"כ צירים עד כה
רפובליקנים	ג'ורג' בוש	572	16	695
	רוברט דול	98	—	163
	ג'ק קאמפ	4	—	39
	פאט רוברטסון	10	1	88
דמוקרטים	מייקל דוקאקיס	370	6	459
	ג'סי ג'קסון	353	4	376
	אלברט גור	316	6	342
	ריצ'רד גפהארדט	95	1	325
	גארי הארט	1	1	1
	פול סיימון	—	—	159

מוכרים בלבד

ויש כבר גם בדיחות יהודיות טיפוסיות. למשל: הטיול הלוהט ביותר המוצע לתייר האמריקני כולל הופעה של הרולינג סטונס בגדה המערבית... ■ התיירות מארה"ב בשפל. מפחדים לבוא. במקביל גם מופעים מרכזיים בקהילות היהודיות. החגיגות לארבעים שלנו הוצנעו, אחינו באמריקה חושבים שאין כל־כך סיבה למסיבה

דליה רפאל, וושינגטון

מבוכה, חרדה והרבה בלבול שוררים בקהילות היהודיות בארה"ב, המשלימות את ההכנות לחגיגות הארבעים למדינת ישראל, בבת העין הרחוקה מהן אך לא מהלב. גם כש־משנים את התכניות. גם כשמבטלים. ועוד איך מבטלים.

ארי האריס, שליח הסוכנות בקהילת וושינגטון, על פרבריה, התכוון להשתמש בשנת ה־40 למדינה כמנוף לגיוס מספר רב במיוחד של מבקרים. ילדים, צעירים, רווקים, משפחות ו־פנסיונרים.

המאמץ החל כבר בחודש אוקטובר. התכניות מתקיימות — כמעט במסגרת המתוכננת. אך בקרב הפנסיונרים היו ביטולים רבים שנובעים מ־„מלחמת השטחים". לארי מסביר זאת ב־חששותיהם הרבים יותר של אנשים בגיל מבוגר, שחוסר הוודאות מאיים אליהם.

את המשפחות מצליחים לגייס יפה לקראת טיול שאמור להתקיים ביוני. הרווקים ייצאו באפריל — לקראת יום העצמאות. הצליחו לגייס קרוב ל־75% אחוז מהמתוכנן.

זה הצד המלא. בחצי הריק, חסרים רבע מ־האנשים.

ידוע שאזורים אחרים, למשל בוסטון וניו־יורק, נפגעו קשה.

כמעט כל תכניות הנוער בארה"ב מפגרות אחרי התכנון. נפילות של 30 עד 70 אחוז. המצב שונה בתכניות שונות ובעיקר בקהילות השונות. האריס תולה זאת באופי הקהילה. יש דינמיקה של קהילה. לדוגמא, לפני שנתיים, כשהיתה חרדה גדולה עקב העלייה החדה בפעולות טרור באזור, כולל ההפצצה האמריקנית בלוב וחטיפת מטוס ט.וו.א האמריקני, בקהילת וושינגטון רבתי כמעט לא היו ביטולים. לעומת זאת, בקהילות אחרות בוטלו הטיולים כליל. בניו־יורק, למשל, היא קהילה חלשה מאד. השנה המצב שם קשה במיוחד.

האריס מקווה שגם השנה תגיע וושינגטון ל„מספרים סבירים". מכל מקום, אין משאירים דבר למזל, הופכים כל אבן אפשרית. השנה מושקע מאמץ מיוחד בהסברה, בפרסומת ובהרגעת חששות ההורים. יש הרבה שעות של פגישות ושיחות עם ההורים. אחד ההסברים שלו לפגיעה הנמוכה יחסית בקהילתו הוא, שאחת התכניות המרכזיות מתבססת על כך שהילדים יבלו שלושה שבועות בקיבוץ, וההורים מרגישים נוח עם הבטחון שקיבוץ יכול להקנות לילדיהם. הוא עצמו כחבר קיבוץ (בית השיטה) מחזק תחושה זו. „העובדה שהילדים יטיילו בארץ משך שלושה שבועות נוספים, מתקבלת כתוספת מתקבלת על הדעת."

אין בכך כל עניין אידאולוגי, הוא מסביר. מדובר בחשש לבטחון האישי הפרטי. ויותר מכל, לילדים. באזור רגישות' זה אנו מתרכזים ועליו אנחנו עובדים."

מופעים במחירי הנחה

בתנאי חמור של מסירת המידע בעילום שם בלבד, יכולתי לשוחח בגילוי לב (כואב) עם מרכז ומתאם פעולות תרבות עבור קהילות יהודיות בארה"ב כולה.

האנונימיות — בגלל הקושי העצום „להביא דיבתה רעה." אולי גם קצת נגד עין הרע — שרק לא יהיה יותר גרוע...

אחת האטרקציות הישראליות, שהוכנו במיוחד ליהדות ארה"ב, היתה רוויו אומנותי מפואר שנקרא „40 השנים הראשונות". מופע גדול, יקר ויוקרתי. בתחילה היו קשיים „אובייקטיבים", ובכל זאת הרוויו נמכר ל־11 קהילות. לאחרונה בוטלו שלוש הזמנות. לא, „חס וחלילה", בגלל שאנשים כועסים על ישראל. אלא כיוון שמארגני הארועים והאחראים על איסוף הכספים מהציבור מעריכים שהמבקרים פשוט לא יתרמו את הסכומים הדרושים וזאת, כן, תוך קשר ברור למהומות בשטחים, לתמונות שרואים בטלוויזיה. „כולנו הרי אוכלים יום יום את אותן תמונות עם ארוחת הערב", הוא אומר. יש הרבה מבוכה ואי נחת. למרות שלא מבטאים דעות שליליות או ביקורת גלויה על ישראל.

לפני חודש חודשיים היו מרכזים ישראליים בארה"ב, בעיקר בניו־יורק, מוצפים בבקשות של קהילות קטנות. כאלו שהמופע הגדול לא התאים להן מבחינה כספית. חיפשו זמר, הקרנים, משהו מתאים לחגיגת יום העצמאות של ישראל. כי שהסתדר משהו, תואם השידוך בין האמן לקהילה. היום, פונים המפיקים הישראלים הממונים על הנושאים האלה אל הקהילות, מיוזמתם הם. מציעים אפילו „מחירי הנחה" ובלבד שתתקיים חגיגה, ונתקלים בסירוב.

עם מספר מהקהילות שלהן הוצע כמקור ה־מופע הגדול, התנהל מו"מ מייגע. „בתחילת העונה" ביקשו למצוא עבורן משהו צנוע יותר, עקב יכולתן המצומצמת, כיוון שהמופע הגדול דורש גם אולם תיאטרון מקצועי. בשלושה מקרים אפילו ניסו הקונסולים הכלליים לסייע במגעים עם ראשי הקהילה. התגובה — שלילה מוחלטת.

קהילת מילווקי ביטלה את ביצוע המופע הגדול, שהוזמן כבר לפני חודשים. הביטול הגיע לאחר שכבר נחתם החוזה. הקהילה תשלם כ־70 אחוז מהמחיר המלא (11,000 דולר) ובלבד שלא יתקיים המופע ולא תתקיים התגיגה. כמובן, ההסברים הרשמיים מתייחסים לקשיים כספיים וארגוניים.

יתכן, מסבירים מי שמסבירים, שבקהילות חוששים מקיום ארוע פומבי גדול, בהשתתפות רבים, אשר עלול להיות מטרה בולטת ונוחה לפיגוע או להתנכלות כלשהי. מכנים זאת גם אופי גלותי. גם מבינים שאולי לא כל־כך שמח ואין כל־כך סיבה למסיבה.

ויש גם מפולת רצינית מאד בתיירות. כ־

קבוצות, לא ביחידים. כל התכנון להצפה גדולה של הארץ, עם מסיבות וארועים, תוך הסתמכות על קבוצות נוער וצעירים מארה"ב, התפרצץ כבועת סבון.

לדוגמא, לפני חודשיים לא ניתן היה להשיג מקום באל־על לעונת החגיגות (מאי־יוני). היום אין כל בעייה. יש מקום.

סוכנות נסיעות בניו־יורק אירגנה תכנית לביקור תרבותי בארץ, לכבוד יובל ה־40. „עסקת חבילה" בתנאים טובים במיוחד, אשר פרט לכרטיסי הטיסה והמלונות כללה כניסה לפסטיבל הישראלי, ביקורים בסטודיו של אמנים, גלריות וכדומה. סיור מיוחד במינו שכוון לקבוצות בעלות טעם מעודן. על עשרות אלפי חוברות הסברה שהפיצו נענו כחמישה טלפונים. הטיול לא יצא לדרך.

דני פיפאנו, ישראלי, סוכן וקבלן נסיעות בארה"ב, שולח לארץ קבוצות מאורגנות. גם יהודים. גם נוצרים. כל אחד לפי צרכיו וטעמו.

בשבועות אלה הוא נלחם על כל קבוצה, על כל נוסע. מנסה להתמודד עם המפולת, מבול הביטולים ובצורת ההזמנות.

לפי תאורו מתקבל הרושם שממדי המשבר מתעצמים בהשוואה לנקודות הזינוק, סביב ספטמבר־אוקטובר בשנה שעברה. שוק מוצף, ציפיות אדירות ומחירים מופקעים. אז היו כל המלונות בארץ בתפוסה (על הנייר) של מעל 100 אחוז לתקופה שבין סוף חודש מרץ ועד אמצע יולי 1988, תקופת חגיגות העצמאות בארץ. בעלי בתי המלון ניצלו אז את המצב לתועלתם. יצאו עם חוזה שחייב הפקדות ללא החזרה. חלק מהנרשמים נבהלו מהדרישה החדשה וביטלו. אחרים שילמו. גם אל־על, מצידה, העלתה את המחירים ללא תקדים. אבל — „כשהחלו האבנים", בראשית דצמבר, החלו להגיע גם הביטולים הראשונים...

בסוף דצמבר התבטלו אצלו יותר מ־20 קבוצות שהיו אמורות לצאת לארץ בפברואר־מרץ. בינואר הפך הדבר לשגרה. הביטולים כבר היו של בודדים בעיקר. רוב הקבוצות ביטלו עוד קודם. בפברואר — גל חדש — ביטולים לתאריכי טיול מתוכננים לתאריך מאוחר יותר. באותו חודש נזעקו גם בתי־המלון בארץ. הציעו חדרים פנויים. אפילו לפסח. אף פעם אי־אפשר היה להשיג חדרים לפסח, ליום העצמאות. פתאום יש, ובשפע.

אז מה עושים? — סמינרים. דני מבלה היום את רוב זמנו, בסמינרים לסוכני נסיעות, בכל רחבי ארה"ב, לא פוסח על שום עיר, קטנה כגדולה. בא עם חוברות הסברה וחומר ממחיש. מוסר גם בעל־פה, — התוצאות אפס. דוגמא: ביולי שעבר שלח 1000 איש לישראל. השנה הזמינו כבר... 40.

„מצטרף גם החשש מפני מה ישאלו אותי על אבנים, מכות, עצמות שבורות? מה אשיב?"

ובכל זאת, מדוע באים הסוכנים? — אולי בגלל ארוחת־הערב המוגשת חינם, המתנות, או הטיולים המוענקים לחלקם.

דני מספר על חברים מתחרים שהחלו להוריד משכורות לעובדיהם. גם פיטורים כבר יש. „הקיץ כבר אבוד", הוא אומר, „אבל לא נוותר. נמשיך למכור את ישראל. אפילו בדיחות (כל־כך מצחיקות שבא לבכות) כבר יש. לדוגמא: הטיול הלוהט ביותר המוצע לתייר האמריקני כולל הופעת הרולינג סטונס בגדה המערבית..."

קיצוץ משכורות

אין לו כל ספק. יש קשר ישיר למהומות הנמשכות. גם לדעתו החשש הוא בשל הבטחון האישי. הנוצרים, לדבריו, נבהלים מהר ובקלות יותר. הביטולים אצלם הרבה יותר רציניים. אצל היהודים החלה תופעה חדשה לאחרונה — „נוסעים דווקא", במחאה. בסמינרים מנסה דני להפיק תועלת מירבית מהמגמה החדשה הזו.

סוכני נסיעות אחרים מציעים סיפורים דומים, בוריאציות שונות. לעתים פחות חמורות.

זהבית קנרל, בעלת סוכנות נסיעות מקומית בפרבר וושינגטוני, לא מתאוננת על החסר. נכון, השנה ציפתה שתהיה שנת שיא, האמינה שתגיע להכנסה כוללת של מליון דולר. עתה עודכנה הערכתה לחצי מליון — „נו, שלא יהיה יותר גרוע." היא עדיין מאמינה שעונת החגיגות והקייץ יהיו תקופה נהדרת לנסיעה לארץ. „מזמינים", היא אומרת. „לא כמו שציפינו או היינו רוצים, אבל מזמינים". היא מעידה על עמיתיה שאצלם „הרבה פחות פורח".

חברת הנסיעות „קתוליק טראוול" מתמחה בקבוצות קתוליות בעיקר. השנה המצב קשה מאד. בדרך־כלל יוצאת קבוצה של כ־20־40 איש, כל חודש. השנה, פרט לאחת, היו 20 מתנדבים. מנסים לצרף מספר קבוצות לאחת. להחזיק מעמד. יודעים לספר שהמצב דומה בכל ה„תעשייה". מנסים להסביר שהמצב בשטח איננו כל־כך נורא כפי שנדמה למראה החדשות היומיומיות. ללא הצלחה. אנשים מאמינים לטלוויזיה. הבעיה היא לבטחון האישי. לא, לא אידאולוגיה. פשוט מפחדים.

הרשויות המוסמכות שומרות על חזית אופטימית, אך משקיעות מאמצים רבים. לדברי מיכל רשל גוטמן, מנהלת משרד אל־על בוושינגטון, ביטלו 7 קבוצות של יהודים את טיוליהן לארץ. לדעתה, קשורים הביטולים במצב הפוליטי־בטחוני בארץ, אולם יש האטה בענף התיירות בכלל גם עקב התמוטטות הבורסה וחולשתו של הדולר. מכל מקום, אל־על הוסיפה 20 אלף מושבים למילוי זרם התיירים שעדיין מצפים שיגיעו ליומולדת הגדול. הזמנות, בכל זאת, ממשיכות לבוא.

יוסי שוכל, מנהל סניף משרד התיירות בוושינגטון, מצביע על כך שינואר השנה היה (בכל זאת) חודש שיא. 94,600 תיירים הגיעו לארץ. גם בפברואר היתה עלייה של 14 אחוז. „אולי ההפרש בין עודף ההזמנות (אובר־בוקינג) של ראשית העונה לבין המצב כרגע יוצר את הרגשת המפולת", הוא מנסה להסביר. לדעתו עדיין אין ביטולים המוניים. אין קטסטרופה. המבחן עדיין לפנינו.

ארגונים יהודיים מדגישים את חובתם של יהודים לבקר השנה בארץ. דווקא השנה. אפילו השגריר ארד התגייס למשימה. בפגישה עם קבוצות יהודים שהתקיימה בשגרירות, אמר להם שאם ברצונם למתוח ביקורת על מדיניות ישראל, עליהם לעשות זאת בארץ עצמה. גם השליחים הישראליים בכל הקהילות מתאמצים במיוחד להגשים את התכניות והחגיגות במתכונתם המתוכננת. „אצלנו לא מבטלים שום דבר", אמר אחד מהם. „אני מכריח אותם לבצע הכל".

יום הולדת שמח. □

בעוד יומיים ימלאו 50 שנה לסיפוח אוסטריה לגרמניה. האנשלוס, המוצג כתוצאה של תוקפנות נאצית, לא היה אלא התמסרות נלהבת, הקדמה לשותפות מלאה ברייך השלישי. ואלדהיים הוא רק סמל. אוסטריה כולה, זה ארבעים שנה ומעלה, סובלת ממחלת שכחה לגבי פרקים מסוימים בתולדותיה

היטלר בווינה, שעות אחר־הצהריים של ה־14 במרץ. לא היה צורך בכיבוש, הספיקה כניסה חגיגית

אונס בהסכמה מלאה

כתריאל בן־אריה

ב־12 במרץ 1938, עת עלה השחר, עלו מעלה גם המחסומים בגבול גרמניה ואוסטריה. יחידות הרגלים של הארמיה השמינית הגרמנית פתחו בצעדה לתוך הארץ השכנה. במהרה עברו אותן מכוניות ואופנועים של גדוד הסיור של דיוויזיית השריון השניה. זה היה מסע נצחון, בלא שקדמה לו לחימה כלשהי. בכל מקום בו עצרו הכוחות, כוסו היחידות בפרחים. לחייליהן הושטו סיגריות וסוכריות. חיבקו אותם, ונישקו אותם. נשים נישקו את ידיהם, תוך התייפחויות אושר.

קרוב לשעה ארבע אחר־הצהריים חצה גם אדולף היטלר את הגבול לתוך מולדתו — ולא במקרה עשה זאת בעיר הולדתו בראונאו שעל הנהר אין. את רגשותיו באותם הרגעים לא קשה לנחש. בעקבותיו נעה פמליה אדירה של נכבדים נאצים, והיא תמשיך עמו עד ללינץ. בלינץ, בשעות הערב, יבוא לברכו מפקד הכוחות המזוינים שפלשו לאוסטריה, גנרל גודריאן.

היטלר לוחץ את ידו באריכות. אחר־כך הוא פונה אל מרכז העיר, שם עורכת לו האוכלוסיה קבלת־פנים נלהבת. 60,000 איש מריעים, כאחוזי תזזית. נאומו מופסק שוב ושוב בצעקותיה של מקהלה אדירה: "זיג הייל! זיג הייל! עם אחד, רייך אחד, מנהיג אחד". היטלר נרעש ונפעם. דמעות זולגות על פניו.

הוא לא ימהר לווינה. את יום המחרת יכלה בלינץ, יעלה לקבר הוריו. המשטר האוסטרי כבר קרס ממילא. אין צורך בכיבוש, תספיק כניסה חגיגית.

זהו מימוש של חלום ישן. כבר למחרת סיומה של מלחמת העולם הראשונה החליט הפרלמנט הזמני של אוסטריה על הצטרפות המדינה המוקטנת לגרמניה. גם רוב הגרמנים ביקשו לספח את האחות הקטנה. המנצחות במלחמה מנעו איחוד משפחה זה: רובן ביקשו להחליש את גרמניה, לא לחזקה. אולם הנהלים של האיחוד המיוחל המשיכו לתסוס.

כאשר הגיע האוסטרי אדולף היטלר לשלטון בגרמניה, התאוששה התלהבה. יעד כיבושיו הראשון היתה אוסטריה. ביולי 1934 נרצח הדיקטטור האוסטרי, אנגלברט דולפוס, בנסיון התקוממות נאצי. הנסיון דוכא, ואת תפקידו של דולפוס ירש ד"ר קורט שושניג. הרודן האיטלקי, מוסוליני — שבאותה העת היה עויין לכל נסיון של סיפוח אוסטריה לגרמניה וגם בו להיטלר — שלח בהפגנתיות ארבע דיוויזיות לגבול איטליה עם אוסטריה. לא היה צורך בהפעלתן.

בצדקנות מופלגת הכחיש היטלר כל קשר למעשה זה. אולם את אוסטריה לא שכח. בינתיים פנה להישגים אחרים: במרץ 1935 הכריז על ביטול ההגבלות הצבאיות של הסכם ורסיי, במרץ 1936 נכנסו כוחותיו לחבל הריין, שוב בניגוד לאותו הסכם. בשני המקרים היו למדינות אירופה האחרות — ובראשן צרפת — תגובות מילוליות. מוסוליני, כתוצאה מכיבושיו בחבש, התרחק מן הדמוקרטיות של המערב והתקרב לגרמניה. שושניג הבחין בכתובת על הקיר.

ביולי 1936, כמעט שנתיים אחרי רצח דולפוס, נחתם הסכם בין אוסטריה וגרמניה, בו הבטיחה האחות הגדולה לכבד את עצמאותה של הקטנה ולא להתערב בענייניה הפנימיים. אולם בהסכם זה היו גם סעיפים סודיים, וכהם הבטיח שושניג חנינה לאסירים נאציים ומינוי נציגים של "אופוזיציה לאומית" לתפקידים ציבוריים אחראיים. היתה זו הסכמה להחדרת סוס טרויאני לתוך חומותיה הרקות של אוסטריה. ימים ספורים מאוחר יותר תפרוץ מלחמת אזרחים בספרד, אשר תבסס עוד יותר את הידידות הטריה בין ברלין ורומא. סכנה של התערבות איטלקית בנעשה באוסטריה תחלוף למעשה.

תביעות מרחיקות לכת

אכן, שנת 1937, התאפיינה בערעור הבטחון הפנימי באוסטריה. פצצות התפוצצו ברחבי הארץ חדשות לבקרים, הפגנות המוניות של נאצים החלישו את המשטר. לא דובר כאן בהפגנות חוקיות ורשמיות: גם באוסטריה שלט משטר דיקטטורי, אם כי מתון מזה שבגרמניה — בסך הכל משטר שניתן להגדירו כקלריקלי־פשיסטי. לכן גם בלטו בו גורמים פוליטיים שונים, אף כי בלתי־חוקיים.

בסוף ינואר 1938 פשטה המשטרה על מרכז המחתרת הנאצית בווינה וגילתה בו מסמכים — שאושרו על־ידי רודולף הס, סגנו של היטלר (שזכה לחיות עד 1987) — לפיהם תיכננו הנאצים האוסטרים לפתוח במרד גלוי באביב של 1938, כאשר נסיון לדכאו על־ידי שושניג ישמש הזדמנות לצבאות של גרמניה לפלוש לארץ השכנה כדי "למנוע שפיכת דם גרמני בידי גרמנים". הועלתה גם אפשרות של רצח השגריר הגרמני, פראנץ פון פאפן, כדי לספק עילה משכנעת יותר להתערבות.

חשיפת תוכניות אלה גרמה למתיחות בין שתי הארצות. שושניג הוזמן על־ידי היטלר לביתו שליד ברכטסגאדן — לא רחוק מהגבול האוסטרי — כדי לברר "אי־הבנות ונקודות חיכוך מסוימות" ביניהן. הוא נענה אחרי שהיטלר הבטיח שההסכם משנת 1936 יישאר על כנו. אולם הוא לא תיאר מה צפוי לו באותה פגישה.

היטלר דיבר עמו — ראש ממשלה של ארץ ריבונית — כדבר אדון עם שרת. הוא הזהיר, שהוא, היטלר, "יפתור את מה שקרוי הבעיה האוסטרית בדרך זו או אחרת". לשושניג הוגש אולטימטום, שכלל תביעות מרחיקות־לכת: ביטול האיסור על קיומה של מפלגה נאצית רשמית באוסטריה, חנינה לכל האסירים הנאציים, מינוי של מנהיג נאצי לתפקיד שר הפנים (אשר יחלוש על המשטרה), מינוי של מנהיג נאצי אחר לתפקיד שר המלחמה, מינויו של נאצי נוסף לכהונת שר האוצר, הידוק יחסים בין שני הצבאות, הכנות ל"קליטת אוסטריה בתוך המערך הכלכלי הגרמני". הקאנצלר האוסטרי הצעיר (בן 41) לא עמד בלחץ: הוא חתם על מה שנצטווה לחתום. אולם הוא הזהיר את המנהיג הגרמני, שבהתאם לחוקת ארצו רק נשיא אוסטריה היה מוסמך להסכים להסכם מעין זה ולהוציאו אל הפועל.

מיום הכניסה בברכטסגאדן — 12 בפברואר 1938 — החלו באוסטריה ארבעה שבועות של גסיסה. הנשיא האוסטרי, מיקלאס, סרב תחילה להכנע ללחץ, אולם תנועות צבא גרמני ליד הגבול האוסטרי שיכנעוהו לשנות את דעתו. ב־16 בפברואר שוחררו מבתי כלא כל האסירים הנאציים, כולל השותפים לרצח דולפוס, והוקמה ממשלה חדשה, בה כיהן מנהיג הנאצים, זייס־אינקווארט, כשר הפנים. למחרת היום נסע זייס־אינקווארט לברלין לקבלת הוראות.

הפגנות נאציות רעשניות

אוסטריה רועשת וגועשת. הפגנות נאציות רעשניות מטילות מורא על הציבור. בהוראת שר הפנים, אין המשטרה מתערבת. חלק מן הפקידים מסרב לקבל הוראות מראש הממשלה ופונה הישר אל זייס־אינקווארט. חוגי הכלכלה מודאגים: אנדרלמוסיה כלכלית מלווה אנדרלמוסיה פוליטית. פקדונות לרוב מוצאים מן הבנקים, הזמנות ליצוא מתבטלות, המוני תיירים זרים (פברואר הוא העונה של ענפי הספורט החורפיים) נרתעים מלבוא. מספר הולך וגדל של יהודים מחפש אשרות כניסה למדינות זרות. המשטר מתפורר בהדרגה, ולאו דווקא לאט.

שושניג, על סף התהום, מחליט על צעד נועז: ב־9 במרץ הוא מכריז על עריכת משאל־עם ביום א', ה־13 במרץ, בו יכריע העם האוסטרי אם רצונו בעצמאות. איך מארגנים משאל כזה תוך 72 שעות, בהעדר רשימות בוחרים (הבחירות האחרונות נערכו ב־1932)? נראה, שעל־כך לא חשבו. לעומת זאת חישבו את הקולות הפוטנציאליים: מעל ל־40 אחוז מבני העם הם תומכי השמאל — אלה בוודאי יצביעו "כן"; יש עוד 300,000 יהודים (היו 210,000), יש מאות אלפים נוספים שחלק מאבותיהם היו בני דת משה, יש המוני איכרים התומכים במפלגה הנוצרית־סוציאלית, יש מאות אלפים של מלוכנים — מה הם 200־300 אלף נאצים לעומת כל אלה?

החישוב נראה גלוי. השמאל והנאצים מתחרים במידה רבה על אותו קהל, אין לדעת מה חושבים האיכרים, מה תהיה נטיית המלוכנים מול הקסם של הצטרפות לגרמניה הגדולה והדינמית. היטלר, על כל פנים, מעדיף שלא להסתכן. חמתו בוערת בו: שושניג הערים עליו. ב־10 במרץ, לקראת הצהריים, הוא מזמן אליו כמה גנרלים בכירים: יש להפעיל את תוכנית "אוטו" — המוכנה מאז 1937 — כבר למחרת היום.

הגרמנים מאלתרים התערבות — דובר בהפעלת שני קורפוסים של רגלים ודיוויזיה משוריינת — מן היום למחרת. דיוויזיית השריון השניה צריכה לעבור כ־400 ק"מ, על חטיבת הס.ס. "לייבשטאנדארטה אדולף היטלר" — כ־500 ק"מ עד לגבול האוסטרי. אולם בלילה שלקראת ה־12 במרץ יהיו כוחות פלישה מוכנים.

בינתיים אין הנאצים באוסטריה שוכתים. ב־11 במרץ נסגר הגבול עם גרמניה. ברחבי הארץ — בגראץ, בלינץ, בזאלצבורג, באינסברוק, בקלאגנפורט — מתקיימות הפגנות נאציות סוערות. הצבא מתחיל להתרועע עם המפגינים. בווינה הרחובות מתמלאים במפגינים, הצורחים במקהלה: "תלו את שושניג! הלאה היהודים! עם אחד, רייך אחד, מנהיג אחד". הפתעה: השוטרים השומרים על בנייני הממשלה עונדים פתאום סרטי שרוול עם צלב הקרס. המפגינים מריעים להם. השוטרים עונים ב"הייל היטלר".

אולטימטום מגרינג

גרינג מטלפן אולטימטום על שושניג להתפטר מיד, על הנשיא למנות את זייס־אינקווארט במקומו. התייעצות עצבנית בצמרת האוסטרית מגלה שאין אפשרות להתנגדות צבאית במקרה של פלישה גרמנית: כוחות הצבא פזורים על פני רחבי הארץ ואת צירי התנועה ניתן לחסום בקלות. שושניג מפנה את מקומו ליורשו הנאצי. המשטר ממילא כבר קרס.

החוד של השריון הגרמני מגיע לווינה בשעות הקטנות של ה־13 במרץ. הגסטאפו, בסיוע המשטרה האוסטרית, פותח מיד במעצרים המוניים בעזרת רשימות מוכנות מראש — תוך ימים ספורים ייעצרו רבבות ברחבי המדינה. כאשר יגיע היטלר לווינה בשעות אחר־הצהריים של ה־14 במרץ הוא יזכה כאן להפגנה המונית נלהבת לא פחות מזו שזכה לה בלינץ.

לא דובר כאן ב"קורבן של תוקפנות נאצית" (כפי שמנסים האוסטרים להציג את הדברים מאז ההתפכחות של 1945) — דובר בהסתפחות נלהבת. אונס זו היתה התמסרות מתוך תשוקה, הצבעה ברגלים, בידיים מנופפות ובפיות הצורחים סיסמאות. אוסטריה הפכה לשותפה מלאה ברייך השלישי, בניה שותפים לשירות בגסטאפו בוורמאכט ובכל זרועות השלטון הנאצי. הם שדדו את חלקם במסגרת השוד הכללי, הם רצחו את חלקם, במסגרת הרציחות ההמוניות הכלליות. אולי אף יותר מגרמנים אחרים: די להזכיר את אדולף היטלר ואת אדולף אייכמן, שניהם אוסטרים, או את שני המפקדים הראשונים של טרבלינקה, שניהם אוסטרים. מה בכלל זאת ההבדל בין גרמניה לאוסטריה. מכך שגרמניה הודתה באחריותה למלחמה ולפשעים, ואילו אוסטריה — בהצלחה מרשימה — זה ארבעים שנה ומעלה מתכחשת לחלקה המלא באחריות זו, ולא עוד אלא מתחזה לקרבן הראשון של הנאצים התוקפני.

בין אם ביצע פשעים, בין אם לאו, ואלדהיים מסמל את ארצו: שותף, אפילו רק בידע, למה שקרה, אך מתכחש לעברו. אדם אשר, כמו ארצו, סובל ממחלת־שיכחה לגבי פרקים עדינים בעברו.

חג הקורבן

רוב האוסטרים חושבים שהיהודים היו אחראים במידה מסוימת לשואה. לא שקשה להם להודות בעברם — הם פשוט לא זוכרים אותו

אריק לי

יום השנה ה־50 לאנשלוס כופה על האוסטרים לזכור את עברם. הוא אינו קובע איזה עבר הם יזכרו.

אוסטריה הרשמית זוכרת רק את "קורבנות הכיבוש הנאצי", לזכרם תערוך מושבים מיוחדים של הממשל ושל הפרלמנט ואף תקיים טקס מיוחד באולם הקונצרטים הגדול בוינה ומיסה בכיכר שליד העירייה. הקאנצלר הסוציאליסטי פרנץ ורניצקי ינאם לפני הפרלמנט ובאולם הקונצרטים. נשיא המדינה קורט וולדהיים יהיה נוכח, אך לא ידבר. רק פעם אחת, ביום ה' בערב, יופיע הנשיא בטלוויזיה.

עברה של אוסטריה נשאר בידי הפוליטיקאים מאז ראשית ימי הרפובליקה שלאחר המלחמה. הוא הוכח ככלי יעיל לאיחוד העם, לשיפור תדמיתה הבינלאומית של המדינה, וגם כמשרת

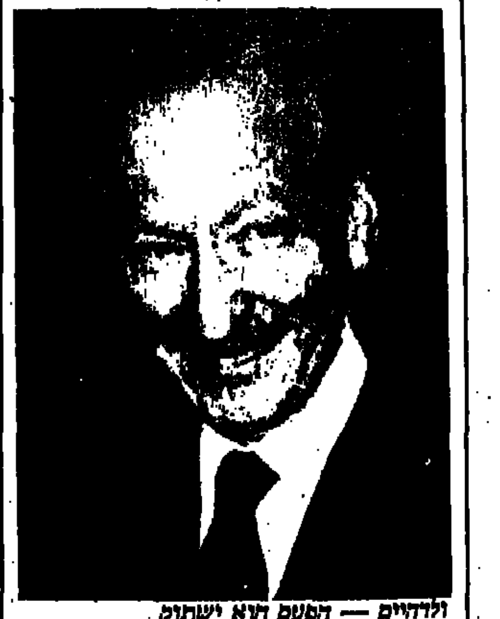

ולדהיים — העם הוא ישתוק

של אינטרסים זרים, כולל אלה של המעצמות הגדולות. האוסטרים טוענים שהשנים 1938־1945 אינן שייכות להיסטוריה שלהם. אלה, לדידם, היו שנות כיבוש. "היינו הקורבן הראשון של הגרמנים, ואחרינו באו הפולנים, הצרפתים, וכל השאר", הם אומרים.

אחרי מלחמת העולם השניה היו באוסטריה 537,000 נאצים רשומים. רק 42,000 מהם הועמדו לדין. תהליך "הדה־נאציפיקציה" נמשך רק שנים מעטות והסתיים באמצע שנות ה־50. הוא היה יותר קצר ופחות מעמיק מאשר בגרמניה, ולעובדה זו יש השפעה על אוסטריה של היום. בשנים הראשונות לאחר המלחמה, בעת שהגרמנים קיבלו על עצמם אשמה קולקטיבית (כלשהי) המציאו האוסטרים את רעיון "הקורבן הראשון". בסקרים שנערכו באוסטריה מיד לאחר המלחמה, אף הודו כמעט 40 אחוז מן הנשאלים כי הנאציזם היה במקור רעיון טוב, שבוצע בדרך גרועה.

החוזה שנחתם ב־1955 בין אוסטריה למעצמות הגדולות קבע, שאוסטריה מתחייבת "להמשיך במאמצים למחוק את כל סימני הנאציזם מהחיים הפוליטיים, הכלכליים והתרבותיים". באופן פורמלי, זה בוצע. אין מפלגות נאציות רציניות באוסטריה. אבל, הרעיונות הנאציים לא נמחקו כליל.

סקר שנערך ב־1973 הראה שרק 5 אחוז מהאוסטרים הרגישו אחריות מיוחדת כלפי היהודים לאחר השואה. שני שליש מהאוסטרים לא הרגישו שום אחריות כזאת. ב־1976, 83 אחוז מהאוסטרים, שנשאלו התנגדו למשפטים נוספים לפושעי מלחמה. ב־1982, 74 אחוז מהנשאלים הסכימו (באופן חלקי או מלא) שהיהודים היו אחראים במידה מסוימת למה שקרה להם. רק 21 אחוז מהאוסטרים הסתייגו מהנוסח הזה.

בסקרים בינלאומיים השוואתיים שנעשו ב־1988 נמצא, כי בעוד שרק 13 אחוז מהאמריקנים חושבים שעל כל היהודים לגור בישראל, הרי 60 אחוז מהאוסטרים חושבים כך. באמריקה, רק 9 אחוז ענו "לא" או "לא יודע", כשנשאלו אם הם מוכנים לגור בשכנות ליהודי. באוסטריה, 63 אחוז לא היו רוצים לגור ליד יהודי.

מחקר על העיתונות האוסטרית, שנעשה לפני שנה, גילה מקרים רבים של ביטויים אנטישמיים וגם אנטי־אמריקניים לאחר שארה"ב אסרה על הנשיא ולדהיים להיכנס לתחומה. החוקרים סיכמו שלאנטישמיות "שורשים עמוקים בחלק לא מבוטל של העיתונות האוסטרית".

לאוסטריה של היום יש עבר נוח שאפשר לחיות אתו. העבר הזה, המסרב להכיר בתנועה הנאצית האוסטרית בת 100,000 החברים, שקיבלה את היטלר בהפגנות נלהבות, הוא תוצאה של גורמים אחרים. ביניהם המלחמה הקרה שתרמה את שלה לשיכחה הקולקטיבית, וגם "הקואליציה הגדולה" השלטת באוסטריה, שעזרה לטשטש את ההבדלים בין נאצים לאנטי־נאצים.

רבים באוסטריה מסתייגים מוולדהיים. כמעט חצי הבוחרים הצביעו בעד מועמד הסוציאליסטים ב־1986. מסורת ההתנגדות לפאשיזם הגיעה לשיאה במרד פועלי וינה ב־1934. הסוציאליסטים האוסטרים של היום הם יורשי מסורת זו. אך אפילו הסוציאליסטים גינו את החלטת ארה"ב למנוע את כניסת וולדהיים לתחומה. הם גם גינו את החלטת הכנסת בנושא וולדהיים. ברית הסוציאליסטים האוסטריים עם הימין הלאומני גובה את שלה.

יש אוסטרים שזוכרים ומסתייגים. אך רוב העם לא מוכן עדיין לחשבון הנפש הכואב והממושך שבלעדיו אין לאוסטריה היסטוריה, אלא שקרים בלבד.

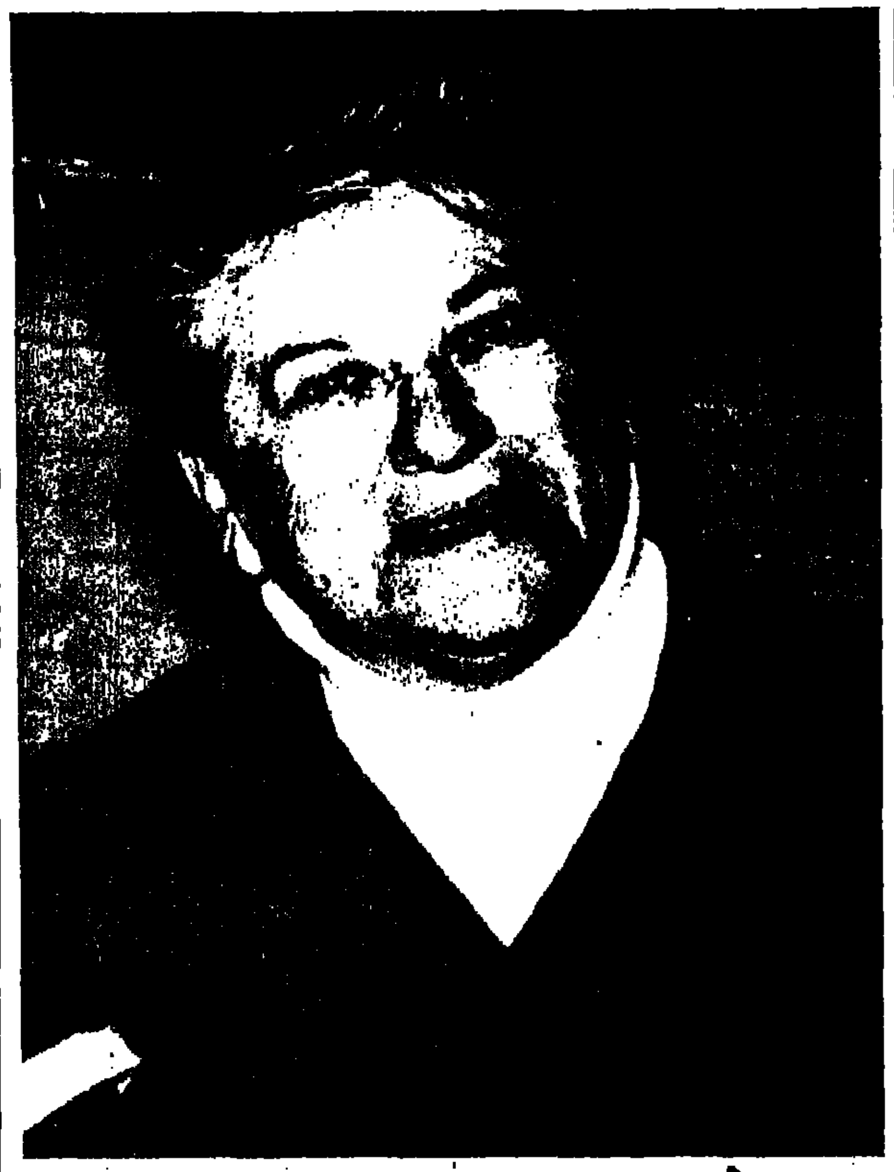

לזכור רוז'קה

יום ב'. שעות אחרי הצהריים. בית הקברות בעין החורש. אדמה ספוגת גשם. חודשים ארוכים של ימים רוויי גשם. אדמה לחה ממי שמים, ודמעות בעיניים.

עלי האקליפטוס נושרים. האקליפטוסים סוככים מעל. עצים עבותים, עבי גזע, מעמיקי שורש, צמרותיהם בגבהים. אפור. צלם של העצים חוצצים בין העננים לחשכת הארץ בעת הזו. האדמה סופגת לתוכה את המיטב. מים חיים המפכים ומזרימים את האנושי שבנו, גזע שנכחד. אלה שרדו לחיים, הלוחמים במלאכי המוות, הגיבורים משם, מהאפל מכל, מחשכת האנושות, נטמנים בזאת האדמה.

בתשרי היה זה אבא, באדר — רוזק'ה. מיותמים אנו. מאבא איש הרוח, ועתה מרוזק'ה שידעה לחבר רוח לאדם, יצקה את הרוח בגופו של החניך והפכה אותו לאדם.

שותפות גורל וחברות לשמה: תנועת נוער, גטו, מרד, קיבוץ, חינוך, תנועה, מפלגה, "מורשת", מאבק בתלוי ומה לא? הכמיהה לחיים, האמונה באדם, כוח חיים, חיי יצירה. יצירה שהיא מאבק, מאבק מתוך אמונה, אמונה שהיא השקפת עולם, עולם של תוכן; התוכן הוא השומר־הצעיר שהוא העולם כולו.

נפרדתי מרוזק'ה בבית־החולים. רוזק'ה לא זכתה להיפרד מאתנו. נטלה לה מנוחה קלה, שהיתה כה זקוקה לה דווקא בתקופה האחרונה. לא אחת תמהתי מאין לה אותם כוחות הנפש, הכוחות שהניעו עולם ומלואו.

בשנים האחרונות עסקנו בענייני "מורשת" המשותפים לגבעת־חביבה ובעיקר בנושא "בית מורשת".

"מורשת" לרוזק'ה לא היתה עוד פעילות, עוד תפקיד, משבצת נוספת בפסיפס החיים הכל־כך מגוונים. "מורשת" לא היתה מקלט או בריחה לעבר. בראש ובראשונה היתה "מורשת" לרוזק'ה קול הזעקה, קול הזכרון וההתראה, קולה של מי שהתחזקה באמונתה בחיים, באנושות. מכאן כוח חיותה וחיוניותה כמחנכת, מדריכה, מורה וחיים.

בשנים האחרונות ראתה בפעולה החינוכית של "מורשת" את העיקר, שלמענו יש לאסוף עדויות, לחקור ולכתוב.

החינוך שכל כולו דעת, הבנה, והיכולת לצבע דמות אנוש היה לנגד עיניה. היכולת האדירה להפוך את עצמות הנפש, ואת הכוחות האדירים שידעה ותעותה בגטו ובמרד, לערכי אנוש, למישנה סדורה.

רוזק'ה, כיהודיה הומניסטית, ידעה שההיסטוריה בנויה ממעגלים. העם היהודי המתחדש בציון נתון רק בראשית המאבק, והחינוך הוא המנוע המהווה מקור כוח למאבק זה. האמינה באמונה שלמה במישנה החינוכית של השומר־הצעיר כמכלול היוצר אדם הומני, עשיר ברוח ובתוכן. הצלחת המפעל החינוכי של "מורשת" בגבעת־חביבה וביד־מרדכי, הטו עינה את מצבריה, ותניעה לעידוד ולטיפוח. מעולם לא סנתה לפרסום המפעל מחמת ה"צניעות הרוזקאית" הכל־כך אופיינית לה. לעיתים היתה זו למכשול. בסתר ליבה ידעה כי המפעל ראוי ליותר, אך ענוותה וצניעותה הניעוה לבקש אחרים שיעשו זאת. תביעות לאמצעים ולהכרה ציבורית בנושא היה בניגוד לאופיה ולהשקפת עולמה. שנים התהלכה עם תחושת החסר, עם ההחמצה, כאבה את חולשת התנועה, שהיא כל־כך יכולה...

רוזק'ה, שכולה אנרגיה אדירה, שידעה להנהיג ולהיאבק, חשה שכוחה לא עומד לה במאבק על החשוב והחיוני בעיניה לתנועה, לנוער ולחברה הישראלית כולה. חששה מפירוש לא נכון של הנושא, וחששה מאי יכולתה של התנועה לשאת במשא, בצד שכנוע עמוק בצידקת המעשה, היתה מאושרת כאשר אבא ז"ל התרצה והסכים ליטול חלק בהנהגת הפרויקט. דאגתה היתה לבריאותו של אבא ולזמן המוגבל העומד לרשותנו.

כאבה לה מאוד הביקורת על ההחלטה להקמת בית "מורשת", בעיקר הטענות נגד הצורך בבית שכל כולו מפעל חינוכי ולא עוד אתר הנצחה. ביטוי לכאבה נתנה בשאלה ובספק, האם התנועה של היום ראויה לפרויקט זה. מאוד כאבה את המתרחש בקיבוץ הארצי בשנים האחרונות. מעולם לא השמיעה ביקורתה על־במות ובתקשורת.

אהבתה לשומר־הצעיר והתשוקה להתחדשות תנועתית גברה על המצוקות והביקורת. ככל שמחלתה גברה, כך גבר יצר העבודה, להספיק ולהשלים. אך רוזק'ה השתייכה לגזע שלעולם אין עבודתו מושלמת.

מחשבותיה, מעשיה, תוכניותיה, הם צוואה לנו.

רני טריינין

עניין של זמן

אילן שיינפלד

"אֲבָל בְּכָל חַיָּה יֵשׁ מִפְלֶצֶת
כְּשֵׁם שֶׁבְּכָל עוֹף יֵשׁ מַשֶּׁהוּ מוּזָר
כְּשֵׁם שֶׁמִּפְלֶצֶת יְשֵׁנָה בְּכָל אָדָם."
(יונה וולך, מפלצת האילה)

הרבה דברים עברו עלינו במהלך שלושת החודשים האחרונים. הפלסטינים איבדו את תמימותם הפוליטית. פתאום, אחרי עשרים שנות כיבוש, גילו שאכן יש בכוחם למתן, כמעט לשתק, את המשק הישראלי. יותר מכך, הם מצאו מה רב כוח מריו של עם מתקומם. אנו, הישראלים, הוצבנו לפתע בפני מציאות חדשה, אלימה וסוחפת. קודם כל פגה לה תמימותנו הקולוניאלית. ראינו כי עשרים השנים אכן היו מלכודת פתאים. וכי כטיבן של מלכודות פתאים, הן מותקנות ונדרכות לפעולה, עד שקם מישהו ומפעילן. לא רק תמימותנו אבדה לנו. גם האמונה בכוחו של הגניוס היהודי. הנה, פתע גם מקירבנו גחו מפלצות. וכבר הן מניפות זנבן. מכות באבנים גברים כבולים. יורות בלי הבחנה קוברות אנשים חיים.

לפני שלושה חדשים לא צפה איש את הבאות. ומאז החלה 'ההתנערות', מאז פרצה מלחמת השטחים, ניסו להרגיע אותנו כי בסופו של דבר זהו גל חולף, וכי נצליח להשתלט על המהומות. בירי, בגז, באלות מונפות. אחר כשלון נסיונות דיכויין של המהומות, נתחוור לכולנו כי במלחמה אנו מצויים. אך מאז ועד עתה מודיעים לנו השכם וערב, כי המרי הוא מוגבל. וחיש־קל התייצבו המדינאים מאחורי אמות־מידה מיוחדות וגדרי־לשון שיקריים אופייניים. מאחורי סולם היראכיה משונה, המבחין בין 'רגיעה' ל'רגיעה יחסית'. האבחנה ביניהן היא, לאמיתו של דבר, נדם.

פלשתינים ישלפו נשק, כדי להשיב למתנחלים על ירויותיהם. יתנהל קרב. צבא הגנה לישראל ייאלץ לבוא ולהיחלץ לעזרת המתנחלים. אז ייהרגו פלשתינים בנשק חם

על אלה נוספה אשליה נוספת. מקורה בתמימות, באובדן־עצות או ברמייה. היא הועברה והוטמעה היטב בקרב הציבור בישראל, וכבר היא מנופצת. זו הכרות, לפיה לא ישתמשו הפלסטינים בנשק החם שאגרו משך השנים. כי הם מכירים בערכו של מאבק בלתי־מזויין. כי הנהגתם מנחה אותם בכרוז מספר תשע שלא לעשות כן.

אבל זה כבר אירע. בראשית מלחמת השטחים נורתה יריה אחת לעבר חיילי צה"ל. היא לא פגעה. פרסום הידיעה נאסר, כדי שלא להפוך תופעה יחידה זו לתופעה חוזרת ונשנית. בינתיים אירעו עוד שני מקרים של הפעלת נשק חם על־ידי פלסטינים בשטחים הכבושים. האחרון שבהם אירע ביום ג' שעבר, במהלך מאבק עם מתנחלים.

מלבד שלושה מקרים אלה פוצצה גם מכונית תופת בלבד מחנה פליטים. גם זהו שימוש בנשק חם. גם זוהי פעולה שנועדה לפגוע בחיילי צה"ל. זו חריגה מן הכלל, המצטרפת לסך כל החריגות ממנו, ההולכות ומתרבות.

כל חריגה נוספת בצד הפלסטיני תקרב את הפיכת החריג לנורמה. אמנם, בינתיים משתמשים בנשק חם רק פלסטינים שכוחם והמשמעות העצמית והלאומית שלהם אינה עומדת להם, והם מפרים את פקודות אש"ף. אך מי ערב לנו, כי אט־אט לא יפשוט השימוש בנשק. מי ערב לנו, כי לא יקבל מימדים של קרבות־רחוב?

אמנם, אש"ף שולל את השימוש בנשק חם. אולם, אש"ף הולך ומאבד את הקשר בינו לבין הרחוב הפלסטיני. פעולות כמו 'ספינת השיבה' מזה, וכמו מעשה הרצח הנתעב של אזרחים בבאר־שבע מזה, שתיהן מהוות נסיונות נואשים מצד אש"ף לשוב ולזכות בתמיכתו של העם הפלסטיני. מיום ליום נראה, כי מלחמת השטחים נתונה תחת הנהגה פלסטינית מקומית, שיש לה ודאי זיקה לאש"ף, אך אינה מתואמת כליל עם הארגון.

אכן, ההנהגה הרישמית של אש"ף נתונה בין הפטיש לסדן. מצד אחד היא חייבת לשמור על תיאום רב ככל שניתן עם הנעשה בשטחים. מצד שני היא נתבעת לשיתוף פעולה מדיני. הלחץ הזה הוא שהוליד את מעשה הרצח בבאר־שבע. הלחץ הזה הוא שהוליך את היציאה הרישמית של אש"ף נגד יוזמת שולץ.

כך גם בישראל. גם בה חל נתק בין הצבא לשלטון. ובקרב דרגי פיקוד שונים נשמעות כבר אזהרות מפני פגיעה בלתי־הפיכה בעוצמתו של צה"ל. כך חל במדינת ישראל קיטוב ופילוג. גם היא נתונה בלחץ. המאורעות ובלחץ יוזמת השלום. ואין פותר.

מצב זה לא יותיר לאורך זמן את תושבי השטחים באיפוקם, ממש כשם שאינו יכול להותיר באיפוקה את החברה הישראלית. תהא זו תמימות חוזרת — ועל כן מטורפת — לחשוב כי לחץ זה לא יפעל על תושבי השטחים, ממש כפי שהיתה זו תמימות ואיוולת להאמין, כי עשרים שנות כיבוש לא יניעו את העם הפלסטיני לפעולה. כיום מצוי העם הפלסטיני, ממש כמדינת ישראל, במצב לחץ בלתי־נסבל וטעון חומר־נפץ כממש.

ממשלת ישראל ואש"ף אינם עיוורים. שרי ישראל וודאי גם ראשי הארגון מבינים, כי יוזמת השלום של שולץ, המכה כפטיש על סדן ההתקוממות, עלולה להוליד כאן אסון. טבח. טבח איום ומזוויע. ואם הם אכן רואים זאת, ואינם פוסקים מן החיכוכים הקואליציוניים אצלנו ומן הגימיקים התקשורתיים או הרצחניים אצלם, הרי המדובר הוא בשתי חבורות של חסרי־מוסר, שיובילו שני עמים לאסון.

אסון כזה יקרה. זה רק עניין של זמן. זה יקרה באחד ממחנות הפליטים. הדלק שיצית את הבערה יהיו המתנחלים, המתפרצים אל מחנות הפליטים ויורים ורוצחים פלסטינים. פלסטינים ישלפו נשק, כדי להשיב למתנחלים על ירויותיהם. יתנהל קרב. צבא הגנה לישראל ייאלץ לבוא ולהיחלץ לעזרת המתנחלים. אז ייהרגו פלסטינים בנשק חם. בכמויות. לא במקרה. ירדפו אחריהם בתוך מחנה הפליטים ויהרגו.

או־אז ייצאו פלסטינים חמושים ממחנות פליטים נוספים. לנקום דם אחיהם השפוך. הפעם יירו בחיילי צה"ל. חיילי צה"ל ישיבו אש למקורות הירי. גם אם יהיו נשים או נערים בני שבע עשרה. כי מקורות ירי הם מקורות ירי. ואת מקור האש יש להשתיק. לחסל. ואין ברירה אחרת.

אז נהפוך עם של רוצחים. ואז תתלקח כאן גם מלחמת אזרחים. אנשי שמאל ייצאו אל מחסום ארז ואל התנחלויות, כדי לחצוץ בגופם בין שני המחנות. ואנשי ימין ייצאו להצטרף אל המתנחלים. וצה"ל יהיה נתון בין ירויות של פלסטינים למריבות, אולי לירויות ממש, של ישראלים בישראלים.

אז תהיה מלחמה. בגבולות, גם בפנים הארץ. ואז נצטרך, בשיקול־דעת כמובן, ולא מתוך היסטריה, לפתוח את הכור הגרעיני. ואז אולי לא נהיה עוד.

תסריט דמיוני? אולי. ואולי הוא דמיוני כפי שהיה תסריט ההתקוממות הפלסטינית בדיוני, עד שפרץ את גבולות הדמיון. כי זה טיבה של מציאות: היא אינה חותמת עצמה בגדרי ההגיון והמוסר. □

השופט הביתה

לא מנחם, אבל עובדה: גם בספרד צצות חדשות לבקרים פרשיות שוחד ועיוות דין בבתי־המשפט

יהודה צור

מי שחושב שרק בישראל, ארבעים שנה לאחר הקמתה, לא הכל טהור במערכת המשפט, יוכל למצוא הקבלות למצב בספרד. אזרחי הארץ, אשר ציפו כי שובה של הדמוקרטיה יתבטא גם במשפט הספרדי, קוראים עתה לערוך בדיקה מחודשת בכל הקשור למערכת המשפט הספרדית.

לאחרונה דן בית־המשפט העליון של ספרד, בהרכב מלא, במשפטם של שני שופטים, רודריגס הרמידה וברון קובוס. השניים נידונו לפני כן בבית משפט אזורי אשר שפט אותם — לחובה — בשל חלקם בשחרורו של אחד מראשי המאפיה האיטלקית, אנטוניו ארדלינו, ב־83'. אותו ארדלינו היה מבוקש על־ידי שלטונות ארצו, שציפו להסגרתו.

ראש המאפיה האיטלקית נעצר על־ידי משטרת ספרד על־פי בקשת ההסגרה של האיטלקים. שני השופטים, קובוס והרמידה פעלו בניגוד לנוהג המקובל עד אז בכל בית־משפט ספרדי. למרות שהיו בתורנות־קיץ, מיהרו לדון בבקשת ההסגרה של האיטלקים, אך למרבה הפלא החליטו לשחרר מיד את הפושע האיטלקי, ללא הסדר מתקבל על הדעת. לאחר ביקורת שנמתחה עליהם בכלי התקשורת הוחלט להעמידם לדין משמעתי. העונש — הקל — היה רישום נזיפה חמורה מאוד בתיקיהם. השניים ערערו על העונש ובית־המשפט שדן בערעור החליט להקל בעונשם עוד יותר. המילה מאוד נמחקה, ובתיקיהם נותרה רק נזיפה חמורה.

האירוע היה נרשם כבדיחה, במקרה הטוב, אילולא העובדה ששנתיים לפני כן, בהרכב שונה של בית־המשפט העליון, זוכו השניים לחלוטין מאשמת קבלת שוחד. למרות שבמהלך המשפט העידו כמה עדים, כי מאות אלפי דולרים הוקדשו על־ידי ראש המאפיה האיטלקית כדי לקנות את שחרורו, לא מצא בית־המשפט העליון שום סימוכין לכך שהכסף הגיע לידי שני השופטים. בית־המשפט העליון גם לא מצא שום דבר מוזר בכך שהשופט קובוס, שהחליף לכמה ימים את עמיתו שיצא לחופשת הקיץ, מיהר לשחרר את הפושע המבוקש.

לפני זמן־מה דנו כלי התקשורת הספרדים במקרה נוסף. הם דנו בחומרת העונש שהוטל על ראש עיריית חרס דה לה פרונטרה, אשר העז להאשים את השופטים בארצו בכך שהם נוטים חסד לעשירים ומכבידים ידיהם על העניים. באותו שבוע, בו זוכו שני השופטים על־ידי בית־המשפט העליון, נדון ראש העיריה לחודשיים מאסר, 50 אלף פזטות קנס ואיסור להיבחר שוב לתפקיד ציבורי בשש השנים הבאות. בית־המשפט העליון אישר את העונש שהוטל עליו בבית־המשפט המחוזי בסיביליה.

כלי התקשורת בספרד התרעמו על כך שהחשד לקבלת שוחד על־ידי שופטים לא נבדק, אולם החושדים עצמם נענשו.

לפני כמה חודשים סערו הרוחות בספרד כאשר בית־המשפט הורה לשחרר את ברטולומה פררה, חירש־אילם, לאחר שבילה ארבעה חודשים בבית כלא באשמת שתי גניבות קטנות. בית־המשפט נאלץ להודות שכאשר הוטל העונש, הנאשם לא היה יכול לדעת במה הוא מואשם ועל מה מדובר, כי גם קרוא וכתוב הוא לא ידע. "אלה שופטי ספרד" — קבלו אמצעי התקשורת הספרדיים.

רבים מפסקי־הדין של השופטים הספרדיים היום, נראים כאילו נלקחו ממעמדים שהיו יפים אולי לראשית המאה ה־19. "לעתים אפשר לחשוב שהשופטים נמצאים עם גבם לצדק ולחברה", אמר על כך פרופ' בסטירה, אחד מאנשי החוק המפורסמים ביותר של ספרד.

ירושת פראנקו

בנובמבר האחרון דן בית־המשפט העליון בספרד עתונאי מארץ הבסקים, חואנחו פרננדס, לשש שנות מעצר. "בגלל הצליל" של כתבותיו נגד מלך ספרד. עתונאי ספרד הזדרזו להזכיר, שאותם שופטים הטילו רק 50 אלף פזטות קנס על כמה אנשים השייכים ל"פורסה נואבה", גוף ימני קיצוני שגרם למותו של האנרכיסט קולייזו לפני כמה שנים. העונש הקל שהוטל על האשמים בהריגתו של אדם, בולט מול העונש החמור שהוטל על עתונאי שהעז לבקר בפומבי את מלך ספרד. עתונאי ספרד גם הזכירו, שבמחצית 1980 נהרגו כמה אנשים ואחרים נפצעו כאשר הוטלה פצצה על בית־קפה על־ידי חברים בארגון ימני קיצוני. השופטים שדנו באירוע מיהרו להודיע לעורכי־הדין של הנאשמים, כי הם יכולים, אם יבקשו, לקבל שחרור על תנאי. תוצאת מעשיהם היתה, שכל הנאשמים, אשר היו צפויים למאסר עולם, מיהרו להימלט מן הארץ. השופט שהוזכר בראשית הכתבה, ברון קובוס, אף שיחרר את הנאשם ברציחתה של פעילת השמאל יולנדה גונזאלס. הרוצח מסתובב חופשי עד עצם היום הזה.

מסתבר שספרד היא הארץ המערבית בעלת הדירוג הגבוה ביותר בכל הקשור לבריחתם של משוחררים בערבות. למעלה מ־200 איש, ביניהם חברים בימין הקיצוני, בנקאים שהונו רבבות לקוחות ומבריחי מטבע זר לחו"ל, הצליחו להימלט בשנים האחרונות הודות לשופטים נוחים שהסתפקו בהטלת ערבות נמוכה. לא מזמן פורסם ששופט בוולנסיה נידון לשנה השעייה מתפקידו לאחר שניסה ללחוץ על שוטרים ושופטים לשלוח לבית־כלא את הגניקולוג של אשתו, שטיפל בה ללא ידיעתו.

המומחים למשפט בספרד משוכנעים שהאשמה בפרשות האחרונות מוטלת בראש ובראשונה על קברניטי המדינה אשר השאירו על כנו את הרכב השופטים מתקופת פראנקו, אותם שופטים אשר נהגו בזמנו להטיל עונשים, "בעיקר על עניים ועל המסכנים, והרבו לזכות את העשירים והחזקים". בספרד צופים שרק החלפתם של רבים מן השופטים, כאשר יגיעו לגיל הפנסיה, תאפשר שיפוט אובייקטיבי יותר. בינתיים מואשמים שופטי ספרד באמצעי התקשורת הספרדיים, כי פסקי הדין שלה רחוקים מלשקף את השלטון הדמוקרטי הנוכחי, המקפיד לקיים חברה מערבית מתוקנת. □

איפה היתה המשטרה?

שיחה עם כאמל, אסלאם וחכמאת תלמידי י"ב בבית־הספר התיכון בטייבה

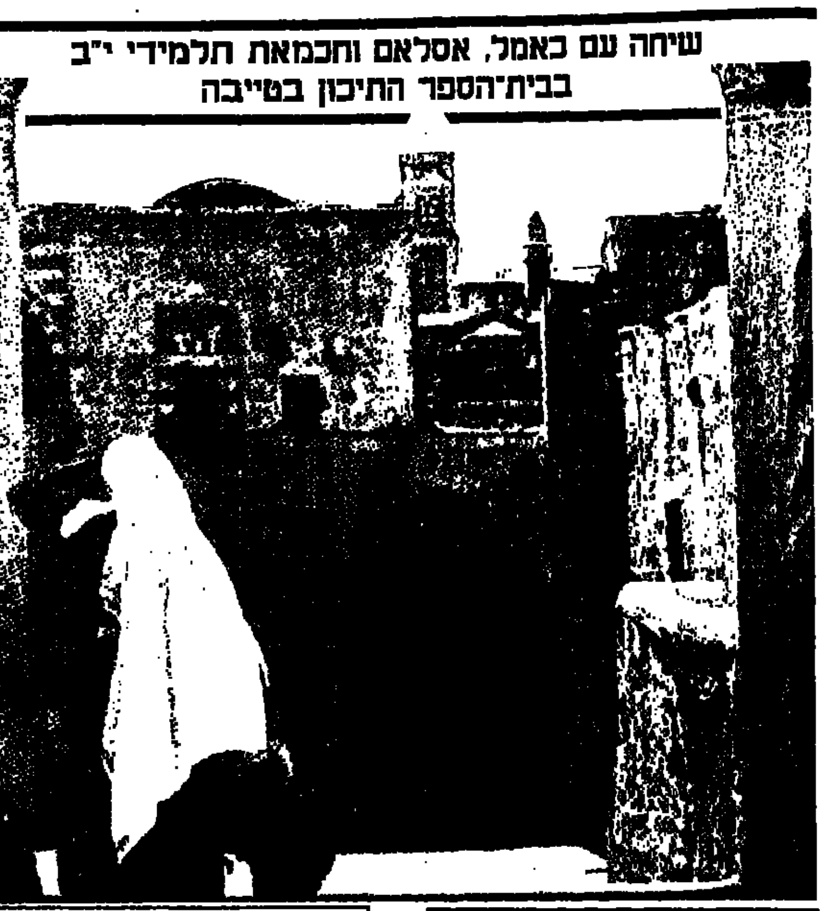

טייבה, כפר ערבי־ישראלי שוחר־שלום. במשך שלושת החודשים הסוערים האחרונים, כמעט שלא אירע בו דבר חריג, חוץ מהתפרצויות בודדות וקצרות מאוד שבוצעו בידי כנופיית עבריינים מוכרת, המגודה על־ידי כלל התושבים. איש מכל שאר התושבים לא השתתף בשום דרך בביטוי של אלימות כלשהי.

אפילו האימאם במסגד של טייבה מטיף בימי ו' לאיפוק ולדרכי התבטאות תרבותיות.

תלמידי בית־הספר התיכון, ובעיקר אלה שבכיתות העליונות, עסוקים בהכנות לבחינות־הבגרות, ובדאגה גדולה לעתיד לימודיהם האקדמיים ולעתידם התעסוקתי בארץ.

יש לנו מספיק בעיות משלנו כערבים בישראל — אומר כאמל. בעיות שונות לגמרי מאלה של הפלשתינים בשטחים. אנחנו אמנם מזדהים איתם רגשית, ורוצים לעזור להם במאבקם הצודק לעצמאות — במזון, בכסף, אבל לא בהתפרעויות שיזיקו גם להם וגם לנו.

אם ניסחף לתגובות אלימות — אומר אסלאם, יסגרו לנו את ביה"ס ונפסיד שנת לימודים.

יכולים להחליט גם על עוצר בכפר — מוסיף חכמאת — ואז בוודאי שלא נוכל לעזור לתושבי השטחים. בשום דרך. חוץ מזה, כל העניין של אלימות לא אהוב עלינו. על אף־אחד בכפר. חוץ מהעבריינים.

שביתת מחאה

לפני כשבועיים החליטה מועצת התלמידים על יום של השבתת לימודים, כמחאה והזדהות עם האחים בשטחים (חכמאת).

למרות שאתם, היהודים, חשבתם שהערבים הישראלים יתרגלו לחוקים ולמנהגים של מדינת ישראל ויהפכו במשך הזמן לבעלי זהות ישראלית־יהודית, לא זה מה שקרה לנו. הזהות הפלשתינית שלנו לא נפוגה ולא נשכחה. אבל מדובר רק בזהות רגשית. באופן מעשי אנחנו רואים את עצמנו, בהווה ובעתיד, כאזרחי מדינת ישראל.

מעצר ומכות

בלילה שאחרי ההחלטה, ובטרם נעשה דבר לביצועה, נעצרו שלושה מחברי מועצת־התלמידים על־ידי המשטרה. במהלך המעצר הוכו בכל חלקי גופם.

אסלאם: היתה לי מחשבה קשה שאולי היהודים שסבלו כל־כך הרבה בהסטוריה שלהם, רוצים לנסות איך זה לגרום סבל לאחרים

עם שחרורם לבתיהם, בוטל רעיון השבתת הלימודים. עד־כדי־כך הם מרגישים מאוימים מאז, הם ומשפחותיהם, עד שלא העזו לבוא לפגישה הזאת. ביקשו מאיתנו שנייצג אותם. הם חברים טובים, אישיים שלנו, ולא הצלחנו לשכנע אותם להגיע. האמהות שלהם צלצלו אלינו

חכמאת: אתם חשבתם שהערבים הישראלים, שיתרגלו לחוקים ולמנהגים של מדינת־ישראל, יהפכו במשך הזמן לבעלי זהות ישראלית־יהודית, ולא זה מה שקרה לנו

וביקשו שנבין שהם לא יכולים לדבר על מה שעבר עליהם.

פחד נוראי

אסור שיקרו דברים כאלה. זה מפחיד.

לפעמים, אחרי מקרה כזה, נדמה לי שיכול להיות שכל היהודים בארץ מסוגלים להתנהג ככה עם כולנו. ולמרות שיש לי חברים יהודים, ולמרות שהשתתפתי בהרבה מפגשים משותפים, ולמרות שאני יודע שהמון יהודים בוחלים במעשים כאלה בדיוק כמונו — אני שוכח הכל אז, ומרגיש רק רוגז ופחד. והיתה לי אפילו מחשבה קשה שאולי היהודים שסבלו כל־כך הרבה בהיסטוריה שלהם, רוצים לנסות פעם איך זה לגרום סבל לאחרים. כי אחרת, למה סתם להכות את מי שרוצה להזדהות בשקט עם בני עמו?

מה היה אם היו מכים את היהודים שהפגינו למען האחים שלהם בבריה"מ?

והרי תפקיד המשטרה לעזור. יכלו לפנות למנהל ביה"ס כשנודע להם על כוונת ההשבתה. יכלו לדבר איתו, לשכנע, אפילו ללחוץ בדיבורים. הרי ברור שההתנהגות האלימה של השוטרים במקום כל זה, הורסת כל פירור תקווה לגבי דו־קיום.

אנשים אצלנו פוחדים עכשיו לצאת לבית־קפה בערב. לפני כמה ימים נסעתי לקנות ספר בנתניה ואיחרתי לחזור הביתה בקצת. אמא שלי ממש רעדה כשבאתי. היתה בטוחה שמשהו קרה לי, שהסתבכתי בדרך.

שעת הסברה

אחרי כל זה, הוחלט בביה"ס על שעת הסברה אחת שתוקדש למתרחש בשטחים.

הגיעו אלינו לשעה הזאת ראש מועצה טייבה ונכבדים אחרים, והשתתפו עוד, כמובן, מנהל ביה"ס וחברי מועצת־התלמידים. כולם דיברו נגד האלימות של צה"ל ושל משמר־הגבול בשטחים. לגבי התנהגות הפלשתינים, הושמעה טענה שרק האבנים יכולות לפרוץ כעת דרך לקריאת משא־ומתן, ושאם לא נגיע למשא־ומתן, תהפוכנה האבנים הנזרקות לאבני־גבול תמידיות בין ישראל לבין השטחים.

אבל ביחס אלינו, הרגישו שתפקידנו לתרום תרומות חומריות למאבק, וזה הכל, שעלינו להוות גשר לשלום ולא להיסחף בשום־אופן על־ידי גורמים קיצוניים.

כשנגמרו הנאומים, הכריזו על דקה של דומיה לזכר כל הקורבנות שנפלו בשטחים, ואז, התפרץ פתאום אחד מחברי מועצת־התלמידים שהוכה וצעק בהתרגשות כמה סיסמאות: אין הבדל בין ילד פלשתיני שמת מגזים לבין ילד ערבי ישראלי; תחי פלשתין, ועוד.

הרבה בנות התחילו לבכות מרוב ההתרגשות, והבנים מהכיתה של העצורים נדבקו בסערת־הרוח של מי שדיבר ורצו לפרוץ החוצה להפגנה. המנהל ניסה להשתלט על המהומה ולא הצליח. ואז קרה משהו.

מורה מהשטחים

מלמד בביה"ס שלנו מורה מהשטחים, והוא היה זה שהרגיע את כולם. אנחנו לא זקוקים להפגנות שלכם — הסביר למתלהבים. כל מה שאנחנו רוצים מכם, זה רק תרומות. לאט לאט ירד המתח וכולם חזרו לכיתות. היה ברור, בכל־אופן, שגם הסערה הקטנה הזאת, שכמעט והתחוללה, באה רק בגלל המכות שקיבלו חברינו בלי שום סיבה, דווקא בכפר שלנו שכולם בו — ברחוב, בביה"ס, בבתים — מגנים כל אלימות.

דגל אש"ף והמשטרה

למחרת שעת־ההסברה, פלשה לביה"ס חבורת העבריינים שבכפר, שאף־אחד אצלנו לא מסוגל להשתלט עליה, ודרשה מהמנהל לתלות מעל לבניין את דגל אש"ף ולהוציא את כל התלמידים

כמאל: רק האבנים תפרוצנה כעת דרך למשא־ומתן, ואם לא יהיה משא־ומתן, תהפוכנה האבנים הנזרקות לאבני־גבול תמידיות בין ישראל לבין השטחים

להפגנת הזדהות ברחובות. הוא התנגד והם איימו עליו בהחרבת בית־הספר.

הזעקנו כל־עוד־רוחנו את המשטרה, אבל היא לא הגיעה אלינו במשך שעות, והעבריינים רגמו את כל החלונות ואת כל מכוניות המורים באבנים, בהאשמה שכולנו משתפי פעולה. שכולנו ש"ב.

אחרי התמקחות ארוכה איתם, הסכימו להעניק לנו ארכה של שעה לפני שיחזרו להרוס את הבניין בכלל. המנהל הגניב במשך שעה זו קבוצות קטנות של תלמידים לבתיהם, עד שרוקן את ביה"ס לגמרי.

תחושת ההשפלה

במשך כל הזמן הזה, למרות פניות חוזרות, לא הגיע אף שוטר לעזרה. האם יתכן שהמשטרה פוחדים מהעבריינים גם־כן, ולכן "מטפלים" רק בתלמידי תיכון בלתי־מסוכנים?

זה מעורר הרבה מחשבות: אם כך נוהגים בנו, מי יודע איך מתנהגים עם הפלשתינים בשטחים? אולי באמת מה שגרם לכל ההתפרצות של החודשים האחרונים, זו הצטברות ההשפלה הנוראה של כל השנים האלה?

תגובה

דובר משטרת מרחב השרון:
לגבי מעצרם והכאתם של חברי מועצת התלמידים, לא מצאתי כל רישום על אירוע כזה ביומן התחנה.
מאשר, לעומת זאת, רישום מעצרים שנערכו בעקבות פלישתה של חבורת העבריינים המקומית לבית־הספר.

תגובה

מנהל בית־הספר שריף רעסאן:

החלטת מועצת־התלמידים על יום השבתת הלימודים, נעשתה ללא התייעצות איתי או עם נציג איזה הוא של המועצה המקומית, וזה כמובן היה משגה חמור.

אני, וכן חברי המועצה, נתנו את הסכמתנו רק ליום תרומות בו תשולב שעה אחת להסברה ולמחאה.

עם־זאת התייעצנו עם עו"ד בדבר אפשרות לתביעת המשטרה על יחסה לחברי מועצת־התלמידים. בבדיקה שערכנו לצורך זה בנוכחות אותו עו"ד חזר בו הידיד מהאשמת המכות וטען ש"רק" החזיקו בו בכוח ואיימו עליו.*

באשר למהומות שניסתה לחולל קבוצת העבריינים ביום התרומות, חשוב מאוד לציין שהתלמידים לא נגררו אחריהם, למרות שהיו מאוימים מאוד ונרגשים מאוד.

ובעניין זה אין ספק שהמשטרה לא נהגה בדרך אחראית. העובדה שלא הגיעה בזמן על־מנת להגן על תלמידי בית־הספר, חמורה למדי. מה־עוד שאין זו הפעם הראשונה בה מתעכבים השוטרים כאשר אנו זקוקים להם באופן בהול.

* טענה זו של המנהל הוכחשה מיד על־ידי התלמיד האמור — באוזני חבריו. הוא תיאר שוב בפרוטרוט את טיעון המכות, תוך הצגת הסימנים שהותירו בו. יש להניח שהסיבה שגרס אותו בנוכחות עו"ד, היא אותה סיבה שבגללה לא הסכים להתראיין ישירות.

שפיות יחסית (חלק א')

שוטים, עקרבים, חיות בית ובסיסי צבא. טיסות טרנס אטלנטיות, אוכל בטיסות טרנס אטלנטיות, בתי שימוש בטיסות טרנס אטלנטיות, ריילות בטיסות טרנס אטלנטיות, הכסא ליד החלון או מעל הכנף בטיסות טרנס אטלנטיות. רחובות בלי עצים, מלונות על „מיין סטריט," מכוניות-עם סטיקר, מופעי החלקה על קרח, טקסי הענקת פרסים, מבצעי הנחות, מטיפי טלוויזיה, שעשועוני טלוויזיה, קירות מכוסי פוסטרים, עצומות וסקרים. אנשים שהיו מלצרים. ספורטאים שמסבירים את עצמם. נשים שאומרות: „שלא תבין אותי לא נכון, אני לא פמיניסטית." אנשים שאומרים: „זה בדיוק מה שהתכוונתי," אנשים שאומרים: „הלוואי והייתי ציפור," אנשים שאומרים: „GOD IS MY BEST FRIEND." אנשים שאומרים: „סקס בינינו יהרוס את הידידות". מעשני שרשרת, טבעונים, אריות בגן חיות, אריות בטבע, אנשים שהיו בנפאל, תנועות נוער, ארגונים ציוניים בגולה, אנשים שתורמים כסף לישראל, מחשבות על חזרה בתשובה בזמן ה„הנג אובר," אנשים שצוחקים מ„משפחת קוסבי," אנשים שלא יודעים לשרוף זמן, אנשים ששותים בעמידה, אנשים שמזדיינים בעמידה, חובבי בייסבול, פירסומות, מכונאים ישראלים בארה"ב, מכונאים אמריקאים בארה"ב, מכונאים בארה"ב, מכונאים. פוליטיקאים ישראלים בארה"ב, פוליטיקאים אמריקאים בארה"ב, פוליטיקאים ישראלים בישראל, פוליטיקאים אמריקאים בישראל, פוליטיקאים. מכונאים שמדברים פוליטיקה. פוליטיקאים חובשי כובע מצחיה. תורים, אנשים שנדחפים בתור, אנשים שנהנים לעמוד בתור, אנשים המנסים להתיידד איתך בתור. דירות בקומת הקרקע, בתי שימוש ציבוריים, תחבורה ציבורית, אישי ציבור, שירה בציבור. אנשים שאוכלים כשר ומתנהגים כמו חזירים, קיבוצים ותיקים ומבוססים, טורניר באולינג בשידור חי, רייג בשידור חי, משוררים שחיים בזבל, עיתונאי ספורט, אנשים שמחייכים לפני שבע בבוקר, אנשים שנרדמים לפני שבע בערב, אנשים שעושים הכל בשביל כסף, אנשים שלא עושים כלום בשביל כסף, אנשים שקוראים תנ"ך באוטובוס. אנשים שמדברים תוך כדי הסרט, אנשים טפשים שצועקים, אנשים חכמים שלוחשים אנשים שמאמינים באסטרולוגיה, אנשים שקוראים הורוסקופ, אנשים שאומרים שהם נפוליאון, אנשים שחושבים שהם נפוליאון, אנשים שלא שמעו על נפוליאון אנשים שקוראים FURTUNE COOKIES, אנשים שאוכלים FURTUNE COOKIES, אנשים שכותבים FURTUNE COOKIES (יש כאלה, לא?), אמריקאים שמבינים כדורגל, ישראלים שמבינים פוטבול, חדרי מיזוג, עדשות מגע, קיץ בטקסס, סקי בחרמון, פורנו קשה, גשם כבד, ראי שבור, נייר עטיפה ירוק, תקליטים שרוטים, פורמייקה, אזבסט, גגות פח, תנורי נפט, סדינים מלאי חול, שטיחים מקיר לקיר, משחת נעליים, מסיבות קוקטייל במוזיאון, לועסי טבק, לועסי מסטיק, מסיבות חתונה, עוגות חתונה, ברית מילה, קונצרט רוק למטרות צדקה, מעילי פרווה, מסעדות מקסיקאיות שקטות ואלגנטיות, ביג פראנק'ס המבורגר ג'וינט, סופרמרקט מיוזיק, קאונטרי מיוזיק, ניו אייג' מיוזיק, ג'וגינג, אוטוביוגרפיות, בויז, קוצים באגרטל, משחקי מחשב, צחוקים מוקלטים, התקהלויות באיזור אסון, מקלחת פושרת, מגבת רטובה, ברז דולף, קופסאות שימורים, שמן שיזוף, תחזית מזג האוויר, סוף טוב, מוסר השכל. ▢

גיורא מנור ▢ קולות

מעשיות מרחובות וינה

במקרה או שלא במקרה, ממש בימים בהם נזכרים הכל באותו אביב שלפני חמישים שנה, בו „אימץ לו" האח הגרמני הגדול את השליטה על אחיו הקטן, העם האוסטרי (הרייך בן אלף השנים התקיים, למרבה המזל, רק 12 שנה), מופיע בארץ אמן אוסטרי, מיגל הרץ־קסטראנק, בחסות שגרירות אוסטריה, בערב קריאה מיצירותיהם של סופרים, רובם יהודים, שכתבו בראשית המאה, בתכנית ושמה „אגב, וינה..."

הוא עצמו מסמל את הגורל המוזר של מה שהיה פעם ליבה של הקיסרות שעל נהר הדנובה: שמו הפרטי הספרדי בא לו, משום הוריו, שנאלצו לברוח ממולדתם עם השתלטות היטלר, חיו עד סוף המלחמה בצ'ילה; אז חזר כנער למולדתו, למד תיאטרון ושיחק — בשנים האחרונות בעיקר בסרטים ובטלוויזיה. שם משפחתו הכפול חציו גרמני וחציו סלאבי, כי כמו הרבה אוסטרים אמיתיים, מוצא משפחתו ממורביה.

ערב־קריאה הוא צורה אמנותית שכמעט ונכחדה אצלנו, אבל היא, כך מסתבר, עדיין פופולארית במרכז אירופה. תיאטרון־הקולות היה למעשה לנחלתו של הרדיו. וכך, המופע של הרץ־קסטראנק הופך למעין שידור חי.

באותם ימי מרס של שנת 1938 היה הרדיו מוקד ההתעניינות החולנית כמעט של תושבי מדינות אירופה, כי דרכו אפשר היה להאזין לצריחותיו ההיסטריות של הצייר שלא נתקבל לאקדמיה הוינאית, והחליט לנקום את כשלונו ביהודים ובכל מי שלא הסכים לדעותיו; לדבריו העצובים של הקנצלר האוסטרי; לשתיקה הרועמת של מעצמות המערב, שלא מצאו לנכון ולו למחות בקול נגד האונס של אוסטריה על־ידי הגרמנים. אם כי, העצוב מכל היתה דווקא נכונותם של אוסטרים רבים להיאנס...

מיגל הרץ־קסטראנק — אגב וינה

מי שחי אז, כמוני, בפראג, האזין מהופנט לקולות מן המקלט, שהיו רק בחזקת פתיחה קלילה ל„שקיעת האלים", שעתידה היתה להתרחש כעבור פחות משנתיים.

השחקן, שנולד אחרי המלחמה, בשנת 1948, שייך כבר לדור אחר, שכל זה הוא רק בגדר מה שסיפרו לו הוריו או שלמד מספרים. הוא פתח את ערב־הקריאה שלו באומרו, אי אפשר להתעלם ממה שמתרחש בימים אלה במולדתו. לדעתו, לולא „מקרה ואלדהיים" המביש, היה יום הזכרון ה־50 לפלישה. הגרמנית לאוסטריה הופך להזדמנות פז לגמור כאילו את החשבון עם העבר. כיום, הוא ציין, העבר מהווה נושא, שהכל, ביחוד הדור הצעיר, דן בו ומבקש להבין מה באמת קרה, ועצם הדיון הזה חשוב בעיניו.

רוב הקולות שהוא מביא אינם קולות עכשוויים, אלא אלה של דור שלם של יוצרים יהודים, שירים ומעשיות, עם הרבה עוקץ סאטירי ותבלינים של הומור יהודי, תמצית תרבות בית־הקפה הוינאי, האינטלקט והניסוח האלגנטי ליד ספל המוקה או „החום הקטן" (אחד מ־18 השמות השונים של ואריאציות הקפה הוינאי).

קארל קראוס, אולי גדול הפובליציסטים של ראשית המאה, עורכו של כתב־העת „די פאקל", („הלפיד"), שהיה שנוא על רבים בשל דעותיו הנחרצות, שהגרמנית המבריקה שלו מנצנצת גם היום כאבנים יקרות בטקסטים שמשמיע השחקן. היה, כמובן, יהודי, גם הוא ממשפחה מצ'כיה (ואגב, קראוס כתב בשעתו כתב־פולמוס חריף נגד הציונות והדר' הרצל, וקונטרס זה הוא יצירתו היחידה, שלא נכללה בכל־כתביו שלו...)

ופטר אלטנברג, אומן הרשימה הספרותית הזעירה, המשורר־בפרוזה, נכלל בתכנית, ואמני הקאבארט הספרותי כגון אגון פרידל, פריץ גרינבאום, אנטון קוה ופטר האמרשלג, והמסאי, הדראמאטיקן והמבקר אלפרד פולגאר — את כולם מביא הרץ־קסטראנק, תוך שהוא בורר לו תוך כדי קריאה את הקטעים מהרפרטואר הגדול שלו, בהתאם לתחושת הקהל, וזה מקנה למופע שלו טריות וקלילות של כמעט אימפרוביזציה.

אין זה ערב נוסטאלגי, אם כי לגבי הקהל, רובו כמובן ראשי־שיבה וקרחות, זו היתה גם חזרה לימי נעורים רחוקים. ההומור העוקצני, אבל החייכני, של אותו דור סופרים מתוחכמים ומתחכמים דואג לכך שהסנטימנטאליות לא תרים ראש.

מלבד עצם ההנאה מקול מתורבת ומעובד כזה של האמן האורח, התמלאתי גם קצת קנאה: מאות שנים של תרבות מוצאות את ביטויין באנקדוטות, בשירים ובסיפורים של דור ויותר של ספרות יהודית־אוסטרית זו.

לדבריו של האורח, זכו בשנים האחרונות סופרים כשניצלר, פולגאר, קראוס ואלטנברג לאביב חדש: יוצאות לאור מהדורות מודרניות של כתביהם והדור הצעיר מגלה מחדש את האוצרות ההם.

בכלות הכל, וינה זה לא רק שניצל, יין חדש וגלגל־ענק בגן ה„פראטר" — ונשיא שקרן. ▢

עמידם כהן ■ על הפנים

הוועדה לפניות הציבור

אם תוהה הקורא הנכבד לאילו מטרות עשוי לשמש נייר המכתבים הרשמי של „הוועדה לפניות הציבור" של הכנסת, ולאיזו מטרה יכול לשמש הפטור מתשלום עבור דברי הדואר שח"כים משגרים — מצאנו לכך דוגמה נחמדה.

ח"כ ידוע מן הליכוד, המכהן, בין היתר, כחבר נכבד בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת וכראש מועצה מקומית — מצא לנייר הרשמי הזה של כנסת־ישראל יעוד מעניין:

להשיב דרכו לפנייתה הנואשת של „נשואה אך פנויה (40) המעוניינת בגבר נאה ואיכותי עד 50 בקשר משמעותי...". מאותן המודעות המתפרסמות במדורים ידועים להכרויות מסוג מסוים.

אותו ח"כ, שאינו מוכר כפמיניסט דווקא — „מאז שנשים התחילו לנהוג, התבטא פעם, „עד שהן זזות כאור ירוק הן גורמות לפקקים ותאונות" — מיהר להשיב לפנייתה של „הנשואה אך הפנויה" והזמינה לכתוב אליו לכנסת ישראל (בצירוף מספר טלפון) ו„להחשיח" עמו פנים אל פנים.

ספק רב האם למטרות כגון אלו נועד הנייר הנושא את סמל שבעת הקנים והפטור הניתן לנבחרינו של על דברי הדואר שלהם.

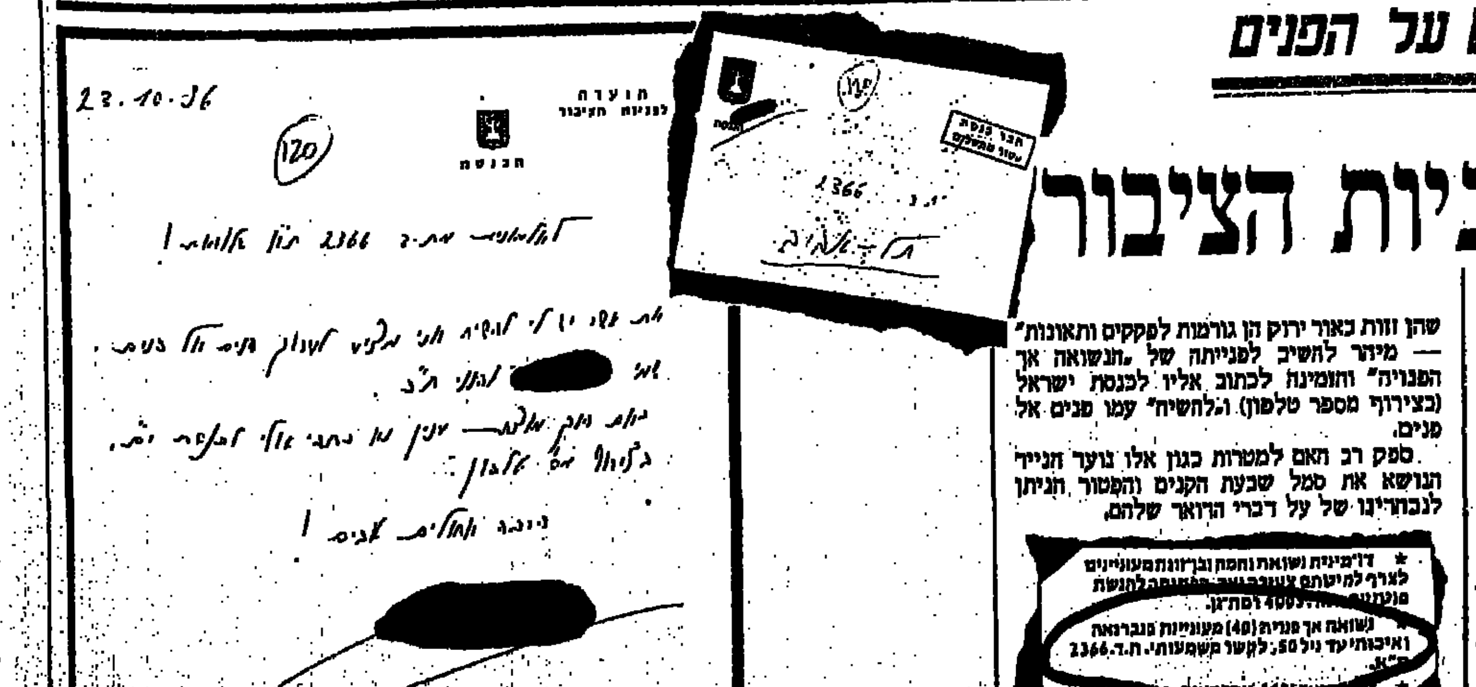

לסגור את המסך

לא. הם לא מטומטמים. הם גם לא עוורים. לא לשוא הם דורשים שלא יתנו לצלמי הטלוויזיה לכסות את המאורעות בגדה, כי הרי המצלמה אינה יודעת לשקר והיא מראה לנו את האמת ללא כחל ושרק.

בשעתו עסקתי בנושא „הגולם". גם העליתי הצגה על־פי האגדה והופעתי איתה מטעם המדינה בפסטיבל בין־לאומי המכונה „אינטרדרמה".

כן, עסקתי רבות בנושא הגולם והגעתי לכמה מסקנות חריפות. בניגוד ליהדות של היום — ובמקרה זה כוונתי לממסד הרבני, שאינו יותר מגוף מאובן שהפך למפלצת (כמו בסרט „צוללת צהובה") הבולעת את כולם ולבסוף תבלע גם את עצמה — היהדות הדתית של ימי־הביניים וגם זו של ימי הרנסנס עד לתחילת תנועת החסידות (ראה ספריו האחרונים של פנחס שדה על רבי נחמן מברצלב והבעל־שם־טוב) ניחנה בדינמיקה מחשבתית מעמיקה ומפתיעה.

נתמקד בגולם. המהר"ל בונה דמות מחומר וכותב על מצחה את המילה „אמת", הגולם קם על רגליו, נשמה באפו, והוא מציית לפקודותיו של הרבי. בהתחלה, תפקידו לשמש כגוי של שבת, כחוטב עצים וכשואב מים. והנה קמה פורענות. עלילת דם חדשה, והגויים מתכוונים לעשות פוגרום ולהשמיד את הקהילה היהודית. הרבי שולח את הגולם להגן על היהודים המפוחדים, והגולם מתחיל לחסל במרץ את החוליגאנים הרצחניים. כן, הוא משמיד את הגויים — עד שמשהו משתבש בתהליך ההשמדה. תוך כדי פעולה, שמטרה רצח, הגולם שוכח מי היה שולחו, וכמו בומרנג הוא מתחיל להשמיד באותה מידה של חריצות את אלה שהיה אמור להגן עליהם.

הרבי נזעק, מתקרב לגולם ומצליח להוריד מעל מצחו את האות „אלף", ואז, בעת שכתובה על מצחו המילה „מת", הוא נופל לרגלי הרבי ומוציא את נשמתו.

כן, רבות חשבתי על הפרשה הזאת ויום אחד הבנתי משהו. הרי בשעה שהרבי כותב על מצחו של הגולם את המילה „אמת", הבריה המשונה הזאת מתחילה לתפקד כיצור אנושי. אבל כל מה שהיא יודעת לעשות מתרכז בתחום של אלימות פיזית בלבד. מכאן אפילו ניתן להשתעשע במחשבה פילוסופית מהאסכולה של הרקליטוס האפל, הטוען שהמלחמה היא אם כל הדברים. מכאן ניתן גם להסיק ש„האמת הזאת" היא החיים עצמם.

ככל אחד שחי בארץ הזאת, גם אנוכי עוקב אחר דיבוריהם של כל מיני פוליטיקאים, ועם כל הכבוד שאני רוחש לאיש כמו יאיר צבן, עלי להרגיש באוזניו שעצם דרישתו למתן הוראות מדויקות בקשר למה שמותר ומה שאסור בדיכוי מהומות, היא לגמרי אבסורדית. במקרה של צבן הוא אינו ניגש לעיקר אלא לתוצאה. מה שפסול בכל העניין הזה, הוא לא האופן שבו השתמש החייל הישראלי באותו מקל אלוהי, אלא בנקודה עצמה. כי מה זה צבא, אם לא גולם? ובשביל מה מקימים צבא — כדי לפזר הפגנות של מחוסרי עבודה כנהוג בדרום־אמריקה? לא. צבא, במקרה שלנו, מקימים כדי להגן על החיים בשעת מלחמה אמיתית, ואם הממשלה שולחת את הצבא לדכא את המהומות בגדה, משמע שהצבא, מתוך הגיון פנימי של כל מערכת צבאית, מוכרח בסופו של דבר לפעול כאותו גולם המציית בצורה עיוורת להוראות.

אם נרצה ואם לאו, חיים אנו בעידן הגולם ועלינו להתמודד עם האגדה האיומה הזאת שקמה לתחיה.

שני גלמים פועלים באיזור האומלל הזה, גולם יהודי וגולם ערבי. ואין רבי ולא אימאם שיעז להוריד את האות „אלף" מעל מצחם. אם הייתי חי למשל מחוץ למסגרת של מדינת ישראל, ולא הייתי יהודי, אין לי ספק שברגעים מסוימים הייתי יכול לפרוץ בצחוק אדיר נוכח המציאות, כפי שהיא באה לידי ביטוי על מסכי הטלוויזיה. קחו, למשל, את הסיפור של הרב לווינגר. פשוט אי־אפשר להאמין שדברים כאלה מתרחשים במציאות של מדינת ישראל, שיש לה צבא חזק וגם כור המפיק אנרגיה אטומית. כוונתי לתהלוכת העדלאידע בעיר חברון. אני אומר לכם שאפילו מחזאי סאטירי כאריסטופנס לא היה מסוגל להמציא סיטואציה כזאת. הנה הולכים להם בחוצות חברון, הקדושים מבית הדסה, ובראשם הרב לווינגר, המתמוגג מאושר לנוכח החזיון. בצד, ליד חומה, עומדים כמאה גויים הנחקרים בחשד של תקיפת אחד הנערים היהודים; בכביש הקדום נוסעת לה עגלה של יהודים מסכנים, כאילו חזרנו לתחום המושב, ומתנחל אחר מחופש לערבי משחק את המן הרשע המוביל בחוצות שושן את מרדכי היהודי. בצד, מאחור ומקדימה, חיילי צה"ל חמושים ברובים, רימונים, מקלות ופצצות גז, שומרים על היהודים המסכנים שזה עתה ניצלו מטבח.

כן... במצב אחר הייתי צוחק, אבל בימים אלה ראיתי את החזיון הזה כמשהו הלקוח מתוך פסיכו־דרמה במתכונת של ריפוי בעיסוק, כפי שנהוג לעשות בבתי משוגעים.

ושוב, ההומור שבימים אלה איננו כלל וכלל בגדר הומור: ב„קול השלום" עורך אייבי נתן כל יום שיחות משתיים עד ארבע ואנשים מטלפנים אליו כדי לדבר על המצב ועל הדרכים הנראות לכל אחד כמתאימות לפתור את הבעיה. לפני כמה ימים האזנתי לשיחה כזאת, וכאמור חשתי כי אני נמצא בתוך תא סגור של משוגעים כרוניים מסוכנים. האיש שטילפן לאייבי נתן נשמע כאדם צעיר, והנה, להפתעת המאזינים, הוא הודיע חד וחלק שהוא יודע כיצד לפתור את הבעיה הערבית. ראשית, לדבריו הוא איננו בעד גוש־אמונים, אבל מאידך הוא מאמין שעלינו לסלק את כל הערבים אל מחוץ לקו הירוק כן... כן... אפילו את אלה שגרים בטייבה או באום־אל־פאחם. כולם כולם צריכים להישלח אל מעבר לקווי הגבול של 67'. אבל איך נעשה זאת? שאל אייבי, הרי הם אזרחי מדינת ישראל. אז הם לא יהיו אזרחים, פסק חכמנו. הוא המשיך בטענתו: אני גר בבניין גדול, אמר, ויש שם כמה דיירים ערבים שמפריעים לי. גם אותם הייתי רוצה לסלק.

בנקודה הזאת שאל אותו אייבי: חביבי, מה תעשה אם בניו־יורק, לונדון, או פאריס, ערים בהן הנוצרים הם רוב, יחליטו לגרש מבנייני המגורים יהודים שהם כמוך? יותר טוב מאוד, ענה בחורנו. הם יבואו כולם ארצה. כן, הקשה אייבי, הכל טוב ויפה, אבל כידוע לך יש כיום מספר רב של תושבים ערבים שהם אזרחי מדינת ישראל, העוסקים כאן בכל מיני עבודות חיוניות כגון נקיון, בתי־חרושת, חקלאות ומסעדות. מה נעשה בלעדיהם? אז מה, הצטחק המגרש, היהודים מאמריקה יבואו הנה ויעבדו בכל המלאכות השחורות.

כן, רבותי. עם אנשים כאלה אנו חייבים להתמודד, ואל נשכח שחלק מכובד מהמנהיגים הקובעים את חיינו מבטאים אותה מחשבה.

אנטי־תיזה: כשסוף סוף יש סיכוי לשבור את חזית הסירוב של הטירוף הישראלי, באים הערבים ובראשם אירגון אש"ף, ובמעשה רצח לשם רצח הם מחזקים את ידי שמיר לרגל נסיעתו לארצות־הברית. ואנחנו, שמקווים כי עוד בחיינו אנו ימצא פתרון סביר, אכלנו אותה שוב מכל הכיוונים. ▢

אריה פלגי ■ כותרות משנה

בעין אמריקנית

אפילו נשיא אמריקני אהוד מאד יחשוש לאבד את תמיכת הקהילה היהודית"; „התוצאה של צבירת נסיון במדיניות הפנים מחזקת את נטייתו של הנשיא לתמיכה חד־צדדית בישראל"; „יש רצון לא לאבד את תמיכת הקהילה היהודית, שהיא חשובה לא רק מבחינת הקולות בקלפי אלא אולי אף יותר בשל התרומות הכספיות למפלגה ולמועמדיה בקונגרס"; „תגובת ידידי ישראל בקונגרס לימדה את קרטר פרק בעלויות הפוליטיות הכרוכות באמירת ,לאו' לישראל".

אלה מובאות מספרו של ויליאם ב. קוונדט, היועץ לשעבר של מועצת הבטחון הלאומי האמריקני. שם הספר „קמפ דייויד" והוא הופיע זה עתה בהוצאת „כתר". רבות מן הנפשות הפועלות בקמפ־דייויד דשו בהתכנסות ההיסטורית הזאת, ניסו להנציח אותה לפי התרשמותם. קוואנדט תורם אחת מנקודות התצפית האמריקניות. מסתבר שקרטר ורוב חבורתו נטו חסד דווקא לסאדאת. המובאות לעיל מספקות הסבר תכליתי מדוע האיזון בכל זאת נשמר. אם מישהו שומע איזה צליל מוכר של „היהודים המשתלטים" ושל „הכסף היהודי", לא בטוח שהוא סובל רק מתסביכי רדיפה יהודיים מצויים.

אבל כאשר קוראים זאת היום ושומעים לעומתם את דברי שולץ, וקוראים את מכתב 30 הסנטורים ומדברים עם חברי המנהיגות של היהדות האמריקנית — מתגלה בכל עומקו המדרון עליו גולשת ישראל בדעת הקהל ובממשל האמריקניים. אבל — שמיר יתן להם קרב...

מדד אמינות

התגלגל לידינו מדד פשוט לכושר השיפוט של המנהיגים הישראליים, שמו: הוועידה הבינלאומית. יותר נכון — הערכת יחסם של האמריקנים אל הוועידה הזאת. הליכוד טען: הוועידה היא המצאה של פרס הנכנע לחוסיין; האמריקנים לא רוצים לשמוע עליה בכלל. סיפקו גם טיעון הגיוני זה לאמריקנים — אמרו שמיר, ארנס ומרידור — אין שום עניין להחזיר את הרוסים לזירה. עד שבא שולץ ושילב פסוק כזה במכתבו אל שמיר: „שבועיים לפני פתיחת המו"מ תתקיים ועידה בינלאומית" (בהשתתפות הצדדים המעורבים בסכסוך הישראלי־ערבי וחמש החברות הקבועות של מועצת הבטחון של האו"ם). על המכתב חתום ג'ורג' שולץ, לא שמעון פרס.

אז והיום

„כשיתחוור כי מצרים וישראל נקלעו למבוי סתום, תעלה ארצות־הברית הצעות פשרה משלה, מושתתות על תכנית האוטונומיה של בגין אך מגבילות בבירור את האוטונומיה לשלב מעבר, שבעקבותיו יבוא הסכם מושתת על עקרונות 242, לרבות נסיגה".

זאת היתה התכנית האמריקנית המצרית המשותפת ב־1978 לקראת קמפ דייויד, שוב על פי סיפרו של ויליאם קוונדט. ההמשך: בגין הצליח לחסום את הנסיגה בגדה ובעזה וגם את ביצוע האוטונומיה. תחליפו את שמה של מצרים עם ירדן ואת התאריך ל־1988 ותקבלו את מכתבו של שולץ. אבל לא רק ששמיר אינו בגין, אלא שבגין דן את עצמו למאסר־בית בעקבות כשלון הקונצפציה של הסדר בגדה באמצעות הנחלת מפלה לאש"ף בלבנון. והיום יש גם התקוממות עממית בשטחים שנקעה נפש תושביהם מן הסחבת בת עשר השנים. מאז.

תמיהה ונקודת זכות

„נשיג את הרגיעה בשטחים", הרגיע רבין. העייף וחסר הסבלנות במשרד. „מקור" של השבוע, לא בדיוק גילה לנו כיצד. השוואה עם מלחמת ההתשה היתה אומללה ממש. כמו אז גם היום צריך זמן וסבלנות — זאת היתה המסקנה הנרמזת. רק שכח, שאחרי מלחמת ההתשה לא באה רגיעה אלא מלחמת יום הכיפורים. ורק אחר כך הסדרי הביניים והשלום.

לעומת זאת, אולי לא נעים להודות בכך, וזה כשלעצמו לא מצדיק את שיטות הפעולה בשטחים שלנו ואת ההכרזות המיותרות הרבות — כולן באחריות שר הבטחון — אבל דווקא בגלל התייצבות רבים מול „האלימות של אוכלוסיה" בצורה תקיפה כל־כך, יש לקריאתו למען היענות ליוזמת שולץ משקל גדול יותר בציבור הישראלי. דווקא בין ההמונים המהססים ובין השייכים לימין.

ספורט מיותר

שתי דקות, דקה, ארבעים שניות, שלושים שניות — אלה אינם זמני המחליקים באולימפיאדת החורף בקלגרי אלא גירסאות שונות שהתפרסמו בעיתונים על משך ההשתלטות הימ"מ על אוטובוס האמהות בדרום. בתוספת תיאורים כיצד האנדרדוג הזה, היחידה המשטרתית למלחמה בטרור, קיבל סוף סוף הזדמנות, כמו שחקן ספסל אשר הורכב לאחר ציפיה ממושכת בנבחרת. הם ללא ספק עשו עבודה מהירה וטובה בהתאם לתנאים ולנסיבות, אבל לא תחרותית.

רוז'קה

נשארנו גם בלי רוז'קה קורצ'ק, מחבורת הפרטיזנים, ששמותיהם נקשרו יחד בזכות מאבקם ועברם ובזכות פעלם להציל את העבר הזה למען העתיד, גם ממעט הפגישות, ההקשבות לדבריה בהרצאות והראיונות שקיימתי אתה, בשיחות מזדמנות, נתגלתה שילוב של אישיות מורגשת וצניעות טבעית, כושר השפעה והבהרה מתקשרת מאליה. ארוס, במובנה היפה של המלה. לשאלתי כיצד היא מסתדרת עם השיבה הבלתי פוסקת הזאת אל העבר הנורא ההוא ענתה לפני כמה שנים: „סיפרתי, כתבתי, השתתפתי בעבודת ,מורשת', כי כל הזמן ליוותה אותי הרגשה, שזהו מקרה מוזר שנשארתי בחיים. חייתי על יד אנשים, שראיתי אותם בהתעלות שאין גדולה ממנה והבנתי שצריך לספר עליהם. אין מעבר ,לנורמליזציה'. לא לעסוק בכל אלה, זה היה בלתי נורמלי, ביער, באיזה יום, שכבנו שוב על הרגשים. על ידי שכבה רשקה מרקוביץ, מקשרת לגטו. אהבתיה מאד. משום מה קראה אלי: ,רוז'קה, את חייבת להישאר בחיים'. „מה פתאום את אומרת את זה?" חשבתי בשאלה. „כי את תספרי, את יודעת לספר", השיבה היא.

„אני דווקא לא הייתי דברנית גדולה. אבל באותם ימים הייתי בשבילה התנועה, השומר הצעיר. מאוחר יותר הנערה נפלה בפעולה. נזכרתי בדבריה כאשר קבוצת נערים שאלה אותי את השאלה ששאלה. אולי כך אני מממשת את התפקיד שהנערה ,הטילה' עלי. הבנתי שיש כאן מסר חינוכי גדול וזה נתן לי דחיפה וכוח לעסוק בו כל השנים, באופן מקביל לחיי הרגילים. לפעמים גם באווירה של התנכרות. כמו השאלה או הדיון שהופנה לעברנו, הלוחמים־הפרטיזנים: ,האם הם מוכרחים להנציח את עצמם?'

„יש תקופות שאני עייפה מזה, הרי בכל הזדמנות ,חגיגית' אני מבקשת לדבר על ,שם'. אבל לאחר מכן חוזרים אל האיזון זה מורכב, זה קשה אבל לולא עסקתי בזה, לא הייתי אני." ▢

מוטי בסוק ■ טפטופי כנסת

היה דיון ענייני

הרקע לדיון על המצב בשטחים, היה לא נוח. בבוקר עקבה ישראל כולה, בחרדה רבה, אחרי המהלכים הדרמטיים סביב אוטובוס הדמים בנגב. כשעלה שר הבטחון לדבר היו העובדות ידועות. שלושה הרוגים. שלוש טרגדיות משפחתיות נוראיות. השר רבין סיפר לח"כים כי ויקטור רם השאיר שלושה ילדים יתומים מאם ואב. מרים בן־יאיר הותירה ארבעה ילדים יתומים

שולמית אלוני: רבין לא הקשיב

מאם. רינה שירצקי השאירה שני תינוקות ללא אמא.

רצח מתועב.

דומה כי כל אימת שמתעורר סיכוי כלשהו לשלום, שביב של סיכוי, סיכויון, משתדלים ארגוני המחבלים, כולל המתונים שבהם, להרוג יהודים חפים מפשע.

חד"ש והמתקדמת התפללו כי אש"ף, ערפאת, לא יעמדו מאחורי הפיגוע. כל אימת שמישהו היפנה אצבע מאשימה לעבר אש"ף, השתים השתדלו להדוף אותה. וילנר ניתלה בכל כוחותיו בהודעה ששידר דובר אש"ף אנונימי מטוניס, כי לא אנשיו הם הרוצחים. זאת למרות ההודעה הרשמית של שלושת הרוצחים. בערב, לאחר הודעת דובר אש"ף מבגדד, גם לוילנר ולמיעארי לא היה מאחורי מי להסתתר.

אולי בשל ההרגשה הכבדה, היה הדיון על השטחים ענייני, רציני, נוקב, קשה, מעמיק, כמעט ללא קריאות ביניים.

שר הבטחון יצחק רבין, שפתח את הדיון בנאום פופליסטי, קורץ לימין, היה מאוד החלטי. מטרת האלימות בשטחים להצליח במקום בו מדינות ערב ואש"ף נכשלו, כלומר לממש את הנוסחה שטחים ללא שלום. ישראל לא תיכנע לאלימות. נגיב בכוח מול כוח. פתרון מדיני יושג רק בדרכים מדיניות. הממשלה הציבה בפני צה"ל ארבעה יעדים בשטחים: הדברת האלימות על כל צורותיה, שמירת צירי התנועה פתוחים ומופשים

הרב בן־שלמה: לשמור שבת

לכל, שמירת המערכת השלטונית לתועלתה של האוכלוסיה הערבית, והחזרת המערכת הכלכלית בגדה, בעזה, ובישראל (פועלים ערבים) לתקופה הטרום־אלימות. ההוראות ברורות: החיילים יפעלו כנגד כל תופעה אלימה, קטנה וגדולה. הם ישתמשו תחילה ברימוני גז ובכדורי גומי. אם אלו לא יביאו לתוצאה הרצויה, יבואו ההסתערות והשימוש באלות. אחרי שהערבים יכנעו, הם יימסרו לשלטונות החקירה והמשפט. היו חריגות, אבל יש להביא בחשבון, כי צה"ל מעולם לא הועמד בפני פעולה כליבך מורכבת ומסובכת. לחיילים הרבה יותר קל לפתוח באש, להרוג את מי שזורקו עליהם אבנים, או קיללו אותם. אבל לנו יש חוקים וקודים מוסריים משלנו. ואנחנו נפעל בהתאם להם. „אני מאמין, אני משוכנע", כך שר הבטחון, „שגם אם הדבר יקח זמן, כוחות הבטחון על פי מדיניותה של הממשלה, יביאו לרגיעה, יוודאו שהאלימות לא תשיג יעדיה. ואשר לעמדות ישראל, כל אחד בממשלה לפי טעמו, אם וכאשר יחל מו"מ מדיני".

מיד אחרי תום נאומו של רבין עלה לדבר יאיר צבן ממפ"ם (אלעזר גרנות בסין). „כמו בתהליך מוזנה", הוא מציין, „כל אימת שצצים ניצני השלום שולפים סרבני השלום מכל הכיוונים את כלי נשקם המדיניים והצבאיים, ומקרב הפלשתינאים — את אמצעי הטרור". וכפנותו לאש"ף וערפאת הרגיש צבן: „אם לא תוקיעו מיד את המעשה הנפשע ולא תקיאו מקרבכם את עושיו, המשמעות האחת והיחידה היא שאף לכם יש אחריות ישירה או עקיפה לא רק למעשה עצמו, אלא גם לכוונת הזדון לשבש את יוזמת השלום הנרקמת עתה. אם לא תעשו זאת, אתם פוסלים את עצמכם גם בעיני רוב מחנה השלום הישראלי מלהיות שותפים למו"מ על השלום".

יהושע מצא מדבר בשם הליכוד. לא דן מרידור ולא אהוד אולמרט. גם לא מאיר שטרית. דווקא הצעקן, הפרובוקטור, הגזען של סניף חרות בירושלים. הוא אומר: מי שתובע פתרון מדיני כשהטרור משתולל, נותן פרס לטרוריסטים ומזמין לחץ בינלאומי על ישראל. רה"מ שמיר צריך להרחיק מהממשלה לאלתר את שמעון פרס. הוא האחראי ללחצים הבינלאומיים על ישראל, הוא האחראי לפלגנות בממשלה. ממשלת האחדות הלאומית מסכנת את בטחון המדינה. בקבוק תבערה מוטל אל מול שער העמקים.

אמנון לין: איפה היה השב"כ?

אייכם אנשי שער העמקים יפי הנפש בני השומר הצעיר? הטרם למדתם כי אין כל הבדל בין שער העמקים שבעמק יזרעאל לשער אפרים שבשומרון ולשער הגולן ולשער האריות שבירושלים? כולם השערים לארץ ישראל".

אמנון לין, למרות שחזר למערך, נותר בעמדותיו, לפחות המדיניות־בטחוניות, במשבצת הליכוד. הפעם הוא מייחד את דבריו לפרשת משתף הפעולה הפלשתיני מוחמד אעיאד מקבטיה. הרצח שלו, מרגיש לין, נבע ממחדל נוראי של מערכת הבטחון. הוא נלחם חמש שעות מול כפר שלם, עד שאזלה לו התחמושת. ובמשך כל אותן שעות לא נחלץ צה"ל לעזרתו. „היכן היתה המשטרה? היכן היה הצבא? היכן היה השב"כ? משך זמן הנסיעה מהבסיס הצבאי הקרוב ביותר לקבטיה הוא 15 דקות, מג'נין לקבטיה 20 דקות, ומשכם 40 דקות. ובמשך כל אותן דקות לא הגיע אף יחידה צבאית לכפר כדי להציל אותו". יש להעניש את קבטיה כולה על המעשה הנפשע." אני מציע ואני קורא, מעל הבימה הזאת, שהכפר כולו ישלם קנס כבד כדי לשקם את משפחת עיאד, את האישה והילדים. אני קורא לממשלה להעניק אזרחות ישראלית למשפחת עיאד, להעביר את הילדים והאישה לישראל, ולבנות להם בית חדש מאותו קנס". במקביל יש לגרש מהשטחים 30 מתושבי קבטיה, שהשתתפו בלינץ' הנורא.

שולמית אלוני, מנהיגת ר"צ, תקפה בחמת זעם את שר הבטחון. „אילו הקשיב יותר לדברים הנאמרים לו, הרבה שגיאות היה מונע מעצמו וביחוד מצה"ל. ב־28 בדצמבר, מעל במה זו אמרנו לו: אל תגרש, אל תגדיל את החיכוך, אל תפתח חנויות שלא צריך לפתוח אותן, אל תרוץ אחר כל צמיג, ואל תלך לכל ישוב ולכל חור, ודאג לכך שתינתן לעם הפלשתינאי, חסר זכויות האנוש והכוונות, אורחות, תקווה. והוא לא רצה לשמוע".

הרב אליעזר ולדמן (התחיה), ממנהיגה הרוחניים של המחתרת היהודית הרצחנית, האשים את שמעון פרס, את הסופרים א.ב. יהושע, עמוס אילון עמוס עוז, ואת המשורר יהודה עמיחי, במעשי בגידה. „אני מקווה שיהודים אלה אולי יתעוררו קצת ויחשבו על מה שהם עושים ולא יהיו בוגדים".

ז'ק אמיר (מערך), גם הוא „אוהב שלום" מוכר, אימץ את הנוסחה הידועה של „גוש אמונים". „התשובה לאבנים, לבקבוקי התבערה ולגידופים היא אחת, התיישבות באותם חלקים שיבטיחו את בטחונה האסטרטגי של מדינת ישראל". בקרוב, דרך אגב, מעמיד אמיר את מועמדותו לעוד קדנציה מטעם המערך.

לנציג ש"ס הרב שמעון בן־שלמה הכל ברור ומובן. כמי שאינו משרת בצה"ל, וכמי שמטיף לאנשיו שלא לשרת בצבא, הוא יודע כי רק יד חזקה של חיילינו בשטחים תביא להרגעת הרוחות. השמאל, כמובן, גם הוא אשם בהתדרדרות בשטחים. הוא טיפח אשליות שווא בקרב ערביי ישראל. ובכלל, עלינו לנהוג כמתוקנות שבין מדינות העולם, ולמנוע מן התקשורת כניסה לשטחים. (מעניין מי היא מדינה מתוקנת בעיני בן־שלמה: איראן? אנגליה?).

הפתרון האמיתי למצוקת השטחים, יודע בן־שלמה לספר, יבוא כמובן מהקדוש ברוך הוא „לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות". ומתי השוכן במרומים, סוף סוף יחלץ למען עמו? „יש לתקן את המצב הרוחני בעם, ובראש וראשונה בתחום שמירת השבת, על ידי ביטול הפרצות שנתרבו לאחרונה: תיקון רוחני זה הוא שעשוי להביא, בעזרת ה', גם לשיפור מצבנו הבטחוני".

אמנון רובינשטיין (שינוי): „בעזרת חוק ההסמכה, לא רק בעזרת ה'".

בן־שלמה: „לא זקוקים לחוקים אם אתם תחזרו בתשובה".

יהושע מצא: להדיח את פרס

תרמטכ"ל לשעבר רפאל איתן (צומת) הסביר כי „רק אטומים ומכורים להזיות שווא יהיו מופתעים מהברוטליות והאכזריות החייתית (הערבית) הידועה והמוכרת מאז ומתמיד. לא אנחנו נטפל בצד הזה של אופיים". גם הוא תקף את הרצח בקבטיה, תוך שהוא מדגיש, כי כוחות הבטחון גלו במקרה זה אוזלת יד ואטימות לב. לרפול גם דעה נחרצת על התקשורת: „אין מקום להתלונן על התקשורת המקומית והבינלאומית. הם את מלאכתם הרשעית יבצעו, מה שלא יאמר כאן מעל בימת הכנסת. צריך לנהוג בהם מתוך עמדה של כבוד וסמכות, ואם צריך — לגרש אותם מכאן למקומות שמהם באו".

אלה הן מיגוון הדעות הקיימות היום בעם בנושא השטחים, ואיתן יוצא שמיר ביום ראשון הקרוב לעוד שליחות המוגדרת כחיונית, לוושינגטון.

אדמה חרוכה

קשה להבין מדוע מימשל ריגן נרדם במשך חמש וחצי השנים האחרונות (תוכנית ריגן פורסמה ב־1.9.82), לא ניצל את הקרקע החרושה שהותיר לו מימשל קרטר (הסכמי השלום עם מצרים, תוכנית האוטונומיה), והתעורר לחיים דווקא עתה, ערב סיום תפקידו, כשגם בארה"ב הוא מוגדר „ברווז צולע". ריגן יודע, שולץ יודע, שמיר יודע, פרס יודע, כל העולם יודע, כי כעת חיה בשנה הבאה, בארה"ב ובישראל, יהיו מימשלים שונים לחלוטין, מדוע חיכתה ארה"ב עם תוכנית השלום שלה עד לדקה התשעים? מדוע לא לפני שנה? מדוע לא לפני שנתיים? בגלל האבנים בשטחים?

הוויכוח הישן, בין תנועת העבודה למחנה הרוויזיוניסטי, שוב מחלק את העם, כאילו לא עברו חמישים שנה ויותר. שוב מתווכחים יהודי א"י, כמעט על סכינים, אם א"י השלמה או פשרה טריטוריאלית. אלא שהפעם, ב־1988, לרוע המזל, הכוחות הם אחרים. הדתיים, רובם ככולם, עם המחנה הלאומי. החרדים ירדו מהגדר, והצטרפו לציונות קיר הברזל. העם מחולק חמישים אחוז חמישים אחוז, כמו הממשלה, כמו הכנסת, כמו הקבינט.

מי שיחפש בקיעים, נשמות אחרות, בתוך הליכוד, שוכח, כי גם במערך יש בקיעים, יש נשמות אחרות. וכי דיין לא ערק ב־1977 למחנה הליכוד, ממש אחרי הבחירות? ולמי ששכח, שניים מחבריו הטובים של דיין, פרס ונבון (רפ"י), יושבים היום בצמרת המערך, ובכלל, מי היום בליכוד יעז לגלות עצמאות מחשבתית, כשמחר מחרתיים עומר מרכז חרות ומרכז הליברלים, לקבוע את נציגיו לכנסת הבאה. הגיעו הדברים לידי כך שבחרות מלחשים כי לאהוד אולמרט, מיועצי שמיר, סיכויים לא רעים ליפול במרכז מפלגתו.

שמיר נוסע ביום ראשון לוושינגטון כדי לומר לא לתוכנית השלום של שולץ. האמריקאים ישמעו ולא יתרגשו, הם כבר שמעו 'לא' של בגין ושל ממשלות ישראל לתוכנית רוג'רס (1970) ואח"כ לתוכנית ריגן, ולא התרגשו. ההפסד כולו של ישראל. שוב נחמיץ הזדמנות היסטורית לתפנית של שלום במזרח התיכון.

הליכוד, ערב הבחירות, חייב לדחות את שולץ. שמיר, נץ קיצוני שהתנגד לשלום עם מצרים, מתנגד לכל פשרה טריטוריאלית גם תמורת שלום נוסח צרפת־מערב גרמניה. דוד לוי הקורא תיגר על מנהיגותו, מנסה לאגוף אותו מצד ימין. בימין, הוא פוגש יריב־ידיד ותיק אריק שרון. שרי הליברלים בקבינט, נסים ומודעי, ניצים ידועים בבורסה הפוליטית, חייבים לחשוף שיניים ואצבעות, ערב האיחוד עם מרכז חרות.

תוכנית שולץ, בקטעים חשובים שלה, הוסכת מחשבות ששמעון פרס לא שמר לעצמו, אלא השמיעם קבל עם ועדה, גם במרכז מפלגתו. רבים וטובים במערך התלחשו, בקולי קולות, עד שאפילו פרס שמע אותם, כנגד „הסכם לונדון" כנגד החסות הבינלאומית, וכנגד וכנגד עוד רעיונות שהשמיע פרס. עכשיו, כששולץ מציע למעשה דרך מאוד דומה, ואפילו רבין באיחור רגיל מקבלה, עולה כמובן יוקרתו של פרס בבורסה הפנים־מפלגתית שלו. אמרתי לכם, הוא היה יכול להגיד, ולא אומר, לחבריו למפלגה, לעם, לתקשורת.

ויצמן, בעמדותיו, שמאלי לפרס, כמו גם יוסי ביילין, המנכ"ל המדיני של משרד החוץ. אבל ויצמן מעריך מאוד את אומץ ליבו ומאמציו של פרס, ולא מציק. להיפך, הוא שומר על לויאליות מוחלטת. אולי מאחורי הקלעים הוא מתריע, לוחץ, מייעץ. רבין התחיל לשמוע נזיפות ממחנה הליכוד. משמע, שר הביטחון חזר הביתה. הוא כבר בעד ועידה בינלאומית (לקח לו הרבה זמן לומר את זה), הוא בעד פשרה בשטחים.

למערך יש עוד שתי בובות בקבינט, חיים בר־לב ויצחק נבון. מישהו זוכר מה חושב חיים בר־לב? במערך סבורים כי לא ייבחר לכנסת הבאה. על יצחק נבון שמענו כבר הכל. כל אימת שפוליטיקאי במערך מזכיר את שר החינוך והתרבות, אני יודע מראש כיצד תפתח השיחה. „יהיו אצלנו, לא אני, שרצו לראות אותו ראש ממשלה..."

ביום ראשון, סמוך לחצות, יעלה יצחק שמיר על המטוס, ינופף בידו יפה לשלום, ויעלם בוושינגטון. כשיחזור נדע כי השאיר בארה"ב אדמה חרוכה לשלום. לא למימשל ריגן, לא לתוכנית שולץ, לא לידידי ישראל בסנאט. לא ולא ולא.

אנחנו כאן בארץ נישאר עם לא גדול לשלום, כן גדול למהומות בשטחים, ל־50 ימי מלחמה בשנה, לפילוג בעם, לכמעט מלחמת אזרחים, והלוואי שאתבדה, למלחמה נוספת. □

דפים לספרות

עורכת: יעל לוטן   עורך משנה: אילן שיינפלד

ז'יל דמארטו: נערה עם סל פרחים; תצריב גיר (מאוסף מוזיאון ישראל). מתוך ספרה החדש של אלישבע כהן, „אימות ועימות", כמה היבטים של מחקר בהדפסים ורישומים, בהוצאת המוזיאון.

הביוגראפיה של וירג'יניה וולף

איזה פרליס

קוונטין בל, וירג'יניה וולף: ביוגרפיה. מאנגלית: לאה דובב. הוצאת שוקן, 1988

יש סופרים שחייהם הם יצירתם המרתקת ביותר. שירתו של לורד ביירון, למשל, כבר איננה מקובלת כבעבר, אבל כל ביוגראפיה חדשה שלו זוכה לתשומת־לב. חילוף הדברים אצל וירג'יניה וולף, אחת ממסללי דרכו של הרומאן החדש. לכאורה לא היו בחייה מאורעות חיצוניים מרעישים, פעולות מהפכניות, הרפתקאות יוצאות דופן. הדראמה כולה התרחשה במעמקי נפשה, לכן אין תימה שגם ביצירותיה דלה מאוד העלילה החיצונית. הכל מופנם ומשתקף בתודעתן של הדמויות.

הביוגראף כבן־אלים

תיאור ביוגראפי של אישיות מופנמת ומסובכת כמוה הוא משימה כבדה, אבל הקושי לא הרתיע את אחיינה של וירג'יניה, קוונטין בל. בל, פרופסור לתולדות האמנות, וכן צייר, פסל, סופר ומבקר, נתבקש על ידי בעלה של דודתו, ליאונרד וולף, לחבר ביוגראפיה זו, על סמך חומר תיעודי שהועמד לרשותו. בדברי ההקדמה מסביר המחבר, שבכוונה תחילה הגביל עצמו לתולדות חיים ולשרטוט „דיוקן נאמן וברור" ונמנע מניתוח היצירות. שיטה זו אומרת דרשני, שכן היצירה היא החלק המשמעותי ביותר של חיי סופר. הימנעות מעיסוק ביצירה כמוה כהצגת „האמלט" בלי הנסיך מדנמרק. אולם פיצוי מה מוצא הקורא בשפע פרטים על עצם תהליך היצירה, על הנסיבות בהן הבזיק הרעיון הראשוני, על חבלי הכתיבה והפירסום, תגובות הציבור והביקורת ועוד. כל אלה שופכים אור על ההבשלה הארוכה והיגעה של הפרי, הלוא היא היצירה המוגמרת.

בחירתו של ליאונרד וולף היתה מוצלחת: מי כמו קוונטין בל הכיר את וירג'יניה, מנקודת־ראות של קירבה משפחתית ואישית, במשך שנים ארוכות? אמנם, הוא חקר ביסודיות ובחריצות את החומר הרב שבכתב, אבל בזכרונו נשתמרה גם דודה וירג'יניה חיה: מראה פניה, צליל קולה הערב, פרצי צחוקה, הילוכה ויתר הפרטים, ששום מסמך כתוב לא יוכל לשחזרם. עם זאת, הקירבה המשפחתית והנפשית עלולה להיות לרועץ. כידוע, לפעמים נוטים בני־משפחה לאידיאליזציה ואפילו משמידים תעודות חיוניות, כגון מכתבים או יומנים חשפניים מדי, כדי לשמור על כבוד הנפטר ומשפחתו וכדי להעלים ,שלדים' החבויים בארון.

לזכותו של קוונטין בל ייאמר, שהוא נהג באומץ, יושר, רגישות ועדינות, הראויים לכל שבח. כמי שנולד וגדל באותה סביבה, והכיר את כל הנפשות הפועלות, ידע קוונטין בל לצייר את המודל שלו על רקע אותנטי של חיי משפחתה, חוגה ומעמדה, בזיקה לזרמים תרבותיים וחברתיים של תקופתה. הוא לא נרתע מחשיפה של עניינים מאוד כאובים ועדינים בחיי דודתו והוריו, הציירת ואנסה בל ובעלה קלייב בל, מבקר אמנות וספרות. החשיפה הנועזת והבלתי־מתפשרת מלווה ברגשי אמפתיה. המחבר אינו שם עצמו שופט, אלא משתדל להבין את מניעי גיבוריו ומשתתף בצערם, בלי סנטימנטאליות ומתוך איפוק מירבי.

ואנסה, אחותה האהובה של וירג'יניה, היתה מן הנפשות הקרובות לה ביותר. אין לתאר את חיי שתיהן ללא זיקה הדדית זו. אולם, בין האחיות שרר גם מתח רב, בשל ניגודי אופי וארוחזיים. בני הזוג בל נהגו אורח־חיים מתירני, וקלייב, רודף־נשים מושבע, ניסה לפתות אפילו את גיסתו. המחבר מתאר פרשה זו ללא כל רגש אי־נוחות, כמי שאינו נרתע מגילוי טראומות של ילדות ונעורים, בעטיין הופר האיזון הנפשי העדין של גיבורתו.

אם כן, הדיוקן המצטייר לעיני הקורא הוא מורכב מאוד: אשה בעלת שאר־רוח בלתי־רגיל, אמנית שכל חייה קודש לאמנותה ונפשה כמיתר מתוח בין שפיות לשגעון. יחד עם כך מלווה אותה מטען כביר של ידע וכשרון, בד־בבד עם קטנוניות של בשר ודם: קינאה, רכלנות, אגוצנטריות, סנוביות אינטלקטואלית וחברתית וכן רגשי תיסכול וכישלון. בענוותו אין המחבר מתיימר לפענח עד תום את סוד הנפש המיוסרת הזאת. הוא מסתמך על דבריה הספקניים, — „ביוגראפים מתיימרים בנפשם, כי יודעים הם את האנשים" — וטוען שלכל היותר מסוגלים הם „להתוות קוי־מתאר עקבי ומשכנע... על מנת לדעת את חקרי־נפשה של וירג'יניה — והוא הדבר שלמעשה היא דורשת מעם הביוגראף — צריך אדם להיות אלוהים, או וירג'יניה, ומוטב לו שיהא אלוהים".

מבחינה כרונולוגית נחלקים חייה של וירג'יניה וולף לשתי תקופות שוות והתאם לכך בנויה הביוגראפיה. חלק א', „וירג'יניה סטפן, 1882־1912" חלק ב', „גב' וולף, 1912־1941". חלוקה כרונולוגית זו עולה בקנה אחד עם התפתחותה כאשה וכסופרת. חלק א' מתאר את שנות החניכות של העלמה סטפן בבית הוריה, ואילו חלק ב' מוקדש לשנות היצירה לאחר נישואיה לליאונרד וולף. לכאורה נתמזל מזלה להיוולד במשפחה אינטלקטואלית ממעמד בינוני עליון. אביה, לזלי סטפן, מלומד ואיש רוח, הזכור בעיקר כעורך „המילון הלאומי לביוגראפיות", היה ידידם של גדולי הרוח בדורו. ספרייתו העשירה היתה לבתו מעין אוניברסיטה, בה רכשה את בקיאותה בספרות האנגלית לדורותיה. אולם, מאחורי חזית מכובדת זו של בית ויקטוריאני שליו ומסודר, הסתתרו מתחים קשים. לזלי, האלמן (אשתו הראשונה היתה בתו של תקרי, מחבר „יריד ההבלים"), נשא אלמנה צעירה, ובביתם היו ילדים „שלי, שלך ושלנו". אחיה החורגים של וירג'יניה, היה נטפל אליה בילדותה. לטראומה זו מייחס המחבר את קירותה לגברים ואת נטיותיה הלסביות. „וירג'יניה חשה כי ג'ורג' קילקל את חייה עוד קודם שהחלו. היא, שהיתה מטבעה ביישנית בענייני מין, נחרדה למן הזמן הזה ואילך עד כדי כך, שהגיעה לכלל אימה קפואה ומתגוננת".

למרות השכלתם ורחבי־אופקיהם היו הוריה שמרניים. הבנים נועדו לאוניברסיטה, הבנות לחופה. עד סוף חייה חשה וירג'יניה נחיתות של „מועטת־השכלה" לעומת בעלי תואר אקדמי. טינה זו, על שלילת זכותה להשכלה גבוהה, עוררה אותה לנקיטת עמדה פמיניסטית, המוסברת בכמה מכתביה.

למרות כל אלה היו שנות ילדותה מאושרות, וביחוד ימי הקיץ בסנט־אייווס, עיירת־קיט ציורית בחוף קורנוול, איזור שהיה אהוב עליה כל ימיה. חוויות ילדות אלה הונצחו ב„אל המגדלור", בו ציירה את דיוקני הוריה בדמות מר ומרת רמזי. למקרא הסיפור כתבה ואנסה: „ציירת דיוקן של אמא, אשר בעיני הוא קרוב אליה יותר מכל שיכולתי לשער כי הוא אפשרי בכלל. כמעט מכאיב הוא לראותה קמה כך מן המתים... גם את אבא ציירת בבירור..."

אולם, משפחת סטפן היתה מועדת לפורענות והאסונות שפקדוה בזה אחר זה עירערו את איזונה הנפשי העדין של וירג'יניה. „מבראשית תלוי היה איום של טירוף, מוות ואסון על חייה". היא התמוטטה לראשונה בגיל שלוש־עשרה, לאחר מות אימה. „מכאן ואילך ידעה כי דעתה נטרפה בעבר, וכי אפשר שתקרה הדבר שוב". המוות לא הירפה מן המשפחה. האחות החורגת, סטלה, מתה בדמי ימיה. בתקופה מאוחרת יותר הלכו בעקבותיה האב והאח האהוב, טובי. מות האב נתקבל ברגשות מעורבים, שכן הוא הכביד על ילדיו, בייחוד מזמן שנתאלמן בשנית והיה זקוק לתשומת לב מתמדת. הסתלקותו שיחררה את ילדיו ממרות פטריארכלית, שכבלה אותם מיום היוולדם. אחרי מותו עברו שני האחים ושתי האחיות סטפן לבית ברובע בלומסברי וכך נולדה אותה תופעה תרבותית וחברתית, הקרויה „חוג בלומסברי".

חוג זה, שבו השתתפו חבריו של טובי מאוניברסיטת קמבריג', היה מורכב מצעירים מבריקים ומחוננים בתחומי ספרות, אמנות, כלכלה וכו'. היו אלה בנים לאבות ויקטוריאנים, שמרדו במוסכמות המסורתיות המזוייף והצרו בחופי בוהמי ואורח־חיים מתירני. כקבוצת עילית אינטלקטואלית התעניינו בעיקר בבעיות אמנות ואסתטיקה הם לא היו מהפכנים, שיזעזעו את העולם. שתי האחיות סטפן מצאו ביניהם את בחירי־ליבן: ואנסה את קלייב בל, וירג'יניה את ליאונרד וולף.

בניגוד לחבריו לא התמסר ליאונרד כמעט להתכתבות, אלא היה גם סוציאליסט פעיל בזירה פוליטית. הוא היה יהודי. נקודה זו לא נשכחה במכתבת של ארוסתו. „בנקודה זו עולה גם עניין היהודי. יהודי אתה נראה נוכרי וזר כל כך", ובמכתב אל ידידתה „אני רוצה להתוודות: אני עומדת להינשא לליאונרד וולף. הוא הינו יהודי דל ואביון". לעומת מבוכה זו דעת המחבר היא נחרצת: „זו היתה ההחלטה הנבונה ביותר שהחליטה מימיה".

לחתן היתה אמא יהודיה ובני משפחה אחרים, וכצפוי לא היתה לחותנת ולכלה שפה משותפת. המחבר מנסה להבין גם את הצד השני. „מה סברה עליה משפחת וולף? כלום ראו בני המשפחה והכירו בה, שהיא חושבת כי רהיטיהם איומים ונוראים? כלום נראתה בעיניהם מין גויה שחצנית, הרואה עצמה נעלה על בני המשפחה של בנם המזהיר? חוששני, כי מן הסתם כך חשבו." מכל מקום ליאונרד נטל על עצמו משימה הירואית, ואפילו לא הוזהר כראוי על ידי וירג'יניה ובני משפחתה. כל חייו היה לא רק בעל ומבקר־ספרות אנין, שעודד את אשתו וקרא את כתבי־היד בטרם נמסרו לדפוס. הוא היה גם אומנת, מטפלת ואחות רחמניה. שני בני הזוג רצו בילדים, אבל הרופאים פסקו, שלאשה במצבה של וירג'יניה אסור להסתכן. כאב זה ליווה אותה תמיד והיא קינאה באחותה, אם לשלושה. „אמרתי לעצמי... לעולם אל תעמידי פנים, כביכול מה שאין לך איננו כדאי כלל... לעולם אל תעמידי פנים, כי יש בעולם מה שמסוגל לבוא על מקומם של ילדים".

סופרת מעורבת

החלק השני של הביוגראפיה מוקדש לשנות הנישואים, החופפות את שנות היצירה, שלקראתה התבגרה וירג'יניה מילדותה. על פי שעון ההיסטוריה כוללת העלילה את מלחמת העולם הראשונה, השיקום שלאחריה, עשור השלושים של התגברות הפאשיזם והנאציזם וראשית מלחמת העולם השנייה. כיוון שהמחבר החליט לו „ינזר מניתוח היצירות, מתרכזת תשומת לבו במהלך החיים, שהולידו יצירות אלה. דווקא שפע התיעוד ורצונו של המחבר לצייר תמונה שלמה, גורמים לגודש של פרטים חשובים ופחות חשובים. בסבך העצים לעתים נסתרת מעיני הקורא צורת היער.

חייה של וירג'יניה וולף דמו למטוטלת, הנעה תמיד בין שפיות לשיגעון. ללא יצירה לא היה טעם לחייה, אבל המאמץ היצירתי היה מתיש את כוחותיה עד תום, והחרדה מפני ביקורת שלילית היתה גורמת להתקפים חדשים. למרות זאת, טוען המחבר, שהתמונה המקובלת של אשה חולה וטראגית, אינה האמת כולה. שכן, בתקופותיה הבהירות היתה שופעת מרץ, חיוניות ועליצות. סביבה נתקבצה גאלריה עשירה ומגוונת של בני משפחה וידידים, מהם שמות מפורסמים, מהם אלה שכבר נשכחו. מכתבים, שהמחבר מצטט מהם בהרחבה, משלימים את התיאור. בנוסף לכך אין המחבר פוסח על פרטים פרוזאיים של חיי יום־יום, כמו הבעיה הנצחית של משרתות, מגורים, תקציב משפחתי, טיולים שנתיים לאירופה ועוד.

וירג'יניה וולף חתרה בעקביות לגיבוש צורה ספרותית חדשה, התולמת את עולמה הפנימי — רומאן זרם התודעה. יחד עם כך היתה מודעת למגבלותיה: „אני מרגישה כי העולם הזה, העמום, החלומי, שאין בו לא אהבה, לא לב, לא תשוקה, לא מין — זה העולם אשר בו אכפת לי באמת והוא מעניין אותי. בעיניך אלה הם חלומות... אבל לי הם ממשיים לגמרי". במרוצת השנים שיכללה ז'אנר זה ועליו מתבסס פירסומה עד ימינו. אולם, בשנות השלושים קם דור סופרים מעורבים שדחה כתיבה כזאת. בימי חרדה הולכת וגוברת לשלום העולם, לא היה מקום לאותה התמסרות סובטילית בתודעת היחיד.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, חרב עולמם של בני הזוג וולף. למה יוכלו לצפות היהודי ואשתו אילו הצליחו הנאצים לפלוש לבריטניה? בתחושת התקף מתקרב החליטה וירג'יניה להתאבד. היא השאירה מכתבי פרידה לשני יקיריה, בעלה ואחותה, שמה אבן כבדה בכיס מעילה והשליכה עצמה למימי הנהר, בקירבת ביתם הכפרי. „זו החוויה האחת, שאותה לא אתאר לעולם".

מכתב פרידה של וירג'יניה וולף לבעלה

יקר מכול,

אני בטוחה שאני משתגעת שוב. אני מרגישה, שלא נוכל לעבור שוב תקופה נוראה שכזו. כמו בפעמים הקודמות, והפעם לא אחלים עוד. אני מתחילה לשמוע קולות ואינני מסוגלת להתרכז. על כן אני עושה מה שנראה לי המעשה הטוב ביותר. נתת לי את האושר הרב ביותר שבאפשר. מכל בחינה שהיא היית לי כל שיכול אדם להיות. אינני חושבת שיכלו שניים להיות מאושרים ממנו־אנו עד שבאה המחלה האיומה הזאת. אינני יכולה להילחם עוד. אני יודעת שאני מקלקלת את חייך, שבלעדי תוכל לעבוד, ואני יודעת שכך תעשה, אתה מבין, אפילו אינני מסוגלת לכתוב כל זאת כהוגן, אינני יכולה לקרוא. מה שאני מבקשת לומר הוא זה; שאני חייבת לך את כל האושר שידעתי בחיי. נהגת בי בסבלנות גמורה ובטוב לב גדול. אני רוצה לומר זאת — כולם יודעים זאת. אם היה מי שהיה יכול להציל אותי אתה הוא. הכל נסתלק מתוכי, מלבד הוודאות בטובך. אינני יכולה להמשיך ולקלקל את חייך.

אינני חושבת, כי יכלו שניים להיות מאושרים יותר משהיינו אנו.

יעקב שגיא

***

יָרַדְתִּי לְכָאן,
לִמְשֹׁחַ בְּשֶׁמֶן גְּרוּטוֹת הַבַּרְזֶל הַמְהֻפָּךְ.
מֶלֶךְ לְיוֹם אֶחָד בְּעֵמֶק הַבָּכָא.
הָרֶטֶט הַכָּבוּי שֶׁל אַלְפֵי כֹּחַ סוּס,
פְּרוּשִׂים בֵּינוֹת הַזַּיִת הַמְדֻלְדָּל,
בָּא עָלַי כְּמִסְפַּחַת.
יוֹנִים עֲשׂוּיוֹת פְּלָדַת אַל־חֶלֶד
חָלְפוּ כִּיעָף עַל פְּנֵי גְּדֵרוֹת הָאֶבֶן.
שָׁמַיִם יְחֵפִים בְּעֵרוֹם מָלֵא
נַעַל שֶׁנִּקְטְעָה בִּמְעוּפָהּ
שָׁבוּעַ לְאַחַר הַשֶּׁקֶט
אַנְחַת מַלְאָךְ וְחֶרֶב מִתְהַפֶּכֶת.

***

בְּהִפָּתַח הָעֲנָנִים
הָיְתָה אֲנָחָה גְּדוֹלָה וּרְצוּפָה
הַרְבֵּה שֶׁמֶשׁ מִשְׁבֶּצֶת מַסְמְרֵי מַתֶּכֶת הִשְׁתַּחְרְרָה בְּאַחַת.
חֲגוֹרַת צְנִיעוּת שֶׁנִּפְתְּחָה בְּאוֹר גָּדוֹל שֶׁל סַנְוֵרִים.
הַיּוֹם חֲנִינָה
לְכָל הָרָצִים, מְבַשְּׂרֵי הַבְּשׂוֹרוֹת הָרָעוֹת,
לַחוֹזִים וּלְהוֹזֵי חִנָּם.
הַיָּד הַזּוּ שֶׁהִקִּיפָה מָתְנֵי הַכּוֹכָב הַזֶּה
מְנִיפָה אֶת הַמֶּרְכָּבוֹת עַל יוֹשְׁבֵיהֶן
לְקָרֵב אֶל פְּנֵי הַשֶּׁמֶשׁ
לְהָעִיד אֶת הַצִּירִים וְהַצִּיצִים
אֶת צַהֲלַת הַסּוּסִים אֶת צַעֲקוֹת הַפַּחַד
אֶת עִמְקֵי הַגְּבָהִים
אֶת הָאֲנָחָה הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר הִמְרִיאָה מַעְלָה
בָּרֶגַע הַיָּחִיד, בְּעִתּוּי הַמֻּשְׁלָם,
שֶׁל הִפָּתַח הָעֲנָנִים.

השירים מתוך הספר „פעם בזמן, אפילו לא פעם בשנה" שיראה אור בקרוב בהוצאת הקבה"מ

הזיכרון המרהיב

יעקב סימן טוב

תכנון בריטי משנות ה־40, לפארק ליד שער שכם, ירושלים.

(מתוך דברים שנאמרו בערב שהתקיים מטעם הוצאת כתר ומוזיאון ישראל לכבוד צאת סיפריו של יעקב יהושע, „ירושלים הישנה בעין ובלב", בבית אנה טיכו, ירושלים, ב־23.2.88)

מאימתי קורין לאדם „אבא של" ומאימתי קוראין לו „הבן של"? שבעים תשובות נתנו הבריות לקושיה זו ועדיין מנתינה היא לתשבי כי יבוא ויתרצנה.

כשפנה אלי בשעתו מנהל הוצאת כתר, והציע לי לטפל בכתב היד של אבא של בולי ובהבאתו לדפוס, שמחתי מאוד.

ראשית, כירושלמי ותיק המתעניין בתולדות העיר ותושביה, ואוהב לסייר בשכונותיה הישנות ולשוחח עם זקניה, קראתי את ספריו של יעקב יהושע — „אבא של בולי" — ושאבתי מהם מלוא חופניים ידיעות חשובות מאוד על צדדים שונים בתולדות העיר, שלא מצאתים בשום מקור אחר. אף על פי שסיווגתי בתודעתי את כתיבתו של יעקב יהושע כז'אנר פולקלוריסטי — עמדתי על ערכם הסגולי והייחודי. לפיכך, היה לי עניין רב לעסוק בחומר זה, במסגרת עבודתי כעורך.

שנית, אודה ולא אבוש, קסמה לי ההזדמנות שנפלה לידי להדק על ידי כך את קשרי עם בולי, שהיכרותיו עד אז היכרות קלושה באמצעות חבר משותף. א.ב. יהושע הוא מן הסופרים הישראלים האהובים עלי ביותר. מחברם של „מול היערות", „שלושה ימים וילד", „בסוף קיץ 1970" ו„מולכו", עורר בי עוד מן הפגישה הראשונה עם סיפוריו יחס, שהוא הרבה יותר מהתלהבות והערכה כלפי סופר חדש. ברבות השנים כשנעשה בולי מעורב פוליטית בענייני חברה ומדינה, וכמובן, אומר את הדברים הנכונים (לא תמיד) ויחד עם זאת מעורר בי תמיד מין דחף לחלוק עליו ולהתווכח עימו, — כשנתעורר בי דחף זה ידעתי: הנה הפכתי ישועי מובהק.

אלו, איפוא, שתי הסיבות לשמחתי על העבודה שנזדמנה לידי. שימחה זו קיבלה אישוש נוסף, משנודע לי כי בולי אמור לכתוב מבוא לספר ובו תיאור מערכת יחסיו של הבן הסופר הוותיק עם אביו, שהתחיל בכתיבה רק לאחר שבנו נעשה סופר מפורסם. סקרנותי נתחדדה מאוד: מה ייאמר באותה חשיפה אישית של בולי, מה יהיה סגנונה? החפרש הגדול בעולמם הרוחני של האב והבן ובתפיסתם האמנותית מעיר גם על תיזה שבולי טוען לה ומגן עליה, לאמור: מתוך תרבות העדות השונות צמחה ועלתה ישות חדשה של ילדי הארץ ותניביה — והיא הישראליות, שהיא המאחד והמשווה ביניהם, לעדותיהם ודתותיהם.

יעקב יהושע, הביוגראף של ירושלים הישנה, מתאר חיים שהיו ושרידיהם עדיין עומדים לנגד עינינו, ואילו בולי בודה עולמות מתוך חומרי מציאות ובוראם בכוח אמנותו. ואימתי מתקרב האב בכתיבתו אל הבן? בשעה שהוא חורג מן התיאור המדוקדק של פרטי העבר ומנסה לתפוס את „רוח התקופה" — כלשונו של היגל — בירושלים הישנה ולשכנענו, כי מה שרואות עינינו כיום איננו כל מה שהיה פעם, ונשתמר בלב, וכי היתה בו איכות מיוחדת שהזמן כירסם בה.

המבחר הניתן בסיפרו של יעקב יהושע מייצג לעניות דעתי, את מה שחתר אליו בכתיבתו: תיאור אורחות החיים של ירושלים בדורות הקודמים, מבנה הבית והמשפחה, האופי הרוחני־דתי של חיי העדות השונות, והיחסים הפשוטים והטבעיים עם שכנינו הערבים.

אספר לכם על חוויה אישית שהיתה לי בקריאת כתב־היד. נער הייתי בירושלים וגם בגרתי ולא הצלחתי לרדת למקורו של הביטוי בשיטי, שמשמעותו בעגה הירושלמית היתה „פרחח", „משולח־רסן". שאלתי בלשנים ויודעי ערבית למקור הביטוי ולא קיבלתי תשובה. והנה אני מוצא אצל יעקב יהושע את מקור הביטוי (ר' עמודים 78־79), והריהו כלשונו:

„הנשים האשכנזיות קנו את הפחמים בהקפה מידי הרוכלים הערבים. המגע והמשא עמהם הביא לכך ש„הבאשטים", היינו מוכרי הפחמים מהכפר בשיט, למדו לשונם לדבר יידיש. שלוש חנויות מכולת היו ברובע האשכנזי. מלבד פייגה מוכרת הפחמים שכבר הזכרתיה זכורה לי גם דבורקה החנונית...

ה„באשטים" היו ידועים כנוכלים גדולים, אולם דבורה החנוונית עמדה בפניהם ולא נתנה להם לרמותה ולקפח את פרנסתה. היא היתה פונה אליהם בערבית האשכנזית שלה ואומרת: אנתי בשטי (ואתה רמאי) ואנא בשטי (ואף אני רמאית), על כן הישמר והיזהר מפני".

והרי לכם, איפוא, פרק על מקורו של ביטוי וגילגולו. חיפשתי במפות למקומו של כפר זה ולא מצאתיו.*

יעקב יהושע הציב אבן־זיכרון מרהיבה לעברה של ירושלים, ואילו בולי בנו עשה דבר, שרק בנים מעטים זוכים לו, בהציבו במאמרו שבפתח הספר — „בעקבות הזמן הספרותי האבוד, קצת" — אבן־זיכרון מרהיבה בעצמת חשיפתה האישית, באיכותה הספרותית ובייחודה האינטלקטואלי.

ספרים רבים נכתבו על ירושלים, אך ראוי סיפרו זה של יעקב יהושע, אבא של א"ב יהושע, שיעמוד בכותל המזרח של הספרות על ירושלים.

* מירון בנבנישתי, ממשתתפי ערב ספרותי זה, גילה לי שכפר זה עמד ליד גדרה; אחד מן הקהל סיפר, כי כשעלה לארץ בשנות העשרים התגורר פרק־זמן ליד כפר זה.

שירת אבא קובנר בראי הביקורת

במלאת שבעים להולדת אבא קובנר

א.ב. יפה

אבא קובנר: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו. ליקט וצירף מבוא וביבליוגרפיה: שלום לוריא

הוצאת הקיבוץ המאוחד וקרן ת"א לספרות ולאמנות, 1988

מפתיע הדבר שיצירתו השירית של אבא קובנר לא זכתה בביקורת שלנו למחקרים מקיפים, להערכות כוללות הסוקרות את כל פריטיה ומרכיביה. הניסיון היחיד להתייחס לאבא קובנר המשורר בכל תקופות יצירתו ולכל ספריו — נעשה בידי שלום לוריא עצמו במאמר מקיף, שצורף תחילה כסוף־דבר לקובץ מסותיו של קובנר „על הגשר הצר" והובא בשלמותו בספר שלפנינו. י"ב המאמרים האחרים עוסקים בספר אחד או שניים של המשורר ואינם חורגים מעבר לתיחום זה.

תופעה זו אומרת דרשני. ודאי שישנה אחדות מסויימת בכל שלבי יצירתו השירית של קובנר, אך קיים גם שוני גמור, לפעמים תהומי, בין ספריו השונים, שאגב כולם היו ספרים בעלים לפי מהות קבועה מראש ומעולם לא אסופות של שירים בודדים. וישנו גם פער ערכי בין ספר לספר: דעת הביקורת היתה כמעט אחידה בהערכת „פרידה מהדרום" כספרו המושלם ביותר (נתן זך: „היצירה המצויינת ביותר של מלחמת השיחרור") ו„להקת הקצב מופיעה על הר גריזים" כספרו הפרובלימאטי ביותר. סקר תגובות הביקורת מראה גם, כי „אחותי קטנה" נתקבל בהתלהבות ואילו „חופה במדבר" בהסתייגות צוננת.

הפואימה המודרנית

שלום לוריא סוקר במבואו את יחס המבקרים לספריו של אבא קובנר, אם מייד לאחר הופעתם ואם לאחר־זמן, במחקרים מקיפים יותר. המסה הפותחת את הספר, מסתו של בנימין הרושובסקי, „אבא קובנר והפואימה העברית החדשה", הנה מאמר חשוב ומעניין גם כיום, אף על פי שנתפרסם לראשונה ב־1952. הרושובסקי עשה בינתיים כברת־דרך הגונה, ובטוחים אנו כי אילו תוך כיום לטפל בנושא זהה או שהיה מתפנה לשכתב את מאמרו, היה מוסיף עליו הרבה בזכות הידע והכושר־הניתוח שרכש לעצמו בינתיים. אבל, גם כך יש במאמר זה הרבה נקודות חשובות ונסיון מקורי ומעמיק לרדת לסוד עוצמתה „עד לא אור" (1947). ובצדק כותב ש. לוריא בשולי המאמר זה „בנימין הרושובסקי מבקש לכונן את „עד לא אור" מתוך השקפה כללית על הפואימה המודרנית בכלל ועל שלוש הפואימות הראשונות של אבא קובנר בפרט. הוא מגיע לידי מסקנה, שהמשורר משליט בפואימה את הטיפוסי ביותר, המסמל ביותר: גם הסמלים הקטנים, שכפרט־פרטים, וגם הסמלים הגדולים, שדי להזכירם ברמז על מנת להבהיר לנו את טיבו של המצב — יוצרים את המעט המכיל את המרובה מבחינה מחשבתית ולירית גם יחד."

עורך הילקוט מזכיר בקשר ל„פרידה מהדרום" (1949), את מאמרו של אברהם שאנן, שהיה נסיון רציני ראשון לנתח את הפואימה הזאת בצורה יסודית ואף להצביע על חולשותיה (חבל שלא כלל מאמר זה בספר). ש. לוריא עוסק על התגובות שעוררה הטרילוגיה (הבלתי גמורה) בפרוזה של אבא קובנר, „פנים אל פנים" (1953־1955), הן משום שההתלהבות הראשונית היתה משותפת ע"י עצם התופעה שקובנר בא לפרוש יריעה רחבה ולתת לנו רומאן ראשון על מלחמת השיחרור, והן משום שהמחבר עצמו חלשה דעתו תוך כדי כתיבת היצירה והוא נטש אותה בלתי מושלמת, וגם הביקורת המאוחרת לא נדרשה לה להעריכה בצורה אובייקטיבית, מתוך מרחק מחייב.

„אדמת החול" (1961) היתה מעין ראשית חדשה בשירת קובנר. כאן הוא התרחק מנושא המלחמה שהעסיקו בשלוש הפואימות הראשונות שלו, ויצא להתמודד „עם מראה הדבקות הדתית הקדמונית של מחול תמימי ארס" (נתן זך). אך, לדעת המבקר הוא לא יצא בשלום מהתמודדות זו. „הפואימה מאכזבת בכללותה לא רק משום רפיונה של רכות מחוליותיה, אלא משום עצם טיבו ומהותו של החזון השירי הגלום בה." גם עוריאל אופק סבר, כי מסע המשורר אל תוך מעבה המולדת הדתי הוא ניסיון, שנידון לכשלון, לגבור על הבדידות הקיומית, על אובדן החיבור, ואילו נתן זך, שהתרשם מאוד מ„פרידה מהדרום", הסתייג מן „התקבננות אל הכשל" וטען כי אבא קובנר אילץ את הפואימה שלו לנגוע בנושאים שלא היה מסוגל להתמודד איתם במישרין.

ספרו „מכל האהבות" משנת 1965 (ספרו היחידי של אבא קובנר המורכב מצירוף שירים בודדים) זכה לאהדה רבה בקרב ציבור הקוראים אך הביקורת מיעטה בהערכתו. הלל ברזל, שהצביע על המקורות הספרותיים והסמלים שעליהם מושתתים שירים אלה, הסתייג עם־זאת מהשאלותיו של אבא קובנר מן השירה הצעירה יותר וסבר כי הנוסח היסודי שלה, הנשען על סטירת הקודש, אינו מתמזג כאורח טבעי עם „ספירות של חולי".

עימות מוזר

„אחותי קטנה" (1967) לעומת זאת, עורר הדים נרחבים בביקורת. אומר ש. לוריא: „הביקורת ביקשה להעלות מתוך הפואימה החדשה המפתיעה בארחות־הביטוי שלה ובנושאה את עיקר ענייניה, והם שישה: 1) העימות המוזר בין הגורל היהודי והתגובה הנוצרית. 2) הניגוד בין סערת ההשמדה של הגיטו (העיר) לבין שלוות ההוויה הסגורה בין חומות המנזר. 3) השילוב המוזר של גורלות טראגיים: גורל העיר, גורל האודהאם, גורל אחיות והמנזר. 4) היחס המיוחד במינו בין דימיון למציאות, 5) הלשון והטכניקה אסוציאציות מרחיקות יותר, בעיקר מן המקרא. 6) הרושם העז של הזעקה הבלומה והמאופקת בדברי הפואימה והריתמוס הגראפי שלה" (אגב לנושא „היסוד הגראפי בשירת אבא קובנר" נדרש הלל ברזל במאמר מיוחד, כי חקר בצורה יסודית את הריתמוס הגראפי ביצירה זו).

„חופה במדבר" (1970), שהופיע אחרי מלחמת ששת הימים, לא עורר הרבה תגובות ביקורתיות למרות החידוש והתעוזה שהיו בו. אומר ש... שהמשורר נסחף כאן בהתלהבותו, ומשתפגין את אותם לגבי סיני ורומז על רגש השייכות אל מרחבי מדבר סיני, הוא נכנס לתחום מסוכן, חוץ־ספרותי. על כך העיר הלל ברזל: „של שיר מתממה בכמידות כי־יסוראליה־פוליטית לא להיפרד מסיני."

על סיפרו הבא של קובנר: „להקת הקצב מופיעה על הר גריזים" (1972) נחלקו הדעות. היו מבקרים שמצאו נימה של מלאכותיות בתחבולת המשורר להשתמש בלהקת קצב כמקהלה מודרנית ולטענה באמצעים עכשוויים את „המיסתורין ההיסטוריים שבמחלוקה בין גריזים לעיבל" (ארם ברוך), ואילו מבקר מן המחנה הדתי (א. בלאט) הסתייג מגישתו של קובנר לחומר המקראי: „אבא קובנר לא התייחס התייחסות מהותית לשורשי המעשה, אלא נסחף בזרם הגואה של שירתו המוסיקלית בנסותו לגשר ולדלג על פני זמנים ותקופות, בזיקה מיתית, על דרך ההומאניזאציה של מפגש עמים." מן הצד השני השמיע דברי ביקורת חריפים על הפואימה ג. מוקד, שמצא בה „ערבול סתמי של התהוללות קולות, החטאת הקצב האמיתי, רדידות הסמלים עצמם וקישור בלתי נכון בינם לבין הקולות." לדעתו, „קובנר נפל כמעט בכל פחי הרדידות ולא מימש כמעט אף לא אחד מן הסיכויים."

כוח ההתחדשות

„תצפיות" (1977) עורר שוב הערכה רבה אצל המבקרים, ואצל אחרים אפילו התפעלות. מ. ברשאל והרשם מזיקתו של המשורר אל אמנות הציור, עדה ברקמי מצאה בו „תערובת של לירית עם ממטנים תרשניים שונים" וציינה במיוחד את המוסיקאליות הרבה שבו, ויזה שמיר העריכה את כוח התחדשותו של קובנר, „הרואה את המציאות בכל פעם מזווית ראייה שונה ומטוות ראייה חדש, ההולך ומתחדש תדיר." א. שאנן מצא, כי „הוא הנוי השנה העובר דרך כל תחנות יצירתו של המשורר, מ„פרידה מן הדרום" ועד „תצפיות", הוא „עמידת האדם מול גורלו."

הקובץ „אלי" (1980) עורר רק תגובות מועטות בביקורת. שלום רצבי ציין את מעבר של המשורר „משירה בעלת אלמנטים אקסטאטיים־ליטורגיים אל שירה בעלת אופי פרוזאי עם תימה אירונית ומגיעה לא פעם לתחום ציני וסארקאסטי," ואילו נפתלי סוקר היה מסויג ומצא בשירי הקובץ „אי־רגיעה פואטית של חיפוש ותהייה אחר דרכי הבעה בלתי מקובלות. מפני זה מתקבל הרושם, שאחדים מן השירים אינם אלא שירה ניסויים לריטוריקה פואטית."

בשולי קובץ המסות של אבא קובנר „על הגשר הצר" (1981), כתב יעקב רבי דברי הערכה חמים על אישיותו של המחבר: „אישיות פלאית בנוף חיינו. כל הגוונות האישי של אבא קובנר משרת נחמה ונוסף תקוותה... גשר צר קבע את גורלו והאישי של אבא קובנר והגלוהו מליטא היהודית ולוחמת הנרצבת אל ארץ ישראל הלוחמת והנצבית..."

(המשך בעמ' 18)

מניו־יורק באהבה

אבי גורן

דונלד בארתלמי, חיי עיר, תרגום ואחרית דבר: משה דור, הוצאת „כתר", 1988

קובץ זה, בן עשרים ואחד סיפורים קצרים, מציג בפני הקורא העברי את אחד הסופרים האמריקנים הבולטים של ימינו. בארתלמי החל להתפרסם בארה"ב בשנות ה־60 בעקבות הסיפורים שפירסם ב„ניו־יורקר". אכן, הארומה המיוחדת של יצירתו מגיעה לביטויה השלם על רקע כתב־העת הניו־יורקי, הנוהג לפרסם סיפורים, קריקטורות ואיורים בעלי אופי מיוחד. בעיר האנונימית והמנוכרת מבטא ה„ניו יורקר", ובארתלמי בתוכו, נסיון להתמודד עם התרבות הסינתטית של הטלוויזיה המסחרית, המכשירים החשמליים וכו'. באמצעות גישה המשלבת אירוניה וליגלוג על החיים המודרניים עם רמיזה ליצירות ומתוות תרבותיים שונים, כגון המיתולוגיה היוונית, המהווים אנטיתזה לחיי העיר. עיצוב כריכה, הספר מיטיב לבטא תערובת זו, והוא מתאר פסל קלאסי של גוס היושב על שני צמיגי מכונית.

מבחינת הסגנון מזכיר בארתלמי את בורחס ואת קפקא. בסיפור „מטר של זהב" מספר אחד המרואיינים בתכנית טלוויזיה אווילית, שאימו היתה בתולה מגזע מלכים ואביו היה מטר של זהב. יש כאן התייחסות למיתוס היווני בו מופיע זאוס בצורות שונות, וביניהן כמטר של זהב. תיאור כזה מעלה על הדעת כמה מסיפוריו הקצרים של בורחס. לספר יש, איפוא, גוון אבסורדי וסוריאליסטי המזכיר לא רק את בורחס, אלא גם את קפקא. במיוחד בולט הדבר בסיפור „הבלון", בו מנפח המספר בלון ענק מעל מנהטן. במשך הזמן מתרגלים תושבי הכרך למציאותו של הבלון וכל אחד מעניק לו משמעות משלו.

לתוך כל זה נוסך בארתלמי מידה רבה של אירוניה והומור מסוג שוודי אלן קורא לו „הומור ניו־יורקי עצבני". שני היוצרים מצליחים לגלגל על הנושא, הנראה כרציני ביותר וכבלתי־ניתן להתייחסות הומוריסטית: הפילוסופיה המודרנית, ובייחוד האקסיסטנציאליזם. ההבדל ביניהם הוא שאלן מתייחס בעיקר ליומרות של הסטודנטים לפילוסופיה. בסרטו „אני הול", למשל, הוא מספר כיצד במבחן במטפיסיקה הציץ לתוך נשמת שכנו. באחד מסיפוריו הוא נרשם לקורס קיץ בשם „מבוא לאלוהים", הדן בבעיה מדוע הקיום הוא אבסורדי, בעיקר אצל גברים הנועלים נעלי לכה. אצל בארתלמי יש מעבר לתיאור המשעשע גם ניסיון לחדור למצבם הנפשי של גיבוריו, המוטרדים מבעיות פילוסופיות. בסיפור „מטר של זהב" מתואר פסל בתכנית מלל טלוויזיונית עם איש קארטה וטייס ומוצג כאדם החש בחילה, חרדה, ניכור, חוסר אותנטיות ויאוש, בעולם לתוכו הוטל בעל כורחו.

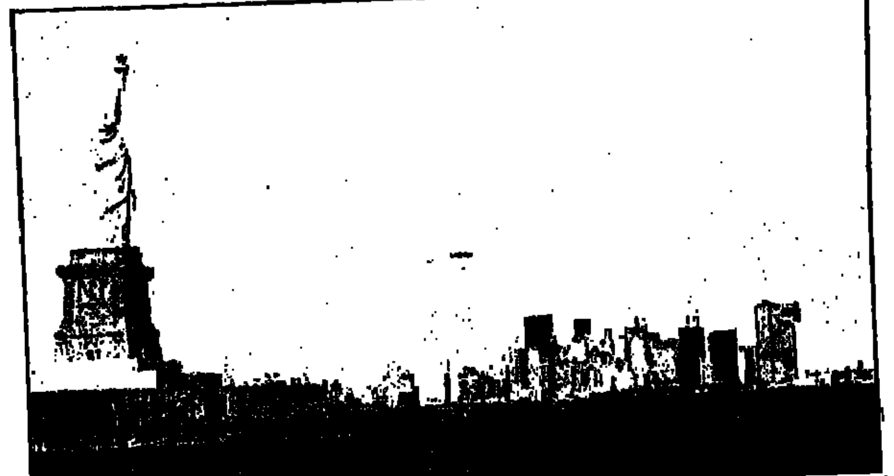

מראה מנהטן מן הים.

המנחה הטפטטנית מאזכרת הוגים כגון קירקגור, ניטשה, סרטר והיידגר והופכת הכל למלל נוסח „סיבה למסיבה" או „ממני מני". לאחר ההקלטה חוזר הפסל לסטודיו שלו ומנסה לאחות את שברי עולמו ע"י יצירת פסל המורכב מחלקי מכוניות ומכשירים חשמליים. הוא שוקע בהזיות וחלומות ומגיע בסופו של דבר למסקנה שבעולם אבסורדי, למרות הכל, צצות ומתגברות סביבנו אפשרויות בלי הרף ויש הזדמנויות להתחיל מחדש.

ייתכן שמשום מסקנה כגון זו מכנה הביקורת את יצירתו של בארתלמי כ„פוסט־מודרניזם." הספרות המודרנית הגיעה באמצע המאה למשבר המתחייב מהנחות הבסיס הפילוסופי שבה. לאחר מות האלוהים והתרכזות בנושא האבסורד, ביטאה הספרות, וביחוד „הרומן החדש", עולם מתפורר וחסר הגיון ועסקה בתאור אובייקטים ואירועים חסרי רצף של זמן ועלילה. תוך פיתוח סגנון שהיקשה מאוד על הקומוניקציה עם הקורא. אבל מה לעשות, החיים אכן ממשיכים, צריך לקום בבוקר לעבודה, הטלוויזיה ממשיכה לשדר, ולעתים יש אפילו רצון לשיר ולשמוח. בארתלמי מתאר את הטלטלה בין „היאוש הקיומי" ובין רצף החיים ההולך ונמשך, תוך גיחות אל מרחבי דמיון וחלום רחוקים.

הקריאה בסיפורי בארתלמי מטילה מאמץ על הקורא. המתרגם והעורך בחר שלא להעיר בשוליים מהו מקור שמות ומושגים רבים המופיעים בטקסט. באחרית הדבר הוא מעיר, שאמנם ידיעת המקורות עשויה להעשיר את הנאת הקוראים, אך גם להעציב את חוויות רעתם. המגנת ידענות מופלגת עשויה לפגום בקריאה השוטפת ובהסתפות אחר אווירת הכרך הדחוסה, אווירה המזכירה יותר את ברלין בסרטו של וים ונדרס „מלאכים בשמי ברלין" מאשר את ניו־יורק של וודי אלן. קושי נוסף העומד בפני הקורא הוא קשיי התרגום של לשון, המרבה בתיאורים הקשורים בטבורים לתרבות האמריקנית והמרבים להשתמש בחפצים ובאובייקטים נוסח המוצרים המוכנים ready made בפיסול ובציור. המתרגם מכנה זאת כ„תרגום בין תרבותי", ולמרות שחלק ממנו הולך בהכרח לאיבוד, הרי כל מי שישקיע את המאמץ הדרוש לקריאת הספר, ייצא נשכר.

אדם וגורלו בסיפורי הזז

מרדכי אבישי

זמן קצר לפני מותו, לפני 15 שנה, כינס חיים הזז את סיפוריו האחרונים בספר הנושא את השם „אבן שעות". נושאיהם לקוחים מתחומים שונים. סיפורים אחרונים אלה מחזירים אותנו אל הזז במיטבו מכמה וכמה בחינות: היכולת הסיפורית־הלשונית המופלאה, העושר התימאטי, הראייה התופשת בעת ובעונה אחת את היחיד ברקיותו, בעולמו הפרטי, ואת הכלל היהודי־האנושי, אם זה הישוב הישן בירושלים ואם זה בגולה, לא כמשהו מוטשט ודהוי, לא כ„מושג" בלבד, אלא כממשות סיפורית, כקרקע המצמיחה גיבור ספרותי, דמות.

הגיבור ההזזי הוא אדם בייחודו — על רקע סביבתו, תקופתו וזמנו. הנה, בפתיחה לסיפור „ברונזי" יש „תיאור־רקע" של שכונה יהודית בירושלים, של החצרות, בהן דרים הגיבורים ורוחשים חייהם: „סימטה וסימטה הסמוכה לה ועוד אחת עשויה מרזון לסימטה אחרת שטופה מפציל לשתי סמטות: אחת לימין ואחת לשמאל. בתי־דירה נמוכים קשורים באחר, מטופלים בגסרים, בלוחים ובטבלות של פח שהעלה חלודה, מושכים והולכים דלת אחר דלת. בתי־אבן של כוללים עומדים גבוהים כותמה אלו כנגד אלו ואלו בצד אלו, מדרגות תחתונות, עליונות עולות בשיפוע למעלה אל מרפסות ארוכות שו' מהלכות עלי־פני הקומות מסופן ועד סופן, וגיגיות הפוכות תלויות עלי־גבן אחור כנגד אחור. כלי־לבן תלויים בינתים, בחללה של חצר, שורות־שורות, שורה לפנים משורה. בצד פתח פתוח ושלוש מדרגות של אבן יורדות למטה, לתוך חצר בנויה. למטה ממנה חצר אחרת. באמצעיתה סלע גבוה מן הארץ, בורי־מים רצוף אבנים, ובתים רחוקים אלו עם אלו מקיפים לו מסביב". אחרי תיאור זה מציג המספר את הנפשות הפועלות בסיפור ואת המתארע בחייהם.

העולם היהודי־הזזי רב־הפנים מועלה ביצירותיו הקודמות וחוזר ומתכנס גם כאן, בשינויי־גוונים, בסיטואציות חדשות, כיד כשרונו הטובה של הזז: יוצאי הגלויות, אשכנזים ובני עדות־המזרח, תימנים, פרסים,

עיראקים ואחרים, חרדים השקועים כל כולם בעולם התורה וציוויה והחילוניים הממשיים בדיעותיהם, מתמרדים וציוניהם, המשלימים עם גורלם ופגעיו, נפתולי הנפש היהודית אחרי ועוותי המהפכה והשואה, מן המתרחש ברוסיה מיד אחרי המהפכה, והגולה וארץ־ישראל — ומעט מן העובר על הבאים מהגולה לארץ.

הזז בוחן את היחס בין הניכר לבין המולדת, ומגלה ידיעה רחבה לא רק בהטיבות־חיים ובחזרי העדות, אלא גם בהעלאת פרטים על גורלות אישיים, על דרכם של יהודים. הזז יודע ומבליט את ההבדל בין הגולה והארץ מתוך לבין עולמותיהם של יוצאי מורח אירופה ועדות המזרח מנת. אף־על־פי־כן הדברים מגלים זיקה פנימית בסיפוריו ויש והם מתמזגים בחוויתו של הקורא לעולם יהודי גדול.

גיבורי הסיפורים שונים הם. מקור־מחצבתם שונה, גם אורך־הזמן שהמספר משתהה אצלם שונה. יש מהם, שהוא מלוה אותם בדרך־חיים ארוכה יחסית, גם כאשר הוא מספר עליו באורח תמציתי, שלב אחר שלב, בסדר כרונולוגי, ויש שהוא מסתפק בהארת של רגע, באירוע מסוים בחייו של אדם — כלי להרחיב את הדיבור על „לפני" ו„אחרי".

גיבורי הסיפורים מביאים עימם לארץ לא רק מנהגים ואורחות־חיים, אלא אף מנטליות, תכונות־נפש־וחינוך, תרבות עדתית. סאלימה מהסיפור בעל אותו שם, שעלתה מעיראק בהיותה צעירה לימים, מקבלת כל שהגורל מזמן לה ומשלימה עם הכל, גם עם בגידתו ועם פגיעתו הרעה של הבעל — וכל מאמציה של אשה אשכנזיה להנהגה שלא לנהוג כך, אין בם כדי להועיל. גיבורי „נפל הגורל" מאמינים אמונה שלמה בסגולות הקמיע, במזל ובגורלות — ויש שחייהם נגזרים על פיהם.

כאמור, בסיפורים אחרונים אלה מתגלה הזז במיטבו. אף־על־פי־כן רואה כי קיים כאן שוני לעומת סיפורים קודמים שלו, כי באלה יש טווח קלוח פחות „חזיוניות" הכללי, והדברים עסיסיים פחות, מתונים יותר, בסערים פחות, גם כאשר המספר נוגע בנושאים, שתמיד העסיקוהו ונגעו לליבו, ושעלה דמויות ומצבים בקווים חופפים ביותר, בהגיעו לידי צמצום.

האסטרטגיה הגרעינית

(עיון בספריהם של אבנר כהן ויאיר עברון. חלק ב')

יורם נמרוד

בסיפרו של אבנר כהן ניכר פער הזמן בין עריכת החלקים הראשונים שעניינם כללי לבין החלק האחרון, הדן במשמעויות העידן הגרעיני לישראל. התמורים נעשו בחיפזון ולא נשמרה אחדות המסר. הפה שאסר הרתעה על הגויים, התירה לישראל. לכך חסרה ההנמקה בתחום המוסר, המתבקשת מאוד לפחות על פי שיטתו של העורך. יש מומנט דרמאטי בעובדה, שחלקו של העורך בספר מעיד יותר על התפתחותו העצמית מאשר על התמורות בנושא בו הוא דן.

הנה, כך מודיע המחבר לקורא בנספח החותם את הספר ביולי 1987: „חלק ממסקנותי זקוק לעדכון ותיקון עוד בטרם ראו אור. — — — בעקבות חשיבה נוספת בנושא הגרעין נוכחתי שהמסגרת הקונספטואלית במאמר לוקה ודורשת רביזיה" (236). וידוי אמיץ ובלתי שגרתי זהו אינו מספק את רגש האחריות של המחבר כלפי קוראיו והוא שב ומודיע כי בטיעון המרכזי במאמרו הפותח על ישראל, שנכתב בראשית 1986, פשוט טעה. מדובר בטיעון כאילו לא התקיים ויכוח פומבי ולכן הפוליטיקה נשארה „נקייה" מחישובים גרעיניים. „בנקודה זו אני משוכנע שטעיתי. בדיעבד אני סבור שפירשתי בצורה תמימה מדי את העדרו הפומבי של השיח הגרעיני כעדות לאי קיומו — — — יהא זה קוצר ראייה משווע שלא להכיר במימד הגרעיני ובתפקיד שהוא ממלא בעיצוב היחסים הבין לאומיים במזרח התיכון." (239).

אך אין נגמלים כליל מקוצר ראייה אם אין מבחינים בדיעבד שהוויכוח הגרעיני התקיים למעשה בפומבי, אם כי בקודים רב־משמעיים, שהובנו ליודעי ח"ן. כך, למשל, במאי 1967, דרשו ראשי רפ"י, בן גוריון ופרס, אשכול והאשמה ב„מחדל בטחוני" בתחום שכונה כאידיאולוגיות („אוריינטציה על עצמנו") ועניינן היה לצוד את לב התמימים.

לפני שנציין את כיוון התפתחותו של העורך כמחבר, ראוי להעיר על עצם החשיפה של הטעות, התפתחות עצמית של דמות מקומה בספרות (ועל כן הורגש למעלה המומנט הדרמאטי בחשיפה), ובמקרה זה, בספרות אוטוביוגראפית. לעיתים יש עניין בפרסום עמדות לפי סדר ניסוחן לצורך עיון רטרוספקטיבי באישיות של בעליהן. אולם, קשה להעלות על הדעת שהתבררו מגרעותיה. כדי שלא לשים מכשול לפני עיוור — ראוי היה לפתות לחקרים את הנסטה, השולל את הקביעה כאילו „ישראל, בניגוד למעצמות, הקפידה שלא לגרעין את הפוליטיקה".

הטעות אינה עניין של מה בכך, והלקח שהסיק ממנה אבנר כהן, איננו היחידי האפשרי. הויכוח הגרעיני בישראל נדון בדיון הסטורי שיטתי (ללא דיגרסיות לתחום האתיקה או האסטרטגיה) בקובץ, שהופיע זה עתה בעריכת ארם רוזן, מדינת ישראל וארץ ישראל (בית ברל, 1987). ד"ר יגאל וגנר מנתח במאמרו בקובץ את המשקל המכריע, שהיה לנושא הגרעיני בשלושה עשורים של מחלוקות מימסדיות והשתקפותן של מחלוקות אלה בפומבי. וגנר מציג שתי אסכולות במדיניות החוץ והביטחון, שמבחינתן ההכרעה בעניין הנשק הגרעיני היא חלק אינטגרלי בתפיסה כוללת. האסכולות משקפות נאמנה ניגודי אוריינטציות פוליטיות במימסד, ואין האחת מהן שונה ויריבתה אינה צודקת מבחינה מוסרית. ההכרעה הערכית ביניהן מסורה לקורא.

אולם, כהן עשה מהלך הפוך. במאמר המבוסס על קונצפציה שגויה של עירוב אתיקה בדיון עובדתי — הוא מגיע למסקנה נחרצת לגבי האסטרטגיה העדיפה מבחינת ישראל: „אין לי ספק שרעיון ההרתעה הגרעינית הישראלית דורש התמודדות רצינית עמו, ולו רק על מנת לדחותו באופן קטגורי" (עמ' 173). ולא רק את רעיון ההרתעה הגרעינית הגלויה יש לדחות, אלא „כל דוקטרינת שימוש גרעינית ישראלית שתהיה משמעותית מבחינה אסטרטגית" יש לדחות „בלא רבתי" (עמ' 174). הוא דוחה במפורש את מה שעלול להשתמע מתהיה שפיתה, ודוחה על הסף אפשרות של ביטול סתמי של האופציה הגרעינית בצורתה הקיימת: „ברור שיהיה טפשי כיום מצידה של ישראל להשמיט נכס זה ולוותר באופן חד־צדדי על האופציה הגרעינית" (עמ' 181). טפשות זו מייחס משתתף נוסף בקובץ, בעמ' 183, לאחרים, אך יחוס זה, הוא טפשות בפני עצמה, ואינה ראויה לדיון כאן. והנה, נכס זה, — כלומר, דוקטרינה של הרתעה דה־פקטו, השומרת, כביכול, על „ידיה הנקיות של ישראל", ב„העדר־כוונות ואיומים" — נעשה בנספח החותם את הספר לאסטרטגיה נבחרת של ישראל. „אין ספק (כהן) שבתנאי והתמה המצב הנוכחי הוא הטוב שבעולמות האפשריים". ב„מצב הנוכחי" הוא מבין הסתמכות על נשק גרעיני, שלא הוכרז רישמית, ואין הוא רואה אפשרות פוליטית להסכמה על הימנעות הדדית מנשק גרעיני, כפי שמציעים שניים ממשתתפי הקובץ, ד"ר אבי בקר ושמחה פלפן ז"ל, כל אחד בדרכו. את הגשמת האידיאל המוסרי של שלילת הרתעה הגרעינית דוחה המחבר אל מעבר לתחום האפשרויות הקונקרטיות — וכך, בבלי דעת על קומן של אסכולות יריבות במימסד, הוא מוסיף את משקלו לתעמולה של אחת מהן.

אסטרטגיה של העמדת פנים

דוקטרינה של הרתעה דה־פקטו, מציע לישראל, בסיפרו של כהן, הפרופסור שלמה אהרונסון, מן הפקולטה למדע המדינה בירושלים. לאהרונסון ותק של כעשרים שנה בפרשנות והגות אקדמית בסוגיית ההרתעה הגרעינית, ואפשר לזקוף לזכותו לפחות שתי פריצות דרך בתחום הפרשנות לתפיסת הביטחון של ישראל. האחת, כאשר חשף לראשונה את ההתאמה שיש (בפועל) בין אימוץ אסטרטגיה גרעינית לבין נסיגה משטחים כבושים. רק דיין, כתב אהרונסון ב„מי האתון" ב־2 ביוני 1970, יוכל ללכד גוש גדול „מאחורי סיסמה מינימליסטית באופיה, המוסתרת בלהבות אש". השניה, כאשר יחד עם פרופסור דן הורוביץ חשף משמעויות נסתרות של מדיניות התגמול הישראלית, בגליון הראשון של כתב־העת מדינה וממשל, בשנת 1972. מאמר זה, שעורר בשעתו מהומה גדולה, שבר מוסכמות בדיונים על הקשר בין מדיניות החוץ למדיניות הביטחון. קשה לראות בתרומתו הנוכחית של אהרונסון חוליה נוספת באותה שרשרת. את מסקנתו העיקרית מתמצת המחבר כך:

„אין ישראל צריכה לאמץ אסטרטגיה גרעינית גלויה בעתיד הנראה לעין" (עמ' 208).

(המשך בעמ' 18)

חלון ראווה

בין אב ובן

מאיר שלו, „אבא עושה בושות", צייר: יוסי אבולעפיה, בית הוצאה כתר, 1988

מי מן הילדים אינו זוכר מקרה אחד או יותר, כאשר אבא ואמא ביישו אותו שלא בכוונה לעיני חברים ואנשים אחרים, התנהגו בצורה שלדעתו אינה הולמת הורים מכובדים. עניינו של הילד אפרים, גיבור הספר „אבא עושה בושות", שנכתב בידי מאיר שלו מיודענו המתמסר לאחרונה גם לספרות־ילדים — עניין זה שנה כי אין מדובר במשהו חד־פעמי או מקרי, אלא באופיו ובהתנהגותו של אביו הוא פשוט עושה לו בושות, כל הזמן ולעיני כל.

אופיו הקונדסי דוחף אותו להתנהג שלא כשאר הבריות ולעשות דברים בפרהסיה המביכים את אפרים הקטן: הוא אינו נכנס אף פעם למים העמוקים בבריכה ויושב עם כובע מצחיק בצל, בטיול השנתי של הגן הלך לאיבוד להפתעת כולם, לחתונה של קרובת־משפחה הוא מגיע במכנסים קצרים, באסיפת־הורים הוא נרדם ובמשחק־כדורגל הוא תופס את הכדור בידיים, קשה להקים אותו בבוקר כדי לקחת את אפרים לגן — ובגללו הוא מאחר, בבית מסתובב האב בתחתונים ומחפש את מכנסיו, וכאשר הוא מרכיב את אפרים על אופניו כדי לקחתו לגן הוא שר ברחובות בקולי־קולות ומעורר את תשומת־לבם של העוברים־ושבים, בקולנוע הוא מפחד (או משים עצמו) להסתכל שעה שיורים בסרט ומבקש מאפרים להגיד לו כשזה נגמר...

כיצד יסתיים כל זה ומתי יפסיק אבא לבייש את אפרים במעשיו? הרי בלי סוף טוב אי־אפשר, והוא בא כאשר אבא מכין עוגה ענקית לחגיגה בגן, מפני שאמא עסוקה תמיד ואין לה זמן לעסוק באפיית עוגות. האב מגיע לגן בכובע־טבחים לבן ובתחרות העוגה הטובה מפתיע את ההורים והילדים בעוגה אשר הכין, יפה וטעימה להפליא. כאשר שאלוהו, הסביר שהוא בן לאופה מומחה לעוגות, שממנו התבייש ואת כובע־האופים הלבן שלו החביא כדי שלא יראוהו חבריו־הילדים. אך הנה עתה, כאשר גדל והיה לאיש, הוא חובש בעצמו כובע זה ואינו מתבייש במלאכתו של אביו.

כאן נוצר הקשר בין אפרים ואביו והם חוזרים הביתה מחובקים.

והרי מוסר־ההשכל ברור לכל.

אגדה מודרנית כפול שבע

ג'ים קרייס, „יבשת", מאנגלית: נעמי כרמל, מועדון קוראי מעריב, 1988

שמו של המספר האנגלי ג'ים קרייס אינו ידוע בישראל — וספרו „יבשת", המוגש עתה בתירגום עברי, יאפשר היכרות ראשונה עם כתיבתו. מעט המידע שיכולנו לקבל עליו הוא נולד ב־1946 וגדל בצפון לונדון, למד ספרות אנגלית, היה סטודנט שלא מן המניין באוניברסיטת לונדון, עבר בהקמתה ובניהולה של הטלוויזיה הלימודית בסודאן, עסק בביקורת ספרותית, עבד כעיתונאי וכתב באנגליה ובארצות־חוץ, היה היוזם והמנהל של הפסטיואל הראשון לקוראים בבירמינגהאם. סיפורו הראשון פורסם ב־1974.

ספרו „יבשת" ראה אור במקורו בשנת 1986. הוא בנוי משבעה פרקים או שבעה סיפורים, המתקשרים בדרך זו או אחרת באמצעות אותה יבשת פרי־דמיונו של קרייס, שנתנה גם את השם לספר. זוהי יבשת בלתי־מפותחת לרוב, שהנחשלות והמסורות העתיקות עדיין שולטות בה. אך מה שקרוי קידמה והטכנולוגיה, המדע והעסקים חודרים גם לתוכה ומבקשים לשנותה, אותה ואת אנשיה התמימים־הראשוניים. על כך נסוב הרעיון המרכזי של הספר: ההתנגשות בין העולם העתיק־הישן, הנחשב תכופות גם לנחשל, והעולם המודרני על פיתויו והדינאמיקה הסוחפת שלו.

היבשת שבסיפור, אשר אינה קיימת במפה העולמית ויש בה מן היסוד המיטי, מן האגדה המודרנית, אינה „בודדה"! נזכרות לצידה גם ארצות קיימות כגון ארגנטינה בדרום אמריקה, נברסקה בצפון אמריקה, אפגניסטן באסיה ועוד. וסיפוריהם של הגיבורים הסטרותיים נשמעים כסיפורים של אנשים חיים: אהבה בין נערה וחייל, גיאולוג המחפש מינראלים נדירים, פרופסור לביולוגיה נתקל בנשים של שבט ביער, היכולות להתעבר רק פעם בשנה...

יש ב„יבשת" רעננות רבה ופיתוח מקורי של מוטיבים סיפוריים, שגם אחרים שלחו בהם ידם.

מ. אבי־שלמה

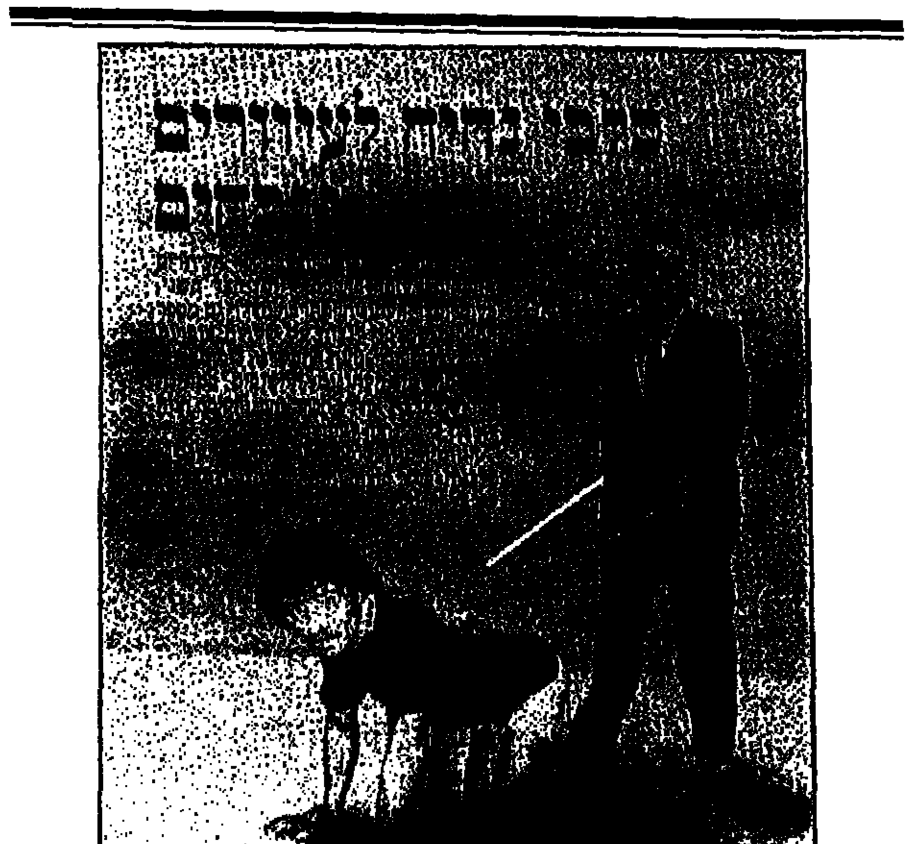

בתמונה: הכלב ניצן מעביר עיוור מלידה בבטחון, דרך שלוש ועדות חקירה, ושתי מערכות בחירות - ומצליח להביא אותו ללא תקלה לסארק הרוטשאגית, כאשר העיוור אינו צריך לעשות דבר מלבד לנבוח.

יצא לאור „דבר אחר לגמרי" מס' 2 בהוצאת עם עובד. למעלה: איור מן הספר.

אבא קובנר

(סוף מעמוד 16)

שני ספריו האחרונים של אבא קובנר, „סלון קטרינג", שהופיע חודשים מועטים לפני מותו, ו„שירים לרווה", שראה אור אחרי מותו, מוכרים בקובץ שלפנינו אך אינם נסקרים.

תת־מציאות מסוייטת

חוץ ממאמרי הביקורת המקצועיים חביא ש. לוריא בילקוט זה „חריג" אחד ואנו מכירים לו תודה על כך. כוונתי לרשימתו היפה מאוד של המשורר גבריאל פרייל, דברים שאמר במסיבה שנערכה לאבא קובנר בניו־יורק ב־1975. פרייל מציע מפתח חדש להבנת שירתו של קובנר, שהוא מוצא בה יסודות שמעבר לריאליזם ואילו את הגבורה המוצאת ביטוי ביצירתו הוא רואה כ„לידת חוסר־ישע תהומי":

„רחוק אני ממלודרמטיות כלשהי. ובכל־זאת אני רואה את חרם החרש הזה — זה דמו של אבא קובנר — כנוגע בדמם של קדושינו, הרוגי השואה. הוא חוזה מבשרו את התבערה הגדולה שאחזה בעם היהודי, את מה שאפשר להסביר מתוך דעה שפויה וכן את מה שלא ניתן לפיענוח רציונאלי. כך שהריאליה העצומה המרוכות ביצירת השואה של קובנר נעוצה ברכבים רבים של סוריאליזם, תת־מציאות עתירת פיוטים. אפילו בשירים הקלים יחסית — אם ניתן למדוד קלות בז'אנר כזה — מורגשת איזו דעיכה ערכית ממושכת וללא־איהפוגה. לא אטעה אולי אם אגיד, שסימן־היכר מובהק של המסכת הקובנרית הזאת הוא — עד כמה שלא ישתמעו הדברים כשיגרתיים, פנליים — גבורה או התגברות מיוחדת במינה, ילידת חוסר־ישע תהומי."

האסטרטגיה הגרעינית

(המשך מעמ' 17)

ו החיבור במשפט זה, אם אינה שגיאת דפוס או ניסוח, משאירה את המסקנה כרב־משמעית ועמומה. כלומר, המחבר נוקט כלפי הקורא באסטרטגיה שהוא ממליץ לישראל כלפי אויביה. אעדיף לראות בכך שגיאה, מאשר להיכנס לפרשנויות אפשריות. שכן, במקומות אחרים המלצותיו של אהרונסון הן חד־משמעיות: „במקרה של ישראל יש לה הצדקה לפיתוח נשק גרעיני לכל סוגיו בלא שימוש פומבי באיומים גרעיניים על שכנותיה. — — — אסור לנו לנפנף במקל החובלים הגרעיני ברבים, אלא לחתור לתהליך מדיני ולפשרה טריטוריאלית, שלא תחזיר אותנו לגבולות 1967" (עמ' 243).

אמנם, „הצדקה" היא התחום של האידיאולוגיה — אך ברורה האסטרטגיה שאידיאולוגיה זו באה לכסות. כאן מבוקשת מעין פשרה בין אימוץ ההרתעה הגרעינית של דיין, אשר יגאל אלון שלל אותה והכשילה, לבין עקרון הפשרה מתוך הסכם והדדיות אליה חתר אלון, ודיין חיבל בה בשיטתיות, כשם עקרון חד־הצדדיות ביחס לפלסטינים. בין מקבלי ההחלטות בפועל עוד לא נוצר הזן שנולד מהכלאה כזו. אך אהרונסון העמיד עצמו כאקדמאי מגויס, כאשר נענה להזמנתו של דיין להצטרף כמועמד ברשימתו האחרונה לכנסת. הוא מאמין, שבכך אותת דיין לרבים על השקפתו הוא. ספק אם ירד לעומק התחבולות של דיין בתפקוד חסידיו. יש משהו נוגע ללב בבטחונו התמים של אקדמאי, הסבור כי מדינאים וגנרלים מעיינים בכתביהם של עמיתיו למקצוע כדי ללמוד מהם ולקבל הדרכה (עמ' 219, עמ' 222 וכן הערה 36). בדרך כלל הם עושים זאת כדי לשאוב מהאקדמיה הצדקות לטיעונים סומכים שאינם תואמים, בהכרח, למניעיהם הכמוסים.

דיון בפוליטיקה הגרעינית של דיין לגופה, והמשכה בגרעין הקשה של שותפיו הפוליטיים (וזכורת רפ"י בגלגוליה השונים), מחייב דיון במימד היסטורי, ואמות מידה של המקצוע, ולא אגב הנמקות לאסטרטגיה זו או אחרת. אם, בניגוד מוחלט לשיטתו של אהרונסון, ינקוט ההיסטוריון נקודת מוצא, עליה ההשקפות האסטרטגיות הסותרות נגזרות מניגודים בתכליות המדיניות — ספק אם יגיע למסקנות לגלגניות כלפי יריביו של דיין. במאמרו הוא בונה קונסטרוקציה היסטורית, שיש בה השערות מפליגות, וניזונות רק במעט משלל החומר העובדתי, השמור כבר עתה לרשות ההיסטוריון. אך כיוון שהוא עצמו מסייג את דיונו בפרק ההיסטורי ואומר: „הערות סיכום אלה אינן אלא הרהורים בשפה אקטואלית־עיתונאית לשם גירוי הקורא", הרי צחוק יעשה מעצמו הקורא, שיתייחס להרהורים אלה במישור אחר. אך פטור בלא „הרהור" אחר, אי־אפשר. אהרונסון רואה בבן־גוריון את אבי הדוקטרינה הגרעינית של ישראל, והוא קובע: „מחשבתו של בן גוריון בעניין זה היתה „צ'רצ'יליאנית"." (עמ' 230). משל נכון, אבל חיוור. למה לא לומר, לשם גירוי הכותב, שמחשבתם של בן גוריון, פרס, דיין, היתה גוליסטית, עם כל המשמעויות שהיו לחסידי הרגש הצרפתי במאבק עם הרגש האמריקני במדיניות החוץ והביטחון של ישראל. לאור הגוליסטי הדועך, לא נראית ההרפתקה הגרעינית מבריקה ביותר, ושולליה אינם שוטים, המונעים על־ידי זלזול בערבים, כפי שמאפיין אותם אהרונסון (עמ' 231).

מאמרו של אהרונסון הוא חריג ואף משעשע בספר, המוקדש, בעיקרו, להיבטים המוסריים של עידן הגרעין. נובע ממנו, כי המחזיק בתפיסה אסטרטגית או פוליטית השוללת נשק גרעיני — נחשב ל„בעל מוסר", שאינו זכאי אלא לביטול מלגלג (עמ' 225). יסוד תיאורטי לביטול הוא דיון בטיעונים „מוסריים־פרקטיים" (עמ' 211). עצם המונח הוא חסר פשר. המוסר עניינו הערכת המעשים ואי אפשר לו שיהא „מעשי" כשלעצמו, כפי שאי־אפשר לראות את הראייה, כלשונו של סוקרטס, בדיאלוג עם כרמידס. ברם, אם הכוונה למוסר שימושי, הרי זה כיסוי לאידיאולוגיה המצדיקה מעשים, או עונה לצורך בנחמה על תוצאותיהם, ואין לכך ולא כלום עם הכוונתם. במלים אחרות, הדיון האתי הוא מטאפיסי, ואינו מתחבר בו־חיבור או במקף למדיניות או אסטרטגיות, אלא מצוי קומה מעליהם.

את עיקר מאמרו מקדיש אהרונסון לפולמוס עם שי פלדמן, שחיבורו, המצדד בהרתעה גרעינית גלויה, נזכר בחלק הראשון של מאמר זה. דיון לוהט בשאלה אם להעדיף הרתעה גרעינית, הנסמכת על הכרזה רשמית או על איום מרומז, נראה לי טפל מן הבחינה האסטרטגית. אותם הטיעונים נגד דוקטרינה גרעינית גלויה תופסים נגד הרתעה מרומזת, כפי שמראה יאיר עברון בספרו שיידון להלן. את סיבתה של מדיניות העימעום הישראלית, יש לחפש בהיסטוריה של המחלוקת הפנימית בישראל, בסבך היחסים עם מדינות ידידותיות שהיו חלוקות ביניהן לבין עצמן בשאלות התפוצה הגרעינית, אך לא בקשר להרתעת מדינות אויב או הכרעתן.

עיון אסטרטגי מקצועי

אבנר כהן ושלמה אהרונסון שירבבו לדיון האסטרטגי טיעונים מוסריים, ואם כי יחסם לטיעונים אלה מנוגד, קרם לבסוף מקרה אחד: הם הכריזו שיש לשמר את כוח ההרתעה הגרעיני מבלי להכריז עליו. לעומתם, יאיר עברון, בספרו הדילמה הגרעינית של ישראל, אינו מערב מין בשאינו מינו, ונמנע מלהיתלות במוסר כדי להצדיק מסקנות, הנובעות משיקול דעת מקצועי.

האסטרטגיה במקצוע היא מדע שימושי של ניתוח אופציות לפעולה. ככל מדע שימושי היא נזקקת לבסיס במדע עיוני, וזה מזומן לה רק בתחום חקר העבר. יש כאן סתירה, כביכול. ההיסטוריה עניינה רק במה שהיה. ההיסטוריון משחזר את העבר עד נקודת זמן מפורשת: ההווה. דיון במה שיהיה אינו ברשותו — אלא כאשר הוא דן בשיקולים עתידיים של הנפשות הפועלות בתחומו. כלומר באופציות שהיו. האסטרטג, לעומתו, חייב לצאת בדיוק מנקודת הזמן העכשווית, ולשער כיווני התפתחות אפשריים, ודרכים להשפיע עליהם. כדי להעריך נכונה, לא די לו בנתונים המיסיים על יחסי כוחות, העשויים למצוא עצמם בזירת קרב. מן העבר עליו ללמוד על תהליכים ומגמות, על פוטנציאל ועל דרכי התנהגות.

יאיר עברון, כאסטרטג, מקיים מזיגה של עיון היסטורי ושיקול דעת לגבי מיגוון של התפתחויות עתידיות. דברים אלה אמורים כנגד הכתיבה הנפוצה בין אסטרטגים אקדמיים, הדנים בתרחישים ומערכי כוחות במונחים אלגבריים, מנותקים מהקשרים קונקרטיים. סביבת ההתייחסות שלהם היא בעיקר כתבי קודמיהם למקצוע, אך אליה וקוץ בה: האם אפשר להגיע למסקנות אסטרטגיות „נכונות", על סמך ניתוח היסטורי שגוי ובמלים אחרות: האם התשובות האסטרטגיות במצבים נתונים נגזרות מהעיון ההיסטורי? ואם לאו, האין ההיסטוריה נעשית שפחה חרופה, ותפקידה להעניק נימוקים מסבירי־און כדי להצדיק אופן פעולה מסוים, לעומת אופני פעולה אלטרנטיביים?

התשובה לראשונה שבשאלות אלו היא, שאין אסטרטגיה נכונה, כפי שאין שואלים על הכלי אם הוא נכון אלא אם הוא מתאים ליעדו — כך יש לשאול על האסטרטגיה אם היא הולמת את תכליתה. ברור, איפוא, שהאסטרטגיה נגזרת מתכלית, ואסטרטגיות מנוגדות אינן פתרונות שונים לאותה תכלית. הדרך הנכונה להבין אותן היא מתוך ניגודי תכליות. העיון ההיסטורי משמש את האסטרטג בשני מישורים. בהערכת הסבירות של התרחשויות אפשריות, והצגתן באורח משכנע בפורום של קבלת החלטות, שבדרך כלל יהיה מורכב מקואליציה של בעלי תכליות מנוגדות בתחום המדיני. אולם כאשר מוצגת אסטרטגיה בדיון אקדמי פומבי — סביר להניח שמשלים ההיסטוריים ייכתרו לצורך ההנמקה. בקצרה, ההיסטוריה כמדע עיוני — אין לה שום תכלית מחוץ לעצמה, כלומר, להרבות ידע והבנה. האסטרטגיה כמדע שימושי — כופפת גם את המידע ההיסטורי לצרכיה.

על כן, יש לראות בספרו של עברון, בראש ובראשונה — תרומה לעיון באסטרטגיה הרצויה לישראל מנקודת ראות פוליטית מוגדרת. היא מוגדרת במישרין ובעקיפין על ידי המחבר עצמו. „ישראל גלילי — נאמר בפתח הספר — יזם את כתיבתו של ספר זה ועודדה". בפרק הראשון נסקרת בקצרה ההיסטוריה של המחלוקת הגרעינית בהנהגה הישראלית, התואמת בעיקריה את הממצאים במחקר הנזכר למעלה של יגאל וגנר. מסקנתו היא, שבניגוד לעמדת דיין ופרס, „הצליחו אלון וגלילי למנוע אימוץ אסטרטגיה גרעינית" (עמ' 21), ועמדה זו לא נשתנתה במהלך שנות השמונים, מפני ש„מנהיגים פוליטיים מגוונים שונים של הקשת הפוליטית היו מאוחדים בעמדה ביקורתית כלפי התפיסה שתיתכן היווצרות של מאזן הרתעה יציב במזרח התיכון".

הדיון הקצר בהיסטוריה הגרעינית, וכן הפרק השני הדן בהתגבשותה של עמדה ערבית בנושא — מעלה שאלות אחרות לביקורת במימד ההיסטורי — אך לא כך עניינו כאן, וזו משימתו של ההיסטוריון שישחזר את קורות העידן הגרעיני במזרח התיכון.

בפרקים הבאים דן המחבר בהיבטים השונים של המחלוקת, מן ההיבט הצבאי, ומסכם: לאור „השוואת פתרונות שונים לדילמות הבטחוניות של ישראל — — — אסטרטגיות המבוססות על עוצמה צבאית קונוונציונלית מול דוקטרינה אסטרטגית גרעינית, נראה כי בדיקה זו מצביעה על אי הנחיצות, בתנאים האסטרטגיים הקיימים, של נשק גרעיני ושל דוקטרינה גרעינית. ישראל יכולה לקיים את בטחונה תוך הסתמכות על עוצמה קונוונציונלית בתנאים הקיימים, ואף אם יורעו" (עמ' 264). לעומת זאת, סבור עברון, אימוץ האלטרנטיבה הגרעינית לא יפתור דילמות ביטחון ישראליות, אלא יחמירן.

על כן הוא ממליץ: „עדיף לה, לישראל, לנקוט בצעדים שיובילו להורדת המרוטל הגרעיני על משמעותו, ונימוקיה של המלצתו דן המחבר — — לראשונה בספרות האסטרטגית הישראלית — בהרחבה מפורשת מפרקי הספר. אולם, מורגש מאוד חסרון הדיון המפצה בצעדים שיובילו למימושה.

דורית קדר ■ תערוכות

על הקו

תערוכת רישום של אמנים ישראלים, מוזיאון חיפה

במוזיאון חיפה מוצגת תערוכת רישום גדולה ומעניינת. הקטלוג מציין במפורש, שתערוכת רישום זו, של אמנים ישראלים, לוקה בחסר, משום שהיא מושתתת על אוסף המוזיאון בלבד. עם זאת, האוסף יפה וראוי להערכה וכדאי מאוד שהנהלת המוזיאון תתעניין הלאה ברשמים מופלאים אלה, שעדיין אין שמם הולך לפניהם, ועל־ידי כך היא תשלים את המצוי.

רישום — משמעותו, אולי, היא ההגה האמנותי הבסיסי ביותר, מעין בריאה ראשונית שוות־ערך לבריאה המיקרוקוסמית — שכן האל ברא קו ראשון המבדיל בין מעלה למטה. אם הנחה זו מתקבלת, הרי הרישום עשוי לשקף את אישיותו היצירתית של האמן, את הלך־רוחו במישרין, ללא הסוואות וללא תוספות צבע. רישום הוא בבואה של האמן בצורתו ובחשיבותו הבסיסית ביותר.

המתח הנפשי של פרנץ ברנהיימר אינו מתגלה על־ידי הצבעוניות הבהירה המרוכזת באמצעיתו של הנייר, אלא דווקא בגין ההיביטים המאפירים המתקיפים את המרכז משולי הנייר ומרומים לצפוריים.

לעומתו, אצל אריה נבון נוצרת תחושה של קלילות ב„סמטה בצפת" — באמצעות רישום קליל יותר הבונה מערך של אופקיים ואנכיים ולפעמים עקומות לא קשות מדי.

משה טמיר ב„אשה" מביע יותר את הריגושים המיתיים. האשה שלו תופסת את מרבית הקומפוזיציה, ועוד ידה נטויה לפרוץ את גבולות הנייר. היא נשענת על בריכה, ידיה מושלכות כלפי מעלה ותנועתן פונה כלפי חוץ בצורה דינמית מאוד. החיות מושגת במקרה זו בעזרת קומפוזיציה בלתי תחומה, המתפרצת בקווים אנרגטיים אל מחוץ לגבולות.

דוד לן בר ממחיש בצורת הרישום קצב החוזר על עצמו. הרישום שלו, מבוסס על נקיון צורני עשוי מקווים זוויתיים ודחוסים, הפונים ללא הרף מן המרכז החוצה ומן החוץ אל המרכז, ובכך מעניקים קצביות מוסיקלית כמעט לציור.

חנה לוי, לעומתו, מציירת מתוך תחושה לירית, פיוטית. מעין מבנה שעולה לו למעלה, עם מספר „בניינים" כאפורים־שחורים ותת־גיואנסים בקולות נמוכים של ירוקים תכולים וצהובים, המשווים לנייר אווירת רגע.

אריכא אינו מיוצג דיו בתערוכה. בכל אופן, מעניין להשוות את נוף העצים שלו לזה של יחזקאל קמחי. אצל הראשון, עץ מרכזוני ענק מתנשא ביחס לעצים הסובבים אותו וניכרת בו מעין תחרותיות. העץ הזה אינו חייב להתחרות עם שום דבר. הוא יחיד במינו ושליט בקומפוזיציה קטנה יותר. הוא עשוי ממשיכות מתומצתות של עקומות מהירות, אווריריות ומופלאות, היודעות לתמצת את עיקר העציות שבו.

רחל שביט (אמנית נוספת שכוחה הוא בעיקר ברישום ואינה זוכה משום־מה להדר מספיק בממסד האמנותי) מתארת חלון הפונה החוצה, אל מראות נוף צפת. הטיפול נע בין רישום שטוח המתחשב היטב בדו־ממדיות של הנייר לבין אשליית עומק רנסנסית. המעברים בין פנים החדר, החלון עצמו ומה שנראה מעבר — אינם מאולצים וניתנים ברציפות ובטבעיות.

אביבה אורי מתחשבת הרבה במצע הריק של הנייר. על אף הותרת חלק מהנייר ריק, אורי לא פוגמת בחיוניות החזקה הפורצת ממנו, וזאת עקב קווים שחורים מעובים ודחוסים, שנבראים מתוך יצריות נחושה.

אצל אנה טיכו, על אף הדחיסות הרבה ברישום, אין תחושה של ליבוי יצרים כמו אצל אורי. היפוכו של דבר — כל הדחיסות המפליאה הזו היוצרת אריג, שבעת ובעונה אחת מבוסס על יסודות פיגורטיביים הנראים בנוף, כמו גם על תנועה עצמאית משלו (כדאי לצופה לבחון קטעים קטעים מהציור, ואז יגלה שקטעים מבודדים אלו מופשטים לחלוטין). הנוף של הרי ירושלים כה חדר לדמה של האמנית, עד שהיא בוראת אותו מחדש מתוך הסתכלות פיוטית ומתוך תחושה של עין פנימית ומעוף.

גישה שונה לחלוטין לגבי הקומפוזיציה היא זו של טובה ברלינסקי. המוטיב אינו ממוקם אצלה באמצע מצע הנייר. משני צדי הנייר, המונח לאורכו, מצויירים בשחור כתמים הנפתחים אל פנים הנייר שהושאר ריק, אך הריקות הזו — עקב צורת מבנה התמונה — מקבלת ערך פלסטי לעצמה ונוצרת תחושה של פתיחה אל מעבר לנראה.

יצחק גאון ורפי לביא עוקבים בצורת המחשבה אחר ציוריהם של אריה ארוך, של ראושנברג ושל ג'ספר ג'ונס. המספרים אצל גאון נראים כשרבוטים, והשרבוטים כמספרים, וזאת מתוך רצון לחקור רציונלית של הציור. דברים דומים קורים אצל רפי לביא, אלא שהוא מערב כאן צביעה מעודנת וקולאז', בנגוד לאותם אמנים אמריקאים שהוזכרנו. עם זאת, הציור שמבוסס על שרבוט וקריעה פולט ניחוח של אסתטיקה עדינה.

הרישום של טוביה כ"ץ יפה עד מאוד. אצלו הקו המושגי אינו נרשם יותר בעפרון או במריום אחר אלא באמצעות ניירות דבק, קפלי נייר וחריטות. כ"ץ יוצר רישום באמצעים שונים, אשר, על אף זאת, מעניקים תחושה של אחידות ואינטגרציה.

דניאל פרלטה אינו משתמש בקיפולי נייר באורח ספונטני כמו כ"ץ. קיפול הנייר משמש עבורו קו־מתאר שאף יותן אשליית עומק. מעין ציור־תבליט נפלא, שבו אף לריקות הנייר אפקט אסתטי משלה. ציור לכאורה מסורתי, הנשען על חסכון, תמציתיות ומיומנות רבה.

משה קופפרמן יוצר עם המשטח הדו־מימדי

מיכאל איזמן, גישה אסתטיקנית טבעית

מטפורה לעולם ומלואו, שבו הקווים רצים להם כאילו היו אחידים בצורתם, אך הסתכלות מתבוננת יותר מגלה את השתנותם המתמרת, השתעבדותם לנסיבות הכלאי והזמן וההשתקפויות שמבעד לקווים. תחושת הנגלה והנסתר יוצרים מרקם המעביר ריגושים והגות קיומיים.

מיכאל גרוס רוצה לחת את תמצית התנועה עם תמצית הקו. מעין נוסחה של „כמה שפחות מביע את היותר", ובכך הוא מקורב למטפיזיקה ולרוחניות רבה כמו עמיתו קופפרמן. אלא שדרך ההבעה של גרוס שואפת למעין התרוקנות מכל קו שאינו מעביר את מה שהוא רואה כמהותי.

פרט לאמנים אלו (שנבחרו על־פי סדר הראייה כדי להמחיש את השוני שבטיפול הקווי) אין להמעיט את כל אותן העבודות המוצגות במעלה המדרגות ואפילו למטה. (אכן, המיקום לא טוב וזאת אולי בגלל היעדר ברירה או היעדר מקום נוסף) בכל אופן, הופשטטר והירש — כמו גם מיכאל איזמן, יוסלה ברגנר, איזידור אשהיים ומשה גת ברישום מעולה מאוד — זקוקים למיקום נוח יותר לצפייה הן מבחינת הפרספקטיבה והן מבחינת ההארה. הופשטטר והירש, כמו מירון סימה, נוטים יותר לקו ולכתמיות כשפה אקספרסיבית. האקספרסיה במקרה שלהם היא צורך חיים, תרפיה וקתרזיס, והדברים מומחשים ללא עורדין על גבי הנייר. לאיזמן יש גישה אסתטיקנית טבעית והוא יפה ללא מאמץ כלשהו.

יש להזכיר גם רישום חושני ורגיש של סבינה מנדל, מעין סופר־ריאליזם של זאב גרוס, מנחם עשת עם תפיסה של אופ־ארט הנותנת תחושה של תנועה על־ידי ובעקבות תנועה של דגם חוזר, ורישום קלסי של אלכסנדר בוגן ואיזידור אשהיים.

התערוכה כשלעצמה כוללת יצירות יפות ומעניינות אך אין בה עבודת אוצרות כלשהי. והקטלוג הזעיר נותן אמנם מבוא מעורר עניין, הוא גם מבהיר את החומרים השונים לרישום, אך אין התייחסות לשפה הרישומית על גוניה. התערוכה אף אינה ערוכה על־פי רעיון מוביל (נופים, מופשט, נופים עירוניים או לחילופין תערוכה על־פי אמצעים ציוריים). הכל תלוי בכליל אחד והדבר מקשה על הצפייה ומצריך התבוננות מקרוב. ההדיוט שיבוא למוזיאון יתעייף מהר מאוד ולא ייצא מועשר בהבנה טובה יותר של אמנות הרישום, וחבל. □

דני ורט ■ קולנוע

הקדמה לתאצ'ר

„ויתנייל ואני", קולנוע סיוון, תל־אביב

לונדון על סף שנות השבעים, תשעים יום נותרו לסיום שנות השישים, העשור המופלא שהצמיח את החיפושיות ואת אופנת רחוב קרנבי. אבל לונדון של „ויתנייל ואני" אינה זו המטורפת והעליזה, אלא כרך אפור ועכור: זהו תיאור של סיום תקופה וסופה של ידידות המסמלת אותה, חברות בין שני שחקנים צעירים מובטלים, ויתנייל ואתו „אני" — או בשמו, מרווד. אנגליה של סרט זה היא מעין הקדמה לאנגליה של תאצ'ר, יותר מאשר התרפקות נוסטלגית על אותם ימים יפים.

ויתנייל הוא דמות בדרונית סגפנית, עגום מבט, צמוד בדרך־כלל לבקבוק ויסקי. חברו האינטלקטואל מרכיב משקפי ג'ון לנון. הם מתחלקים בדירה בפרבר בצפון לונדון. מוזנחת יהיה תיאור שבהמעטה. בראשית הסרט סוקרת המצלמה את הדירה המטונפת, שכיור המטבח שלה עמוס בכלים לא שטופים, ויתנייל מודיע שאינו מוכן להתקרב לשם שמא יגיח מתוכם איזשהו יצור מבחיל.

ברוס רובינסון, שחקן לשעבר וכותב תסריטים בהווה, ביים את סרטו הראשון. רובינסון (42) הופיע בזמנו בכמה סרטים, ביניהם „רומיאו ויוליה" של פרנקו זפירלי, וגם בתפקידו הזכור לטוב של הקצין בו מאוהבת איזבל אדז'אני בסרטו היפהפה של פרנסואה טריפו, „סיפורה של אדל". רובינסון, שוויתר על משחק עוד באמצע שנות השבעים, החליט להתרכז בכתיבת תסריטים. 26 תסריטים שלא מומשו כתב עד שתסריטו ל„דמעות של שתיקה" היה לסרט מצליח שסלל בפניו את הדרך לסרטו הראשון.

ריצ'רד גרנט ופול מקגאן — לא בדיוק אידיליה כפרית

במקור היה „ויתנייל ואני" רומן המבוסס על חוויותיו של רובינסון עצמו באותן שנים. הרומן, שנכתב לפני כשבע־עשרה שנים, היה לסרט קאמרי צנוע, שעלילתו רזה. רובו מתרחש בשני אתרים, הראשון הוא אותה דירה בלונדון ולאחריה קוטג' עלוב בסקוטלנד.

שני הידידים השתויים והמסוממים מחליטים להינפש מטרדות והמולת הכרך בחיק הטבע הכפרי, הבית שייך למונטי, דודו השמן ההומוסקסואל של ויתנייל. הכפר אינו צופן בחובו את האושר הנכסף. הצרות מתחילות עוד לפני שהשניים מגיעים לקוטג', כאשר הם נתקעים עם מכוניתם בגשם סוחף. בבית עצמו אין מים וזרמים, ואין גם הסקה. תצמר נוכח שהכפר אינו בהכרח מקום אידילי, אלא להפך, השכנים הם טיפוסים אקסצנטריים, משונים או עוינים.

הסיטואציה מספקת כמה סצנות משעשעות. לצורך חימום הם מבעירים את רהיטי הבית, מתלבטים מה לעשות עם התרנגולת החיה אותה רכשו מאחד האיכרים, פר זועם רודף אחריהם, או שהם מודרשים בתוך האדמה הבוצית עם שקיות פלסטיק קשורות לרגליהם. שיאו של הביקור בבואו של מונטי, המנסה את מזלו בחיזור פרובוקטיבי אחר מרווד.

ברוס רובינסון ניחן בראיית המגוחך ובהבלטת הצד האירוני של הגיבורים והתקופה אותה הוא מתאר. סוחר הסמים הכושי שמספק את תצרוכתם של הגיבורים חושב על החלפת מקצוע. הוא רוצה להיות אולי יצרן צעצועים. מרווד נפרד מחברו כאשר הוא מקבל תפקיד בתיאטרון מחוץ ללונדון.

רובינסון שאב את השראתו מסרטי הצמדים האמריקניים וגם מהקומדיות הבריטיות הקלסיות שהיו משובצות בטיפוסים יוצאי־דופן. הוא השכיל בבחירת שחקניו, ושני השחקנים, שהם פנים חדשות בשורת הקולנוע, ריצ'רד אי. גרנט כויתנייל ופול מקגאן כמרווד מרשימים למדי, גם שחקני המשנה, במיוחד ריצ'רד גריפיתס כדוד מונטי, עושים את מלאכתם על הצד הטוב ביותר. הבימוי של רובינסון עדיין מסורבל, הסרט סובל מאריכות יתר, אך הסך הכל חביב. עוד סרט המעורר תקווה שהקולנוע הבריטי אכן מתעורר מתרדמתו. □

צוותא
להתנעה מתקדמת

„צוותא כפר־סבא
ליל שבת, 18.3.88 שעה 21.30 בבית מועצת הפועלים „סונטת קרויצר" הצגת יחיד של השחקן – אשר צרפתי.

שבת, 19.3.88 שעה 17.00 בבית מועצת הפועלים – לשיר עם אבא ואמא בהנחיית – פרדי ברק.

„צוותא" רמת־השרון
ליל שבת, 11.3.88 שעה 22.00 באולם אורי – מסיבה לפעילי צוותא וידידיהם והמעם – ערב שירה וריקודים בנוסח הקאונטרי.

מוצאי שבת, 12.3.88 שעה 21.00 ערב ספרותי מיוחד – חיוכים בסמטאות ירושלים עם יוסל בירשטיין. אוסף של סיפורים שזורים מחיי היום־יום ותדמויות חסובבות אותנו. ספורי חיוך ועצב.

„צוותא ראשון־לציון
ליל שבת, 11.3.88 שעה 22.00 „סקופ" מופע חדש של רפי גינת בסיפורים מאחורי הקלעים של תכניות הטלוויזיה – „שידור חוקר" „וכלבוטק".

מוצאי שבת, 12.3.88 שעה 21.00 „איפה הכסף" עיבוד ובימוי – יואל זילברג. משתתפים: גבי עמרני, תקוה עזיז, קרולין לנגפורד, מושון אלבוהר, ארמנדו ביסמוטו, רחלי חיימן, אודי בוכמן.

יום שלישי, 15.3.88 שעה 19.00 – „דוס פינטלה – ייד" עם אנבלה, דורטיה לבין, ישראל פיגלאון ומרים רזניק.

ליל שבת, 18.3.88 שעה 22.00 לשיר בצוותא עם יורם שחר, עמו על הבמה החלילן – יואל הוד. זמר אורח – דודו זר.

„צוותא באר־שבע
ליל שבת, 18.3.88 שעה 21.30 ירצה הכירולוג מייק לוי על „קריאת כף היד" בלוי הדגמות. האירוע יתקיים באולם אמל"ט.

„צוותא" חיפה
מוצאי שבת, 12.3.88 שעה 21.00 רעיון הקונפדרציה – פתרון לסכסוך הישראלי־פלשתינאי. משתתפים: הסופר – א.ב. יהושע, ח"כ חייקה גרוסמן – מפ"ם, הסופר והמבקר – גבריאל מוקד, כהן דת – איברהים ד' שימעאן.

יום רביעי, 16.3.88 שעה 21.00 דיון פתוח – צה"ל בשטחים. ערב לסטודנטים וצעירים.

„צוותא" אשדוד
ליל שבת, 18.3.88 שעה 21.00 השחקן – מישה אשרוב בהצגת היחיד המיוחדת – „איינשטיין".

„צוותא" ירושלים
שבת, 12.3.88 שעה 11.00 בבוקר „מחווה לבאך" קונצרט איגוד באך בישראל, צילו, חליל, כנור ופסנתר.

בשעה 20.30 מוצאי שבת, יוקרן הסרט – „בית הזונות הקטן והטוב ביותר בטקסס".

יום ראשון, 13.3.88 שעה 20.30 „אנטרופוסופיה" מרצה – ישעיהו בר־אחרון. על הוגו ברגמן, מרטין בובר וגרשום שלום.

יום שלישי, 15.3.88 שעה 20.00 „וכתתו חרבותם לאתים..." ערב עם אנשי רוח על נושא השלום. משתתפים: יהודה עמיחי, נתן יונתן, מורה מאיר, חיים גורי, ומר זמיר (לשעבר היועץ המשפטי של הממשלה). יענקלה רוטבליט – בשיר ומשחק.

יום חמישי, 17.3.88 שעה 20.30 „השליחים". אנדרי בצאנו – שירה וגיטרה, מיכאל ויסמן – גיטרות ושירה, אהר שלפמן – גיטורות לורי קולי, עמית קפלן – בס ושירה, גילי ורשבסקי – תופים. להקת צעירים המבצעים שירים פרי עטם.

תל־אביב

אסתר
אבא רד ממני
שישי: 10.00–12.15
מוצ"ש: 7.30–9.40
חול: 5.00–7.30–9.40

אורלי
חיזור גורלי
שישי: 9.45
מוצ"ש: 7.00–9.30
חול: 4.30–7.00–9.30

בית ציוני אמריקה
רח' צ'רינג קרוס מס' 84
מוצ"ש: 7.30–9.30
א', ב', ג', ה': 4.30–19.30–21.30
שבת חצות – מועדון הכותנת

בן יהודה
חיזור גורלי
שישי: 9.40–12.00
מוצ"ש: 7.00–9.30
חול: 4.30–7.00–9.30

גת
הקיסר האחרון
שישי: 10.00
מוצ"ש: 6.30–9.30
חול: 6.00–9.00

גורדון
יופיו של החטא
מוצ"ש: 7.15–9.30
חול: 4.30–7.15–9.30

דקל
חשוד
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 7.00–9.15

דרייב־אין
ללא מוצא
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 7.15–9.30
12.00 – סקס

הוד
תגובה קטלנית
שישי: 9.45–12.00
מוצ"ש: 7.15–9.30
חול: 5.00–7.15–9.30

לימור חדש
ללא מוצא
שישי: 9.45–12.00
מוצ"ש: 7.00–9.30
חול: 4.30–7.00–9.30

פאר
דודו טופז – ת"א
לוס אנג'לס
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.30–9.30
חול: 5.00–7.30–9.30

מוזיאון תל־אביב
עיניים שחורות

סינמה 1
הפתיחה בקרוב

סינמה 2
הפתיחה בקרוב

פאריס
יהשוע יהשוע
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15–9.30
חול: 5.00–7.15–9.30

חן 1
מעקב צמוד
שישי: 10.00–12.15
מוצ"ש: 7.30–9.50
חול: 2.00–5.00–7.30–9.50

חן 2
תרגילים בחיזור
שישי: 9.50–12.15
מוצ"ש: 7.25–9.50
חול: 5.00–7.25–9.50

חן 3
אי אפשר לקנות אהבה
שישי: 9.50–12.15
מוצ"ש: 7.25–9.50
חול: 5.00–7.25–9.50

חן 4
משחק הלבבות
שישי: 9.50–12.15
מוצ"ש: 7.25–9.50
חול: 11.00–2.00–5.00–7.25–9.50

חן 5
יום במלכודת
שישי: 9.50–12.15
מוצ"ש: 7.25–9.50
חול: 11.00–2.00–5.00–7.25–9.50

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר, מוצ"ש, 12.3
מירלה אפרת: 18.30, 21.30
אנשים קשים: 20.30
גן ריקי – בימרתף: 20.30
מושבעת –
שבת 12.3 ב־11.00

שחף
הזעקה לחופש
שישי: 9.45
מוצ"ש: 6–9.30
חול: 5.45–9.15

תכלת
עשבי בר
מוצ"ש: 7.25–9.45
חול: 5.00–7.25–9.45

תל־אביב
צדק הפלדה
שישי: 9.45–12.00
מוצ"ש: 7.15–9.30
חול: 5.00–7.15–9.30

לב 1
חופשה בכפר
שישי: 10.00–12.15
מוצ"ש: 7.40–9.55
חול: 2.00–5.00–7.40–9.55

לב 2
מלאכים בשמי ברלין
שישי: 9.45–12.15
מוצ"ש: 7.20–9.50
חול: 2.00–4.45–7.15–9.45

לב 3
שובו של מרטין בר
שישי: 12.00
מוצ"ש: 9.50
חול: 2.00–9.50
מגדל הדבורים
שישי: 9.50
מוצ"ש: 7.30
חול: 5.00–7.15

לב 4
טמפופו
שישי: 9.50
שבת: 7.40
חול: 2.00–7.40

חיפה

חן
אבא רד ממני
שישי: 10.00 בערב
מוצ"ש: 9.00–6.45
חול: 9.00–6.45–4.30

פאר
הפורצת מסנפרנציסקו
שישי: 10.00 ערב
מוצ"ש: 9.15–7.00
חול: 9.15–7.00–4.30

אורלי
יופיו של החטא
מוצ"ש חול: 9.00–6.45

רון
הזעקה לחופש
מוצ"ש: 9.15–6.15
חול: 9.00–6.00

אורה
אורות הכרך
שישי: 10.00 ערב
מוצ"ש: 9.15–7.00
חול: 9.15–7.00–4.30

עצמון 1 שבוע 2
חיזור גורלי
שישי: 10.00 ערב
מוצ"ש: 9.30–7.00
חול: 9.00–6.45–4.15

עצמון 2
זעם של כבוד
שישי: 10.15 ערב
מוצ"ש: 9.30–7.15
חול: 9.15–7.00–4.30

עצמון 3 שבוע 2
זעקת הנשרים
שישי: 10.00 ערב
מוצ"ש: 9.30–7.15
חול: 9.10–6.45–4.30

קרן אור המחודש
דודו טופז – ת"א
לוס אנג'לס
מוצ"ש: 7.00–9.15
חול: 5.00–7.30–9.15

ראשל"צ

רון 1
חיזור גורלי
שבת: 7.00–9.30
חול: 5.00–7.15–9.30

רון 2
זיווג משמים
מוצ"ש וחול: 7.00–9.15

בת־ים

עצמאות
חיזור גורלי
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00–9.30
חול: 4.30–7.00–9.30

עפולה

מוסחרון
עכבר הבארים
שבת וחול: 9.00

ירושלים

אדיסון
הזעקה לחופש
מוצ"ש: 9
חול: 5.45, 9.00

אורגיל
מעקב צמוד
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

עדן
אבא רד ממני
מוצ"ש: 7.00, 9.00
חול: 4.30, 7.00, 9.00

אורנע
לילה מגניב
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.00

מיטשל
כחום הגוף
מוצ"ש וחול: 7.00, 9.00

סמדר
המשפחה
שישי: 22.00
בעקבות החרב הקסומה
שבת: 11.00 בבוקר
נערות עובדות
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 7.00, 9.15
אסורה הכניסה מתחת לגיל 18

כפיר
חיזור גורלי
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.30

רון
חשוד
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

בית אגרון
שישי
14.00 מלך ליום אחד
16.00 בטי בלו
שבת
11.00 לידי נץ
12.45 חשוטר מבברלי חילס 2
14.45 מילכוד 22
17.00 זליג
18.30 ראסטי ג'יימס
20.00 מלך ליום אחד
21.45 בטי בלו
24.00 מונטי פיטון – משהו שונה לגמרי

תיאטרון ירושלים
תקוה ותחילה
שישי: 14.00
מוצ"ש וחול: 7.30, 9.30

רמת־גן

אואזיס
נדין
שישי: 10.00
מוצ"ש + חול: 7.30, 9.45

ארמון
סגור

לילי
ת"א לוס אנג'לס
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

רב גן 1
מעקב צמוד
שישי: 10.00, 12.15
מוצ"ש: 7.30, 9.50
חול: 5.00, 7.30, 9.50

רב גן 2
ללא מוצא
שישי: 10.00, 12.15
מוצ"ש: 7.30, 9.50
חול: 5.00, 7.30, 9.50

רב גן 3
ריקוד מושחת
שישי: 10.00, 12.15
מוצ"ש: 7.25, 9.55
חול: 5.00, 7.25, 9.55

רב גן 4
הקיסר האחרון
שישי: 10.00
מוצ"ש: 6.30, 9.30
חול: 6.00, 9.00

הרצליה

היכל
מלתעות 4 – הנקמה
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

גבעתיים

הדר
חיזור גורלי
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.30

נתניה

שרון
דודו טופז
ת"א – לוס־אנג'לס
מוצ"ש: 7.00, 9.15
א', ב', ג': 5.00, 7.00, 9.15
יום ה': 7.00, 9.15

באר־שבע

חן
חיזור גורלי
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 7.00, 9.15

חולון

ארמון
דודו טופז
ת"א – לוס־אנג'לס
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 5.00, 7.30, 9.15

סבוי
חיזור גורלי
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.30

מגדל
הקיסר האחרון
שישי: 10.00
מוצ"ש: 6.30, 9.30
חול: 6.00, 9.00

מועדון קולנוע לנוער
בבבי אריזונה

פתח־תקוה

היכל 1
חיזור גורלי
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00–9.30
חול: 4.30–7.00–9.30

היכל 2
הזעקה לחופש
שישי: 9.45
מוצ"ש: 6.30–9.30
חול: 6.00–9.00

היכל 3
שגעון בחלל
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15–9.30
חול: 5.00–7.15–9.30

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: בלפור – בלפור 90
חולון: בלפור – בלפור 30, בת־ים
ירושלים: קופ"ח – מרפאת רוממה המ"ג 28
נתניה: תרופה – הרצל 2
פתח־תקוה: גמ"א – חפץ חיים 6
רמת־גן: רמת־גן – ביאליק 51
תל־אביב: ארלוזורוב – ארלוזורוב 76; בריאות – המלך ג'ורג' 28
חיפה: חניתה – חניתה 22

שבת
בת־ים: קופ"ח – עין יהב 2, חולון
חולון: ד"ר חורי – סוקולוב 70
ירושלים: הר הזיתים – הר הזיתים (שבת); קופ"ח – מרפאת רוממה – המ"ג 28 (מוצ"ש)
נתניה: ועשיא – שד' וייצמן 36
פתח־תקוה: הירקון – שטמפפר 24
רמת־גן: הרצל – הרצל 52
תל־אביב: כול – כול 25 (שבת); נצח ישראל – נצח ישראל 11 (מוצ"ש)
חיפה: מזור – הנגינים 97

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה – טל' 100. באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100. אילת – 244... – 22444.

רכבות

מירושלים לבני־ברק וחיפה: בימים א'–ה': 16.00; בימי ו' וערבי חג: 11.30
מחיפה לבני־ברק וירושלים: א'–ו': 7.00
מתל־אביב לחיפה: בימים א'–ה': [illegible]

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש וולפסון, תל־אביב – בימים ב', ד', ו' – כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – בימים א', ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי: הדסה עין כרם – ילדים, פנימית, ביקור חולים – א.א.ג. הדסה הר הצופים – נשים, שערי צדק – כירורגית, אורטופדית, עיניים.
שבת: שערי צדק – ילדים, נשים, כירורגית, אורטופדית, עיניים; ביקור חולים – א.א.ג. פנימית.

יד ביד – ארגון קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה
ירושלים – 02-243358
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04-229488 (11.00-20.00)
גליל מערבי – 04-922222
קו פתוח לנוער במצוקה בימים ב' ד' – טל. 228782.
„קו פתוח" – ארגון קשבת לילדים ובני נוער 03-222723 (24 שעות)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שליד ההסתדרות לרפואת שיניים בישראל: [illegible]
מרפאת שיניים לעזרה ראשונה: [illegible]
מרכז מידע לקורבנות אונס: [illegible]
עזרה ראשונה נפשית: [illegible]
סילוק מוקשים: [illegible]

מד"א

[illegible]

אלופת ישראל התברגה בין ארבע הראשונות בבית־הגמר בגביע־אירופה – 97:111

הצגה של קן מול קלן

יכולת ישראלית מצויינת במחצית הראשונה, בניצוחו של קן בארלו, העלתה את מכבי ת"א ל־40:63 ★ לאחר ההפסקה זינקו קווין מאגי (31) וחבריו ליתרון 31 נקודות אך נדבקו בחולשה הגרמנית ★ נסיון גרמני כושל לשחק ב„סגנון אמריקני"

פרשנות
ישראל פז

מכבי ת"א עשתה אמש צעד־וחצי למשחקי הפליי־אוף בבית־הגמר בגביע־אירופה לאלופות כדורסל שייערכו ב־5 באפריל בעיר הבלגית גנט. היא התברגה בין ארבע הראשונות, תוך הפגנת יכולת מצויינת, בעיקר בהתקפה, במחצית הראשונה – 40:63. לאחר ההפסקה כבר הגיעה ל־31 הפרש, אך דעכה במהירות, כאילו נדבקת בחולשת קבוצת סאטורן קלן. בסיום – 97:111.

שתי הקבוצות פתחו במהירות. הן זנחו את ההגנה והתרכזו רק בהתקפה. זה היה משאת־נפשה של מכבי ת"א. תוך משחק יעיל נוצלה עד תום את המשחק המפוזר של הגרמנים והנחיתה מהלומה מוחצת לסאטורן, שלעתים כלל לא ידעה מה נעשה אתה.

הגרמנים עם מאמנם האמריקני טוני דילאו עשו את כל השגיאות האפשריות במחצית הראשונה, במיוחד מהבחינה הטקטית, אבל אין הדבר צריך לפגוע ביעילות הרבה של החמישייה הראשונה של מכבי ת"א: חן ליפין, דורון ג'מצ'י, קן בארלו, קווין מאגי ווילי סימס. חמישייה זו גילתה משחק מהיר, שוטף ולוחם. סאטורן ניסתה לחגוג אך ללא תועלת.

גם במחצית השנייה המטירו שחקני מכבי ת"א ברד־סלים על סאטורן. דווקא ביתרון של 31 נקודות (64:95) חלה נסיגה במשחקה של מכבי ת"א. במקום להמשיך וללחוץ על הדוושה הירפו כדורסלני האלופה הישראלית. גם כמה תילומים בלתי־מוצלחים איפשרו לגרמנים שהיו על הקרשים להרים ראש. היתרון צומק ל־14 נקודות. למעשה אין להפרש חשיבות שכן מכבי ת"א היתה זקוקה לנצחון והיא השיגה אותו בצורה משכנעת ובמשחק חד־צדדי.

התלהבות תרבת של כדורסלני מכבי ת"א והרצון לפרוץ קדימה לאחר נצחון דין־בוס ההולנדית על ברצלונה שלשום, הדביקות את רבבת הצופים בהיכל־הספורט ביד־אליהו, שעודדו את מכבי ת"א. אם תשחק כמו במחצית הראשונה בשבוע הבא באורתז תזכה ללא ספק בנצחון.

סאטורן קלן איכזבה לגמרי. במיוחד היו גרועים שני הזרים של הקבוצה הגרמנית, מקפרסון וריק. לעתים דמתה סאטורן לקבוצה שהתבונה ממנה והלאה כאשר ניסתה לנגן לפי חלילה של מכבי ת"א. מסתבר שגם עם המאמן מארה"ב אין הגרמנים מסוגלים לשחק בסגנון אמריקני. השחקן הגרמני היחיד שמצא חן בעיני היה שטפן באק, בעוד שהצלף של סאטורן מייקל ייקל החטיא לעתים קרובות.

המשחק היה נוקשה וחריף והשופטים קוטלובה מצ'כוסלובקיה ואריקסון משבדיה לא דייקו תמיד ועוררו התמרמרות בין הכדורסלנים והצופים גם יחד.

נדנדה: מ־31 הפרש ל־14 בלבד

מהלך
יצחק ויסהוף

23 נקודות יתרון נרשמו לזכות מכבי ת"א עם ירידתה להפסקה — 40:63. במחצית השנייה „ניצחו" הגרמנים. הם קלעו 57 נקודות לעומת 48 בלבד של מכבי ת"א. בסיכום הכללי — 97:111 לאלופה הישראלית עשתה צעד חשוב לקראת הופעתה בפליי־אוף.

חניכיו של המאמן רלף קליין עלו למשחק במוטיבציה גבוהה. התמי־שייה שכללה את ליפין, סימס, ג'מ־צ'י, מאגי ובארלו, „למדה את הי־ריב" במשך עשר דקות. בדקה ה־10 הוליכה מכבי ת"א ב־4 נקודות בלבד — 26:30. אבל אז כאילו נורתה מכבי ת"א מלוע של תותח. במשך שש דקות קלעו בארלו, ג'מצ'י ומאגי 20 נקודות לעומת 4 בלבד של סאטורן. התוצאה עלתה ל־30:50, ועד להפסקה צמח היתרון בעוד 3 נקודות — 40:63. חן ליפין, בריכוז מצויין ווילי סימס, שפתח בשמירה יעילה על מייקל ייקל; החטאות של מקפרסון, וריק וגנאר, לעומת שליטה מוחלטת של מכבי ת"א בריבאונד (45 כדורים חוזרים של מכבי ת"א לעומת 18 בלבד של סאטורן), היוו נדבך חשוב בהצלחת האלופה הישראלית.

במחצית השנייה הצליחה מכבי ת"א לקבוע הפרש של — 40:70 (דקה 22), אך כאן חל מעצור. ליפין נכנס במקום ווילי סימס ושחקני קלן שיפרו את משחק ההגנה שלהם. באק, ייקל, גנאר ומקפרסון איפשו את ידיהם והתוצאה החלה להצטמק. אבל מכבי ת"א הגיבה במהירות. בדקה ה־27 הוליכה ביתרון בן 27 נקודות 55:82 ובדקה ה־31 הפרש־שיא 64:95. גם כניסתם של מיקי ברקוביץ, שסבל בגבו, ושל חברו מוטי ארואסטי קטעה את שטף משחק מכבי ת"א. החלפתם לא הועילה ובסיום הצליחו הגרמנים להוריד במהירות ל־14 נקודות בלבד — 97:111.

קן בארלו (מימין) וקווין מאגי מוחצים את תגנת סאטורן. במרכז: הגרמני גנאד (12) ומימין ייקל (15). תצלום: אריה קנפר

מכבי תל־אביב 111 (63)

	קליעות שדה	סלי 3	עונשין	ריבאונד	סה"כ
מאגי	24"14	0"0	4"3	19	31
ג'מצ'י	14"9	7"3	1"1	2	28
בארלו	15"10	0"0	7"6	16	26
סימס	11"6	2"0	4"4	4	16
דניאל	3"2	4"1	0"0	1	7
ליפין	2"1	1"0	0"0	1	2
ברקוביץ	3"0	0"0	4"1	1	1
	72"42	14"4	20"15	44	111

סטורן קלן 97 (40)

	קליעות שדה	סלי 3	עונשין	ריבאונד	סה"כ
באק	14"10	1"0	9"8	1	28
ייקל	14"10	3"0	4"4	1	24
מקפרסון	15"7	3"0	4"3	5	17
גנאר	11"5	0"0	7"5	7	15
וריק	8"3	2"1	0"0	4	9
זואר	1"1	0"0	3"2	-	4
זאנדר	4"0	0"0	0"0	-	-
	67"36	9"1	27"22	18	97

סנסציה: מנסדורף הכניע את בקר בשתי מערכותיו

הטניסאי הישראלי עמוס מנסדורף זכה לזכותו את הנצחון המרשים בקריירה שלו, כשגבר בטורניר ארלנדו, פלורידה, על אלוף ויםבלדון מגרמניה, באותה לפני שנתיים, המערב־גרמני בוריס בקר — 4:6, 4:6.

מנסדורף הצליח לשבור פעמיים את תכנות ההגשה של הגרמני. שורוב רביעי בטורניר. בקר, שזכה בראשית השבוע בטורניר אינדיאן־וולס, אמר לאחר המשחק שהוא לא יכול היה לישראלי מאחר שהיה תשוש, ולכן לא הגיב להכנות הנפלאות של הישראלי, שלדעתו העלה על עצמו.

[illegible]

צפוי חילוף אחד נגד טייוואן

שרות „על המשמר"

אלי דריקס או ניר לוין יחליף את רוני רוזנטל, שחזר לבלגיה, במשחק השלישי של נבחרת ישראל בטורניר הקדם־אולימפי בכדורגל, נגד טייוואן שייערך בסידני ביום ראשון ב־4 לפנות בוקר, שעון ישראל.

המאמן הלאומי מילינקו מיחיץ' כבר הודיע כי ההרכב יהיה זהה לזה ששיחק במשחק־הנצחון עם ניר וילנר, לבד מתפקיד החלוץ: בוני גינצבורג, אבי כהן, ניר אלון, אבי כהן, ניר קלינגר, אורי מלמיליאן, אלי כהן, מוטי איוניר, אבינועם עובדיה, דניאל בראיילובסקי ואלי דריקס או ניר לוין.

המארגנים הקדימו את המשחק מסידני מ־2 אחה"צ, כפי שנקבע תחילה, ל־1 (4 לפנות בוקר, שעון ישראל): במשחק שני ישחקו: אוסטרליה נגד ניו־זילנד.

לדעתו של מיחיץ' הרי שיש ללחוץ על שער טייוואן מפתיחת ההתמודדות והובה להשיג שער־בזק. „לפער השערים בסיום הטורניר יכול להיות משמעות, לכן שער פתיחה יכול לסייע לנו לנצח בהפרש גדול, אבל אסור בשום פנים ואופן לזלזל בטייוואן" — אמר מיחיץ'.

הבלם אבי כהן קיבל הוראה מתל־אביב לא לחזור לסקוטלנד והמשיך עם הנבחרת מארלייד לסידני.

היום תקיים הנבחרת אימון ראשון בסידני.

על משחקי הכדורגל והכדורעף בעמ' 22

נצחונות ביתיים לטרסר ואריס

טרסר ומילאנו ואריס סלוניקי השיגו אמש נצחונות־בית על אורתז ופרטיזן בלגראד במחזור ה־12. במילאנו גברה אלופת אירופה, טרסר, על אורתז — 77:88 (38:44).

בוב מקאדו (26 נקודות); ריקי בראון (25) ודינו מנגין (11) הירבו לקלוע למילאנו. דניאל האקה (18), גארו (16), קאבה (11), קרטר (9) וזוסגאאל (7) היו הקלעים הבולטים באורתז.

36 הנקודות שקלע ניקי גאליס סחפו את קבוצתו, אריס סלוניקי, לנצחון 87:96 (37:49) על פרטיזן בלגראד. ולציר (20) ויאנקי (14) סייעו לגאליס במלאכת הקליעה. לפרטיזן הירבו לקלוע: ריבג' 20 ססלי 19 וגרבוביץ 16.

טבלת בית־הגמר
(לאחר המחזור ה־12)

1.	פרטיזן	1108"1052	22
2.	אריס	1176"1131	20
3.	טרסר	1121"1102	20
4.	מכבי ת"א	1137"1154	18
5.	ברצלונה	1184"1112	17
6.	אורתז	1049"1058	16
7.	סאטורן	1192"1211	16
8.	דן־בוס	1107"1254	15

במחזור ה־12 ישחקו: ● ביום רביעי, 16 במארס: אורתז — מכבי ת"א; דן־בוס — אריס סלוניקי. ● ביום חמישי, 17 במארס: פרטיזן בלגראד — סאטורן קלן; ברצלונה — מילאנו.

מקנזי הורחק לשני משחקים – נזיפה לקליין

יצחק ויסהוף

כל פעולות הפועל תל־אביב באיגוד הכדורסל תופסק אם הקבוצה לא תשלם לאיגוד תוך חודש סכום של 3.276 שקל, לאחר שהוראשמה באי העברת 5 אורח מהכנסות משחק דרבי הגביע נגד מכבי ת"א. כן נקנסה הקבוצה ב־500 שקל, אותה חייבה ועדת המשמעת לשלם תוך שבועיים.

אשר לתביעת מכבי ת"א לחלוקת ההכנסות בדרבי, הוחלט לדחות את הדיון למועד שעדיין לא נקבע.

פורסט מקנזי, בהורסלן אליצור נוה־דוד רמלה הורחק לעוד משחק בפועל ולא יטול חלק במשחק קבוצתו ביום שני נגד הפועל ירושלים, בבירה. מקנזי הורחק במשחק קבוצתו נגד מכבי רמת־גן.

רלף קליין, מאמן מכבי ת"א, ננזף על שעלב בשופט טוד ווהניק, בתום משחק קבוצתו נגד אליצור נתניה.

ישראלי רק במקום העשירי במרתון ת"א

לאויסון: המשכתי במסורת הנצחונות של רצי צרפת

יצחק ויסהוף

בעוד מחדש ישתתפו בכירי רצי המרתון של ישראל במרתון לונדון היוקרתי. אריה גמליאל, יאיר קרני, זהבה שמואלי ואחרים העדיפו אתמול חצי־מרתון ווהתי־רו את הזירה במירוץ היוקרתי של תל־אביב למרחק 42 ק"מ ו־195 מטר לרצים אורחים מחו"ל, שהשתלטו על תשעת המקומות הראשונים. המנצח היה ז'אן קלוד לאויסון, מצרפת בזמן שיא מירוץ — 2:22.21 שעות — שימור לשיאו של האנגלי מקגי, שהושג בשנת 1983 — 2:22.54 שעות.

הרץ הישראלי הראשון שחצה את קו־הגמר היה דני קפלושניק מקיבוץ גליל־ים, שהגיע עשירי עם תוצאה של 2:44.13 שעות, כאשר הקדימה אותו הרומניה המנצחת אוריאנה אנדרסקו — 2:44.03.

לפני הזינוק למרתון זינקו 5000 רצים למירוץ העממי למרחק של 4 ק"מ שהסתיים בסמורטק שבצפון ת"א. עשר דקות מאוחר יותר יצאו לדרכם 2000 רצי חצי־המרתון, כאשר על קו הזינוק נראו אריה גמליאל ויאיר קרני. לאחר שני ק"מ פרש קרני שסבל מבעיות גב, והותיר את הזירה לגמליאל שחתך את קו המטרה בשיא־אישי — 1:07.20 שעה. שני הגיע יצחק גולה, בן ה־17, עולה חדש מאתיופיה, הלומד בכפר־בתיה ומייצג את אגודת אליצור. גולה ניצל את העובדה כי שלמה פנחס, שסיים שני, נפסל מאחר שלא נרשם למירוץ.

זהבה דיחפה מתפרצים

בין הנשים ניצחה זהבה שמואלי, שסבלה מבאלאגן על קו הסיום: „הייתי חייבת לדחוף אנשים שפרצו בחצי הק"מ האחרון, אבל בסך־הכל היה כיף". שנייה הגיעה אתותה של זהבה, מזל שלום, ובמקום השלישי דורגה הרצה הוותיקה רוזה סידרון מקיבוץ חורשים. רוזה סידרון רצה ביום ראשון במרתון לוס־אנג'לס, שבה לישראל ביום שלישי, ביקשה לרוץ את המירוץ המלא, אך בהמלצת ידידים ויתרה והשתתפה בחצי־המרחק. בסיום עשתה את הדרך חורה לחפש את בעלה, רוני, שגם הוא רץ את חצי המרחק.

מזג האוויר האביבי והרוח שנשבה לא הפריעו לרצים, שזכו לשמע של מים וספוגים שהוגשו להם במהלך הריצה הארוכה שהשתיתה למספר שעות את רחובותיה המרכזיים של תל־אביב.

בין הרצים נראו דמויות ססגוניות רבות, ביניהן בלט האלוף דורון רובין, ראש מה"ד.

יוסף ביין, בן ה־80, סיים גם הוא את המרתון.

500 שוטרים שמרו על הסדר, בעזרת מאות מתנדבים שסייעו להעביר את המירוץ בצורה חלקה.

מסורת צרפתית

המנצח ז'אן קלוד לאויסון אמר: „מירוץ קשה, היה נעים לרוץ. לכל אורך המסלול עמדו צופים ועודדו. קיוויתי לנצח מאחר שרציתי לשמור על המסורת שצרפתים מנצחים במרתון ת"א" (לאויסון היה הצרפתי השישי מבין שמונה רצים שניצחו במרתון ת"א).

מעניין לציין כי המועמד לנצחון, פרנה שצ'קרס מהונגריה שהוא פיזיותרפיסט ומעסה במקצועו נשבר לאחר 30 ק"מ לאחר שסבל מבעיות בשרירי רגליו.

גם המועמדת לנצחון, הרומניה אלנה מורגוצ'י, מנצחת מרתון ת"א לפני שנתיים, פרשה לאחר 30 ק"מ והותירה את הנצחון לחברתה, אוריאנה אנדרסקו, שהיא מספר 2 בארצה.

המנצחים

● מרתון גברים: 1. ז'אן קלוד לאויסון (צרפת) 2:22.21; 2. קריאן אלכסנדרו (רומניה) 2:23.10; 3. ג'יאורגו סאנדו (רומניה) 2:26.17; 4. גוס ואדריהזאטר (בלגיה) 2:28.20; 5. דני ואדרן (בלגיה) 2:31.27; 6. פרנה שצ'קרס (הונגריה) 2:31.55; 10. דני קפלושניק 2:44.13; 11. יעקב סולימני (הפועל אשקלון) 2:49.09.

● נשים: 1. אוריאנה אנדרסקו (רומניה) 2:44.03; 2. שנטל לנגלסה (צרפת) 2:48.37.

● גילאי 40, ומעלה: 1. קולין סאו (הרצליה) 2:56.36; 2. אברהם עופר (אילת) 2:08.51.

● גילאי 50, ומעלה: 1. בנימין גבאי (רחובות) 3:13.37; 2. אודי אליאב (אילות) 3:15.17; 3. יצחק עתיר (אילות) 3:17.52.

● חצי־מרתון גברים: 1. אריה גמליאל (מכבי ת"א) 1:07.20; 2. יצחק גולה (אליצור כפר־בתיה) 1:12.27; 3. אריק רוגל (אליצור כפר־בתיה) 1:13.25.

● חצי־מרתון נשים: 1. זהבה שמואלי (רמת־השרון) 1:17.12; 2. מזל שלום (הפועל אשקלון) 1:18.04; 3. רוזה סידרון (הפועל עמק־חפר) 1:32.

● חצי־מרתון ותיקים, 40 ומעלה: 1. ציון חגרה (אילות) 1:13.49; 2. סמי סאונן (סינלנד) 1:17.32; 3. יורם קיטעי (הפועל אשקלון) 1:18.06.

● חצי־מרתון ותיקים, 50 ומעלה: 1. אליהו קמאי (אילות) 1:19.38; 2. אלי רוזן (עירוני) 1:20.12; 3. אברהם שגיב (סלום־צור) 1:26.39.

● חצי־מרתון ותיקים, 60: 1. שלמה עמיר (הפועל רחובות) 1:34.15; 2. הרולד צרין (הליכה) 1:43.35.

מנצחת צרפתי לאויסון

מנצחת אנדרסקו מרומניה
תצלומים: אריה קנפר

הפועל ת"א וכפר־סבא בעימות מכריע

שישה משחקים בגביע־הטוטו כבר היום

● כדורגל

שישה משחקים במתכונת הסיבוב השני בגביע־הטוטו בכדורגל ייערכו כבר היום. בבלומפילד יהיו היום שני מיפגשים: ב־1 בית"ר ת"א נגד בית"ר ירושלים, וב־3 הפועל ת"א נגד הפועל כפר־סבא.

משחקים נוספים היום: מכבי חיפה — שמשון ת"א; הפועל צפרירים חולון — בני־יהודה ת"א; הפועל פ"ת — מכבי פ"ת; הפועל חיפה — הפועל לוד.

מחר יתקיימו שני משחקים בלבד: הפועל ירושלים — מכבי ת"א; הפועל באר־שבע — מכבי נתניה.

● שמשון ת"א, המוליכה בבית א', עם מלוא 9 הנקודות, תתמודד היום ב־3 באיצטדיון בקרית־אליעזר עם מכבי חיפה, שתנסה לגמול לשמשונים על נצחונם בסיבוב הראשון 1:2. משחק שני יפגיש היום ב־1 בבלומפילד את קבוצות בית"ר ת"א ובית"ר ירושלים (בסיבוב הראשון — 0:1 לירושלים).

בית א'

1.	שמשון ת"א	3	2־5	9
2.	בית"ר י־ם	3	4־4	4
3.	מכבי חיפה	3	4־5	2
4.	בית"ר ת"א	3	1־3	1

● בבית ב' ייערך היום ב־3 דרבי פתח־תקואי, כשהפועל תארח את מכבי, עם סיכוי לחזור על הנצחון בסיבוב הראשון — 1:2. משחק מעניין אחר בבית זה יהיה היום ב־3 בחולון, בין הפועל צפרירים חולון ובני־יהודה ת"א (בסיבוב הראשון — 0:1 לבני־יהודה).

בית ב'

1.	בני־יהודה	3	4־2	6
2.	הפועל פ"ת	3	3־2	6
3.	הפועל חולון	3	3־3	4
4.	מכבי פ"ת	3	3־6	1

● קבוצת הפועל ירושלים, המוליכה בליגה הארצית, הפתיעה בסיבוב הראשון בבלומפילד בנצחון 1:3 על מכבי ת"א בבית ג'. מחר ב־3 ייפגשו שתי הקבוצות בימק"א. התל־אביבים יעשו כל מאמץ להציל את כבודם. משחק שני בבית יהיה מחר בבאר־שבע, בין המוליכה, מכבי נתניה, והפועל באר־שבע, שטרם זכתה בנצחון. בסיבוב הראשון — 0:0.

בית ג'

1.	מכבי נתניה	3	7־2	7
2.	הפועל י־ם	3	3־2	4
3.	מכבי ת"א	3	4־9	3
4.	הפ. באר־שבע	3	0־1	3

● ההכרעה בבית ד' תוכרע, קרוב לוודאי, היום ב־3 בבלומפילד בהתמודדות בין הפועל ת"א והפועל כפר־סבא. עימות מעניין בין שתי קבוצות שצברו 7 נקודות כל אחת. בסיבוב הראשון 0:0. במשחק שני, היום ב־3 באיצטדיון בקרית־חיים ינסו קבוצות הפועל חיפה והפועל לוד למצוא נצחון ראשון. בסיבוב הראשון — 2:2.

בית ד'

1.	הפועל ת"א	3	0־7	7
2.	הפ. כפר־סבא	3	1־3	7
3.	הפועל חיפה	3	6־3	1
4.	הפועל לוד	3	8־2	1

ארבעה משחקים בארצית – היום

גם בגביע־הטוטו לקבוצות הליגה הארצית בכדורגל ייערכו היום ארבעה משחקים במחזור ה־4.

● בית א': הכח רמת־גן — מכבי יבנה (היום 3; 4:0); מכבי רמת־עמידר — הפועל חדרה (מחר, 3; 3:1).

בית א'

1.	מכבי יבנה	3	1־9	9
2.	הפועל חדרה	3	3־7	6
3.	מכבי עמידר	3	6־1	1
4.	הכח רמת־גן	3	7־0	1

● בית ב': הפועל בת־ים — מכבי יפו (היום 3; 0:0); הפועל עכו — הפועל טבריה (היום 3; 5:1).

בית ב'

1.	הפועל בת־ים	3	1־5	5
2.	מכבי יפו	3	3־4	5
3.	הפועל טבריה	3	8־7	3
4.	הפועל עכו	3	7־3	2

● בית ג': הפועל רמת־גן — בית"ר נתניה (מחר, 3; 1:2); מכבי שעריים — הפועל יהוד (היום, 3; 2:1).

בית ג'

1.	הפועל יהוד	3	2־5	8
2.	הפועל רמת־גן	3	3־6	6
3.	מכבי שעריים	3	5־2	3
4.	בית"ר נתניה	3	4־1	0

● ליגה א'

בית־שאן בחדרה

משחק צמרת מסקרן יהיה מחר במחזור ה־21 בליגה א', צפון, בכדורגל, כשמכבי חדרה, השלישית בטבלה, תארח את המובילה, הפועל בית־שאן. בסיבוב הראשון — 0:0.

שאר המשחקים בצפון: מכבי עפולה — בית"ר חיפה (2:0); הפועל טירה — הפועל רעננה (2:2); הפועל טירת־הכרמל — מכבי טמרה (2:0); הפועל טייבה — הפועל קרית־אתא (1:0); מכבי אח"י נצרת — הפועל בני־נצרת (0:2); הפועל בני־טמרה — מכבי עוספיה (2:1); בית"ר נהריה — הפועל קרית־שמונה (2:3).

המובילה בדרום, מתיר רמלה, תארח את הפועל מרמורק. רמלה ניצחה בסיבוב הראשון — 2:3.

שאר המשחקים בדרום: הפועל אור־יהודה — הפועל קרית־אונו (1:0); הפועל ראשל"צ — הפועל בית־שמש (1:1); הפועל דימונה — הפועל רמלה (3:1); הפועל רמת־השרון — הפועל קרית־מלאכי (2:2); הפועל אשקלון — הפועל אזור (0:0); לורום חולון — מכבי הרצליה (2:0); הפועל אשדוד — מכבי קרית־גת (0:0).

הפועל מטה אשר – בת־ים בקרב מכריע, מחר בנעמן

● כדורעף

המשחק השלישי המכריע בין קבוצות הפועל מטה אשר והפועל בת־ים על כרטיס־הגמר בפליי־אוף בכדורעף, ייערך מחר ב־7 באולם הספורט בנעמן, בשיפוטם של רוד רוזנטל וזאב שוהם.

האלופה ומחזיקת הגביע, הפועל מטה אשר, ניצחה 0:3 במשחק הראשון. הפועל בת־ים הפתיעה בגומלין בנצחון — 2:3. בת־ים בתנופה. שחקניה יבואו לנעמן כשהם שאפתנים במיוחד. על־אף זאת נראה שהנצחון יהיה עם המארחים ממטה אשר, שיבקשו להתמודד בגמר ולהגן על כתרם נגד הפועל קרית־אתא שכבר עלתה.

משחק שלישי בבית 8־5 יהיה מחר ב־7 בכפר־סבא, בין הפועל שריד והפועל כפר־סבא. המארחים ניצחו במשחק הראשון — 0:3. שריד גמלה — 2:3. המנצחת תתמודד על המקום ה־5 עם הפועל רמת־אביב. ישפטו עזרא כהן ומיני שמפלינה.

פליי־אוף גם בנשים

שני משחקי פליי־אוף לנשים בכדורעף ייערכו מחר ב־7: הפועל בת־ים תארח את אס"א באר־שבע (שופטים: אלכס בוקור ונתי תרום) ובעין־החורש יתמודדו הפועל עין־החורש והפועל כפר־סבא (אסא וינגר ואבי בן־דרור).

● במשחקי חצי־הגמר בגביע־המדינה לנערים בכדורעף ניצחה הפועל מטה אשר ב' (אשרת) את הפועל איחוד עידן — 0:3, ועלתה לגמר נגד הפועל קרית־אתא.

● ליגות אזוריות

מסילות המשיכה לנצח

מסילות המשיכה לנצח בליגה האזורית בית־שאן/גלבוע בכדורסל כשגברה על רשפים — 40:56.

שאר התוצאות: בית־אלפא — עין־חרוד, מאוחד 96:98 (לאחר הארכה); ותיקי ניר־דוד — תל־יוסף 56:74; חמדיה — בית־השיטה 41:56; יזרעאל — נהריזין 34:67.

מסילות מובילה בראש עם 32 נקודות מ־17 משחקים, לפני גווך אור 27־15; המעיין 27־16; בית־השיטה 27־16; בית־אלפא 26־17; ותיקי ניר־דוד 25־16.

היטלר מתקבל בחיוכים ומועל יד, בשערי וינה ב־14 במארס 1938 (תצלום: איפי)

ולדהיים מתנצל על פשעי האוסטרים הנאצים, ביום השנה ה־50 ל„אנשלוס"

„זה היה טירוף גזעני שקבר גם את האזרחים היהודים של ארצנו"

רויטר, סוי"צ

וינה. — נשיא אוסטריה קורט ולדהיים התנצל אתמול בנאום בטלוויזיה, לקראת יום השנה ה־50 ל„אנשלוס", על הפשעים שבוצעו ע"י האוסטרים, עם סיפוח אוסטריה על־ידי היטלר.

ולדהיים הביא לצופים תיאור דרמאטי של מה שהתרחש ב־11 במרס 1938: „הייתי אז בן 19. ישבתי עם הורי ושמעתי ברדיו את דבריו של מי שהיה קנצלר אוסטריה ,אנו נכנעים לכוח — אלוהים הגן על אוסטריה'. זו היתה נפילת מולדתנו. לחיי אמי היו מכוסות בדמעות", סיפר ולדהיים והוסיף כי למחרת, נעצר אביו „פטריוט אוסטרי נאמן" ע"י הגסטאפו ופוטר מעבודתו. הוא הודה כי מאות אלפי אוסטרים קידמו בברכה את האנשלוס והריעו להיטלר.

לדבריו היתה זו „מסיבוכה המונית", תוצאה של משטר טוטאליטארי. „היתה זו מפולת של סבל, שקבר מתנגדים פוליטיים, ובתהליך של טירוף גזעני אכזרי, גם את האזרחים היהודים של ארצנו".

ולדהיים קרא לאזרחי אוסטריה להילחם בצל העבר, ולנצל את ימי הזכרון להתפייסות וסיכוי להתחלה חדשה. את התנהגותו האישית בזמן המלחמה תיאר כעניין של „הצלת החיים".

שעה שעמד ולדהיים לנאום בטלוויזיה, קיימו ארבעה פרלמנטים מחוזיים מושבים מיוחדים לזכר ה־11 במרס 1938, יום הכניעה.

באוסטריה העילית ביקרה משלחת רשמית באתר מחנה הריכוז מאוטהאוזן.

בווינה עמדו להופיע בפני עצרת עם בכיכר העירייה — מי שהיה קנצלר אוסטריה ברונו קרייסקי, מנהיג הקהילה היהודית פאול גרוס וראש עיריית וינה הלמוט צילק.

בשבת יקיימו מוסרים היסטוריונים ואמנים יהודים עצרת בה ידרשו את פיטוריו של ולדהיים.

איראן ועיראק חידשו ירי הטילים לאחר הפסקת אש בת שעות ספורות

עיר, סוי"צ

ניקוסיה. — איראן הודיעה אתמול, כי היא מפסיקה את התקפותיה על ערי עיראק, החל מהשעה 5.00 אחר־הצהריים (לפי שעון מקומי) בתנאי שגם בגדאד תפסיק להפציץ ולהפגיז ריכוזי אוכלוסיה באיראן.

מאוחר יותר הודיעה איראן, כי ירתה שני טילי קרקע־קרקע לעבר בגדאד בהפרש של שתי דקות.

בהודעה שפורסמה ע"י המשמרות המהפכניים נאמר, כי פעולות התגמול נגד הערים העיראקיות, פרט לארבע ערים שיעיות קדושות, תימשכנה עד שהעיראקים יפסיקו את ההתקפות על ריכוזי אוכלוסיה באיראן.

ראש ממשלת איראן, מיר חוסיין מוסאווי, שמסר את ההודעה ברדיו, לאחר ישיבת המועצה המדינית של הקבינט האיראני, אמר כי איראן החליטה להיענות לבקשת ראש ממשלת טורקיה, טורגוט אוזאל, להפסקת אש הדדית, וכי איראן רואה בתביעתו של אוזאל, צעד הומניטארי. הוא הביע ספק באשר לכוונותיה של עיראק להפסיק את ההפצצות.

עיראק מפסיקה „מלחמת הערים"

עיראק הודיעה קודם לכן, לאחר ישיבה משותפת אתמול של הנהגת „הבעת'" העיראקית ומועצת הפיקוד, כי עיראק תפסיק אחר־הצהריים את „מלחמת הערים" עם איראן, הפוגה של שישה תנאים, בינתיים, כי איראן תפסיק הפצצות תותחים ארוכי טווח וטילים על ערי עיראק.

עיראק הודיעה כי היא שומרת לעצמה את זכות התגובה האחרונה. זמן קצר לאחר שנמסרה ההודעה על הפסקת הירי על ריכוזי אוכלוסיה, הודיעו העיראקים על טיל נוסף ששיגרו לעבר העיר הקדושה קום.

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 10.3.1988

	יחידה	בנקנוטים: קניה	בנקנוטים: מכירה	העברות והמחאות: קניה	העברות והמחאות: מכירה	שער יציג
סל מטבעות	1	—	—	1.7064	1.7277	1.718
דולר אמריקאי	1	1.53	1.60	1.5603	1.5797	1.5713
מרק גרמני	1	0.92	0.96	0.9348	0.9465	0.9404
לירה סטרלינג	1	2.82	2.96	2.8740	2.9099	2.8943
פרנק צרפתי	1	0.26	0.28	0.2757	0.2788	0.2775
ין יפאני	100	1.20	1.25	1.2175	1.2327	1.2276
גילדן הולנדי	1	0.82	0.86	0.8324	0.8428	0.8376
פרנק שוויצרי	1	1.11	1.16	1.1168	1.1457	1.1384
כתר שבדי	1	0.25	0.27	0.2630	0.2660	0.2651
כתר נורווגי	1	0.24	0.25	0.2470	0.2500	0.2486
כתר דני	1	0.24	0.25	0.2446	0.2476	0.2463
מרק פיני	1	0.38	0.40	0.3874	0.3921	0.3904
דולר קנדי	1	1.22	1.28	1.2972	1.2552	1.2483
דולר אוסטרלי	1	1.10	1.18	1.1386	1.1528	1.1467
ראנד דרום אפריקאי	1	0.44	0.74	0.7104	0.7401	0.7358
פרנק בלגי	10	0.43	0.46	0.4474	0.4529	0.4498
שילינג אוסטרי	10	1.31	1.37	1.3292	1.3458	1.3384
לירה איטלקית	1,000	1.24	1.32	1.2654	1.2812	1.2721

צוותא לתרבות מתקדמת

מאמי

פנטזיית רוק
עם מזי כהן, אהוד בנאי ואריה מוסקונה
מחר, מוצ"ש, 12.3 ב־20.30 וב־22.30
וביום ב', 14.3 ב־21.30

תיאטרון
„עד שבסוף..." ס. בקט – היום, 11.3 ב־15.00
„גוצות" – א', 13.3 ב־20.30
„קירוש" – ד', 16.3 ב־20.30
„רכוש נטוש" – ה', 17.3 ב־29.30

בידור
אריק סיני ודני רובס – הערב, 11.3 ב־22.00 ובחצות־וחצי
„מאמי" – מוצ"ש, 12.3 ב־20.30 וב־22.30; ב', 14.3 ב־21.30
„מועדון הווידאו בצוותא" בהנחיית יואב קוטנר: פול סיימון ומנזי
„מיצל" – ה' 17.3 ב־3.00

מוסיקה
שחרית 11:11 – התזמורת הקאמרית של ירושלים. מנצח: זדאר וילגבקי, סולנים: אני שרף (כינור), שמואל מגן (צילו). מיצירות הנדל, מוצרט, אבני ושוברט. שבת, 12.3 ב־11.00.

אירועים מיוחדים
„גלגל ראשון" – סרט גנוז מ־1980 – היום, 11.3 ב־14.00.
„פמיניזם ודמוקרטיה", שיחה עם ד"ר סילביה כוזאו (פוגל). ב', 15.3 ב־16.30.

♦ בצוותא מוצגת תערוכתו של יונה גור ♦

כואבים על
רוז'קה קורצ'יק
כי איננה
לוחמת, מנהגת דגולה, בין מייסדיה של „מורשת"
ניחומינו למשפחה ולקיבוץ עין־החורש
בית רמת־השופט

שני ילדים וגבר נהרגו בכביש הדמים קרית־שמונה - ראש־פינה

הילדים היו בדרכם לטיפול בבעיות שמיעה ● ילד נוסף נפצע קשה ו־5 מבוגרים נפצעו באורח קל עד בינוני ● שוטר תנועה נהרג בדרום והולכת רגל נהרגה בתאונת „פגע וברח" בחיפה

יהודה צור, עתי"ם

שני ילדים וגבר נהרגו ושישה נפצעו בתאונת דרכים שהיתה אתמול בבוקר בכביש הדמים קרית־שמונה — ראש־פינה.

התאונה אירעה ליד צומת החולה כאשר משאית התנגשה בעוצמה רבה במכונית טרנזיט שהסיעה ילדים לטיפול בבעיות שמיעה בטבריה כתוצאה מההתנגשות הועפה הטרנזיט לתעלה.

ההרוגים הם אלברט צרפתי בן 30, עובד בניין, שהיה בדרכו לעבודה ונסע בטרמפ במכונית הטרנזיט לאחר שהחמיץ את האוטובוס, והילדים יאיר כהן בן 7 וטל אור בן 6.

הפצועים הם נהג הטרנזיט, רפי תורג'מן בן 30, שנפגע בבטנו וברגליו, נותח בבית־החולים צפת ומצבו יציב. הפעוט שי אקיקוס בן 5 נפגע קשה בראשו, סובל משברים בגולגולת והוטס במסוק של צה"ל לבית החולים רמב"ם בחיפה. יצחק בן זקן בן 27, אלי דבש בן 35, יעקב מחכש בן 43 ורינה ולוי בת 30 נפצעו באורח קל עד בינוני ומאושפזים בבית החולים צפת.

מחקירת המשטרה עולה, כי התאונה נגרמה בשל תוואי הכביש. מפקד משטרת קרית־שמונה, רב־פקד משה כהן, אמר, כי בקטע כביש זה אירעו תאונות רבות והוא פנה למע"צ בדרישה לשנות את השיפועים בכביש ולהרחיבו יותר, אולם לא נעשה דבר.

ראש עיריית קרית־שמונה, פרופסור אורן, שלח מברק דחוף לשר־הבינוי־והשיכון, דוד לוי, וביקשו להורות למע"צ להשלים לאלתר עבודות הרחבת כביש ראש־פינה־קרית שמונה.

שוטר נהרג בדרום

יעקב אבוטבול, שוטר תנועה ששירת ביחידת תנועה מיוחדת של מחוז הדרום שבסיסה בקרית־גת, נהרג אתמול בתאונת דרכים.

התאונה אירעה סמוך לשעה 11 בכביש קרית־גת־קרית־מלאכי, ליד הכניסה למושב קדמה. השוטר רכב על אופנוע והתנגש במכונית מסחרית של יחידת מע"צ שחנתה בצידי הכביש, בעת שאנשיה טיפלו בקטע הדרך. רוכב האופנוע הועף מעוצמת ההתנגשות ונחבל בכל חלקי גופו.

למקום הגיע אמבולנס של המועצה האזורית חצור, אשר היה באקראי בקרבת האירוע, שהזעיק מיד את ניידת הנט"ן מרחובות, אולם בדרכו לבית־החולים קפלן מת השוטר מפצעיו.

נהרגה בתאונת „פגע וברח"

הולכת רגל, תושבת הקריות כבת 60, נהרגה אור לאתמול בתאונת „פגע וברח" במבואות מפרץ חיפה. גופתה של האשה נתגלתה סמוך לשעה 5.30 לפנות בוקר כשהיא מוטלת על הכביש, סמוך למפעלי „חורב".

חקירת המשטרה העלתה, כי האשה נפגעה ע"י רכב פרטי אלמוני שנמלט מהמקום.

סריקות ומחסומים שהציבה המשטרה הביאו בשעות הבוקר לגילוי מכונית נטושה שכפי הנראה היתה מעורבת בתאונה זו.

הפרקליטות: חאמדן לא מת בגלל חקירה אלימה בשב"כ

עתי"ם

פרקליטות המדינה אומרת בתצהיר שהוגש אתמול לבג"ץ, כי אין יסוד לטענת בני משפחתו של העציר עוואד חאמדן כאילו מותו בכלא ג'נין נגרם בשל חקירה אלימה ושלא כחוק של אנשי השב"כ.

בתצהיר בשבועה, עליו חתומה עורכת־הדין יוספה טפיירו, סגנית בכירה לפרקליט המדינה, נאמר, כי הפרקליטות מוכנה למסור לידי בני משפחתו של חאמדן, שעתרו לבג"ץ, רק את הממצאים הרפואיים בלבד הנוגעים למותו, אך אין בכוונתה להעמיד לרשות בני המשפחה את הפרטים הנוגעים לסיבת המוות, כל עוד ייחשב משפטו של איש השב"כ שיועמד לדין על גרימת מותו ברשלנות של חאמדן.

בעתירה שהגישו לבג"ץ טוענים בני המשפחה, כי לפני הלוויית חאמדן, בעת שרחצו את גופתו, הבחינו בסימני אלימות שונים על הגופה.

נציגת הפרקליטות אומרת בתצהיר, שהיועץ המשפטי לממשלה סבור כי איש השב"כ שחקר את חאמדן סטה מהנוהלים המקובלים והמתחייבים בחקירה ולכן יועמד לדין פלילי באשמת גרימת מוות ברשלנות. הפרקליטות טוענת, כי איש השב"כ יזדקק בעת משפטו על עובדות ומסקנות רפואיות שבתיק החקירה ולכן את המסקנות הסופיות בנוגע לסיבת מותו של חאמדן יקבע בית־המשפט, בתום ההליך הפלילי, ומסיבה זו אין למסור את המסקנות שבתיק החקירה לידי המשפחה.

כזכור, הוציא בג"ץ לפני שבועיים צו המורה לפרקליטות להגיש תצהיר בשבועה בנוגע לנסיבות מותו של חאמדן.

שר־המשפטים הגיש הקובלנות נגד השופטים חריפאי וארבל

עתי"ם

שר המשפטים אברהם שריר הגיש אתמול לנשיא בית־המשפט העליון, השופט מאיר שמגר, את שתי הקובלנות נגד השופטים בך שור חריפאי ואשר ארבל.

בשתי הקובלנות מואשמים השופטים חריפאי וארבל מבתי־המשפט לתעבורה בתל־אביב וברחובות בהתנהגות שאינה הולמת שופט. הקובלנות יידונו בפני בית־הדין למשמעת של השופטים.

השופט שמגר יצטרך בימים הקרובים לקבוע את ההרכב, אך הנוהג הוא שבדין יושבים שני שופטים מבית־המשפט העליון ושופט מהערכאה שבה מכהן השופט שנגדו הוגשה הקובלנה. במקרים אלה יהיו אלה, כנראה, שופטי תעבורה.

תוכן הקובלנות חסוי על־פי התקנות.

חצי טון בשר פיגולים נתגלה והושמד

ירון זליג, עתי"ם

580 ק"ג עופות — בשר פיגולים שאינו ראוי למאכל — הוחרמו אתמול לפנות בוקר בצומת מורשה ברמת־השרון ע"י מחלקת הפיקוח הווטרינרית של עיריית תל־אביב.

העופות נמצאו בתוך משאית שנסעה מראש העין לשוק הכרמל. הבשר הושמד במובלת חוירה ונהג המשאית, תושב בת־ים, בן 39, נעצר על־ידי המשטרה.

„העופות היו מסריחים והדיפו ריח חמוץ", אמר ד"ר רוזמן, מנהל המחלקה הווטרינארית.

לפני שבועיים הושמדו במקום זה 980 ק"ג בשר פיגולים במיבצע דומה.

חוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965
הועדה המקומית לתכנון ולבניה
תל־אביב־יפו
הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה־1965

הרינו מודיעים בזאת כי הוגשה לוועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו בקשה ליתן אישור להקלה להוספת מרפסות פתוחות בשינוי מהנדס־צוב האדריכטקטוני ברחוב פינשטיין מס. 6 גוש 6631 חלקה 138. תיק בנין 1/2190־006. בקשה מס. 87151.

בעל קרקע או בנין או המחזיק בהם שיש לו התנגדות להוצאת היתר־אישור הנ"ל במשך זה רשאי להגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו, שד' בן גוריון 68, את התנגדותו המנומקת ולציין כתובתו המדויקת וטלפון. התנגדויות תתקבלנה במשך 14 יום מתאריך פרסום מודעה זו ותובאנה לדיון בפני הועדה הנ"ל.

י. כספי, סגן ראש העיריה
יו"ר הועדה המקומית
לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו

בפלילים

שנה וחצי מאסר לגונב מכוניות ומציתן

יואב אביב

„אם הנאשם ימציא אישור שמכונית הסובארו שייכת לאחיו תחזור המכונית לבעליה ללא המנוע" — כך קבע אתמול בית־המשפט המחוזי בחיפה בגזרו שנה וחצי מאסר בפועל, שנה וחצי מאסר על תנאי ושלושת אלפים שקלים קנס כספי על עפיף עודה בן 27 משכונת כביר בחיפה לאחר שהרשיעו בגניבת מכונית סובארו, בגניבת מנועה ובהצתת המכונית הגנובה.

התובעת, עו"ד נורית גרובר מפרקליטות מחוז חיפה, טענה בכתב־האישום, כי ביוני אשתקד גנב הנאשם מכונית סובארו בטירת הכרמל, פירק את המנוע ותיבת ההילוכים והציתה. לאחר מכן גנב מכונית סובארו נוספת וגם אותה הצית לאחר שלקח את המנוע וחלקים נוספים. את אחת המכוניות הצית פעמיים לאחר שבפעם הראשונה היא כובתה על־ידי מכבי האש. הוא שייף את מספרי המנוע והטביע במקומם מספרים אחרים ואת אחד המנועים התקין במכוניתו.

עודה הודה בעבירות שיוחסו לו אולם טען כי אחת המכוניות שגנב שייכת לאחיו.

10 מכוניות חובלו באוניברסיטת חיפה

יואב אביב

צמיגיהן של 10 מכוניות שחנו שלשום בלילה באוניברסיטת חיפה נוקבו ונחתכו. זהו המקרה השני בשבוע האחרון.

ההודעה על המקרה נמסרה למשטרה על־ידי אחת הסטודנטיות הלומדות באוניברסיטה. לדבריה נוקבו צמיגיהן של 10 מכוניות שחנו במגרש החניה של האוניברסיטה.

גם בסוף השבוע שעבר נוקבו צמיגיהן של 10 מכוניות שחנו במגרש החניה של האוניברסיטה.

משטרת מרחב חיפה פתחה בחקירת המקרים.

חלפן מחיפה חשוד בגניבת 3000 דולר

יואב אביב

סוחר מטבע החשוד בגניבת 3000 דולר מאורח שביקש להמיר את כספו בשקלים נעצר אתמול בבית־משפט השלום בחיפה לשלושה ימים.

נציג המשטרה, רב־סמל בכיר ניסן ציגלר, אמר לשופט סלים ג'ובראן, כי מדובר בתופעה בעלת ממדים מדאיגים וביקש לעצור את החשוד, סימון פנילוב בן 30 מטירת הכרמל. לדבריו, חטף החשוד את הדולרים מהאורח בעת שזה ספר את השטרות שביקש להמיר ונמלט מהמקום.

נציג המשטרה טען, כי לחשוד עבר פלילי בנושא מטבע חוץ וכי תלוי ועומד נגדו עונש מאסר על תנאי.

השופט נעתר לבקשת המשטרה ועצר את החשוד.

תכשיטים ב־40 אלף ד' נשדדו מסוכן בבת־ים

עתי"ם

תכשיטי זהב בשווי 40 אלף דולר נשדדו אתמול בצהריים מרכבו של סוכן תכשיטים בבת־ים.

הסוכן התל־אביבי חזר למכונית הדייהטסו שלו מחנות תכשיטים ברחוב ירושלים בבת־ים. כשנכנס לרכבו, הגיח לפתע אלמוני וחטף את תיקו מהרכב, שהכיל טבעות ועדיי זהב במשקל 3 ק"ג ובשווי של 40 אלף דולר.

החוטף נמלט ברכב שהמתין לו בסמוך. סוכן התכשיטים שדלק אחריו הצליח לאחוז בדלת הרכב, אולם לאחר שרכבו של החשוד החל לנסוע, נפל על הכביש ונחבל קלות.

המשטרה פתחה בחקירה.

המועצה המקומית מכרז מס' 1/88

כפר כנא

מכרז לבצוע בריכת מים מבטון מזוין, בנפח 1000 מ"ק

המועצה המקומית כפר כנא, מזמינה בזאת הצעות קבלנים לביצוע הקמת בריכה מבטון מזוין, בנפח מים של 1000 מ"ק. העבודה כוללת הריסת בריכה ישנה קיימת, וביצוע כל יציקות הבטון ועבודות הצנרת.

טפסי ההשתתפות, תוכניות ומסמכים למכרז, ניתן לרכוש במשרדי המועצה המקומית, בימים ובשעות העבודה המקובלים, תמורת סך 500 ש"ח, שלא יוחזרו.

רשאים להשתתף, קבלנים הרשומים לעבודות בניה, בסיווג 100 כהיקף הכספי המתאים, בעלי נסיון עבודה מוכח בהקמת בריכות מים מבטון מזוין.

את ההצעות, כל המסמכים, בצירוף ערבות בנקאית, בשיעור 5% מערך ההצעה, לתקופה של שלושה חודשים, יש להכניס באופן ידני לתיק המכרזים במועצה המקומית, לא יאוחר מיום 28.3.88 שעה 12.00.

סיור קבלנים ייערך ביום 22.3.88 שעה 10.00 היציאה מבנין המועצה.

אין המועצה המקומית מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או כל הצעה אחרת. ההצעות שיוגשו ללא צירוף ערבות בנקאית או לאחר המועד והשעה הנקובים, או יוגשו ללא כל המסמכים הנדרשים — לא יובאו לדיון וייפסלו.

עאזם חמדאן
ראש המועצה המקומית

ציפיות לירידה נוספת בשיעורי הריבית העלו הביקושים למניות

אלחנן הורוביץ

הביקושים למניות עלו אתמול ל־10 מיליוני ש"ח, מזה יותר מ־8 מיליוני ש"ח למניות ההסדר ופחות מ־2 מיליוני ש"ח למניות החופשיות. בשוק המניות כולן עלו 144 שערים, לעומת 98 שירדו ו־178 שנשארו בלי שינוי. המחזור עלה ל־5.4 מיליון ש"ח במניות החופשיות ול־4.2 מיליון ש"ח במניות ההסדר.

מדד המניות הכללי עלה אתמול ב־0.51%, המניות החופשיות עלו ב־0.49% ומניות ההסדר — ב־0.53% בממוצע.

בסיכום השבועי ירד מדד המניות הכללי ב־1.36%. המניות החופשיות ירדו ב־3.65% ומניות ההסדר — ב־0.1% בממוצע.

הביקושים למניות הוסברו אתמול בציפיות לירידות נוספות בשיעורי הריבית.

בשוק איגרות החוב עלו אתמול הצמודות למדד ב־0.01% והצמודות למט"ח ב־0.29% בממוצע. בצמודות למדד ב־100% היו תנודות קלות. בצמודות לדולר נרשמו עליות עד 2%. המחזור בשוק אג"ח עלה ל־11 מיליון ש"ח, מזה כ־6 מיליוני ש"ח.

● כ־5000 איש נרשמו לצעדת הגלבוע ה־22 שתצא לדרך מחר בשעה 7 בבוקר. מסלול הצעדה, לאורך 10 ק"מ, עובר על פסגות הרי הגלבוע המכוסה בעונה זו של השנה במרבדי פרחים, בתום אירוס הגלבוע.

גלגלי הבורסה

כסוג „שגיא" בלבד.

במילווה קצר מועד נעו התשואות השנתיות בין 16.35% ל־18.70%, תוך מחזור של כ־33 מיליון ש"ח.

סל המטבעות עלה ב־0.12% ל־1.7182 ש"ח ושער הדולר היציג עלה ב־0.08% ל־1.5713 ש"ח. דולר לנוסעים — 1.858 ש"ח.

דולר שטר נע בין 1.65 ל־1.67 ש"ח.

במניות ההסדר שפדיונן ב־1988 נעו עליות השערים בין 0.1% (פועלים ש' ואגוד רג') ל־1.1% (כלל, ביום המסחר הראשון אחרי פרסום המאזן השנתי). לעומתן נעו הירידות בין 0.1% (אי די בי א') ל־1.0% (פועלים מב'). תשואותיהן השנתיות נעו בין 2.99% (הפועלים מכב') ל־10.74% (מזרחי מ'), הפועלים ש' — 10.08%, הפועלים מ' — 9.93%.

במניות ההסדר שפדיונן ב־1989 נרשמו רק עליות שערים, שנעו בין 0.3% (לאומי) ל־2.7% (אגוד). תשואותיהן השנתיות נעו בין 6.21% (איגוד 1) ל־8.73% (דיסקונט ב'), הפועלים ש' — 7.65%, הפועלים מ' — 7.35%.

במסחר רב צדדי במניות לפני הצהריים עלו 3 שערים, לעומת 3 שירדו ו־14 שנשארו בלי שינוי. העלייה הגדולה ביותר — כ־2% — היתה במטבע, הירידה הגדולה ביותר — 17.5% — היתה ביואל. המחזור בשלב זה הסתכם ב־794 אלף ש"ח.

במסחר במניות משתנים אחרי הצהריים עלו 24 שערים, לעומת 2 שירדו ו־1 נשאר בלי שינוי. ב־3 לא נערך מסחר (הכשרת הישוב, פולגת ב' ורכלל תעש' אלקי). מדד השערים עלה מ־74.99 ל־75.84 נקודות, ב־0.79%.

במניות החופשיות עלה שער אחד ב־10.1% (של אורדע) ו־2 ב־10% (של עת 5 ומרכז קבלנים 5). לעומתן ירדו ב־%: כלל ביטוח (10.9), איתם אופ' (10.8), סרום אופ' (10.3), מקסימה 5 (10.1) וב־10% ירדו קונסורטיום 0.1, כגם, כך יקר גת וה.ל.ל.

400 ראשי ערים מחו"ל הגיעו לכנס התאומות

אשר שילוני

כ־400 מתוך 1200 ראשי ערים ואורחים מחו"ל האמורים להשתתף בכנס העולמי של ערים תאומות הגיעו כבר ארצה.

הכנס ייפתח ביום ב' בהיכל בנייני האומה בירושלים במעמד נשיא המדינה, חיים הרצוג, יו"ר מרכז השלטון המקומי, רב תבורי וראשי ערים מישראל.

במהלך הכנס, שיימשך שלושה ימים בירושלים ובתל־אביב, יחתמו מספר בריתות בין ערים בחו"ל לערים בישראל.